

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav jazyků a komunikace neslyšících

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY
V PRAZE

Bakalářská práce

Kateřina Záhorská

Signální psi – Kompenzační pomůcka pro neslyšící?

Hearing dogs – Assistive devices for the Deaf?

Praha 2015

Vedoucí práce: Mgr. Andrea Hudáková, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Andree Hudákové, Ph.D., za její podporu při psaní a hledání tvaru mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Kristině Kratochvílové za to, jak mi ochotně ukázala na příkladu vlastního psa signální pes pro osoby s postižením sluchu Fida, jak jí ulehčuje život. Nelze také nepoděkovat všem organizacím, které se věnují výcviku psů působících ve zdravotně-sociální oblasti. A v neposlední řadě patří velké díky i mé rodině za podporu.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V dne

.....

Kateřina Záhorská

Abstrakt

Bakalářská práce se věnuje signálním psům pro osoby s postižením sluchu. Čtenář je proto seznámen s kategoriemi psů působících ve zdravotně-sociální oblasti, podrobně je popsán speciální výcvik signálních psů pro osoby s postižením sluchu, pozornost je zaměřena i na financování a související legislativu. Pro porovnání je krátce zmíněna situace v zahraničí (v USA, ve Velké Británii a na Slovensku). Speciální pozornost je věnována komunikaci se psem, zejména na tzv. posunkové povely a vysvětlení rozdílu mezi nimi a izolovanými znaky z českého znakového jazyka. Praktická část práce obsahuje kapitoly zaměřené na pasportizaci psů působících ve zdravotně-sociální oblasti v České republice, dotazníkové šetření mezi osobami s postižením sluchu, které jsou vlastníky psa bez speciálního asistenčního/signálního výcviku, a případovou studii pojednávající o jednom signálním psu užívaném osobou s postižením sluchu.

Klíčová slova:

Signální pes, asistenční pes, kompenzační pomůcka, neslyšící, komunikace

Abstract

The bachelor thesis deals with hearing dogs. The reader is introduced to the categories of dogs employed in the socio-medical field, is described in detail special training of hearing dogs, attention is also focused on financing and related legislation. For comparison, it is briefly mentioned situation abroad (in the USA, in the Great Britain and in Slovakia). Special attention is paid to communicate with a dog, especially for hand signals and an explanation of the difference between them and isolated signs from Czech sign language. The practical part contains chapters focused on passportization of dogs which are employed in the socio-medical field in the Czech Republic, a survey among persons with hearing loss who own a dog without special assistance/hearing training and a case study about one hearing dog used by person with hearing loss.

Keywords:

Hearing dog, assistance dog, assistive device, deaf, communication

Obsah

Seznam používaných zkratek.....	9
0 Úvod.....	10
1 Terminologické vymezení	12
1.1 Psi servisní	13
1.1.1 Psi vodící.....	13
1.1.2 Psi asistenční.....	14
1.1.3 Psi signální	15
1.2 Psi canisterapeutičtí	16
1.3 Psi záchranářští	17
1.4 Psi diagnostičtí.....	18
2 Výcvik asistenčních a signálních psů v zahraničí.....	19
2.1 Legislativní ukotvení	19
2.2 Organizace věnující se výcviku asistenčních a signálních psů pro osoby s postižením sluchu v zahraničí	20
3 Výcvik asistenčních a signálních psů v České republice.....	23
3.1 Průběh výcviku asistenčních a signálních psů	23
3.1.1 Výběr vhodných psů	23
3.1.2 Předvýchova.....	25
3.1.3 Výcvik psa	26
3.1.4 Závěrečné zkoušky	27
3.1.5 Předání psa a vlastní život psa u klienta	28
3.2 Legislativní ukotvení	28
3.3 Financování výcviku.....	30
3.4 Organizace působící v České republice	31
4 Porovnání legislativního ukotvení a financování v České republice a zahraničí (USA, Velká Británie a Slovensko).....	34

5	Komunikace se psy pomocí posunkových povelů a znakových jazyků	35
5.1	Posunkové povelky versus český znakový jazyk – v komunikaci se signálním psem pro osoby s postižením sluchu	37
5.2	Posunky ve Zkušebním řádu pro sportovní výcvik psů v České republice	38
5.3	Komunikace se psem pomocí znakového jazyka	42
5.4	Shrnutí.....	43
6	Praktická část	45
6.1	Pasportizace psů působících ve zdravotně-sociální oblasti	45
6.1.1	Vlastní pasportizace	46
6.1.2	Výsledky pasportizace	50
6.2	Výzkum mezi osobami s postižením sluchu, které jsou majiteli psa.....	52
6.2.1	Vyhodnocení výzkumu	53
6.2.1.1	Informace o respondentech a jejich psech	53
6.2.1.2	Komunikace se psem	54
6.2.1.3	Speciální aktivity, které lze provozovat společně se psem (dog dancing, agility apod.)	56
6.2.1.4	Povědomí o signálních psech pro osoby s postižením sluchu	57
6.2.1.5	Touha mít v domácnosti signálního psa pro osoby s postižením sluchu	59
6.2.2	Dotazník pro osoby používající znaky ke komunikaci se psem	62
6.3	Shrnutí výzkumných otázek.....	62
6.4	Případová studie signálního psa pro osoby s postižením sluchu	63
7	Závěr	70
8	Seznam použité literatury	73
8.1	Legislativní dokumenty	75
9	Seznam použitých elektronických zdrojů	77
10	Seznam obrázků	85
10.1	Zdroje obrázků.....	86
11	Seznam grafů	90

12 Seznam tabulek	91
13 Seznam příloh	92
14 Přílohy.....	93
14.1 Příloha 1: Zkouška signálního psa pro osoby s postižením sluchu v organizaci Helpes	93
14.2 Příloha 2: Zkouška signálního psa pro osoby s postižením sluchu v organizaci Pestrá společnost.....	94
14.3 Příloha 3: Dotazník pro majitele signálních psů pro osoby s postižením sluchu	96
14.4 Příloha 4: Odpověď k dotazníku pro majitele signálních psů pro osoby s postižením sluchu	98
14.5 Příloha 5: Dotazník osoby s postižením sluchu, které jsou majiteli psa bez speciálního výcviku.....	100
14.6 Příloha 6: Odpovědi k dotazníku pro osoby s postižením sluchu, které jsou majiteli psa bez speciálního výcviku.....	101
14.7 Příloha 7: Dotazník pro osoby používající znaky ke komunikaci se psem	109

Seznam používaných zkratk

Assistance Dogs Europe	ADEu
Assistance Dogs International, Inc.	ADI
ELVA HELP, o. s.	Elva help
HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s.	Helppes
Pes pomůže, o. s.	Pes pomůže
Pes pro tebe, o. s.	Pes pro tebe
Pestrá společnost, o. p. s.	Pestrá společnost
Pomocné tlapky, o. p. s.	Pomocné tlapky

0 Úvod

V předkládané bakalářské práci se věnuji signálním psům pro osoby s postižením sluchu. K výběru tohoto tématu mě vedla moje láska ke psům, která mě provází již od raného dětství, ale zejména mé přesvědčení, že kdyby se více začali využívat psí pomocníci, tak by se osobám s postižením sluchu výrazně ulehčil život. Zatímco ve státech západní Evropy a v USA jsou signální psi pro osoby s postižením sluchu běžně používáni, Česká republika je v jejich výcviku teprve na samém počátku.

Ve své práci částečně navazuji na bakalářskou práci Adély Ďáskové (2013) *Signální pes pro osoby se sluchovým postižením* obhájenou na Masarykově univerzitě v Brně. Jádrem tohoto jediného odborněji pojatého textu z českého prostředí věnujícího se tématu signálních psů pro osoby s postižením sluchu jsou strukturované rozhovory se čtyřmi majitelkami speciálně vycvičených psů (dvou signálních psů pro osoby s postižením sluchu, jednoho signálně-vodicího psa a jednoho vodícího psa pro osobu s hluchoslepotou), jednou budoucí majitelkou psa (signálně-vodicího) a všemi cvičiteli těchto psů. Zatímco díky práci Adély Ďáskové (2013) si čtenáři mohou vytvořit solidní představu o tom, jak signální psi pro osoby s postižením sluchu mohou být nápomocni v každodenním životě, má práce se zaměřuje na možnosti komunikace osob s postižením sluchu s těmito psy (jak se speciálním výcvikem, tak bez něj).

V běžném životě jsme obklopeni zvuky, které nám připadají banální, ani si neuvědomujeme, jak jsou vlastně důležité. V dnešní době existuje velké množství kompenzačních pomůcek pro osoby s postižením sluchu, např. vibrační budík, světelná signalizace u dveří aj. Mohl by pes být „další kompenzační pomůckou“, která by zastala funkci všech dnes dostupných technických kompenzačních pomůcek najednou? A nesmíme opomenout, že psí pomocník nám bude vždy něčím více než jen pouhou kompenzační pomůckou.

V úvodu práce vysvětlím rozdíl mezi psy servisními (dále se dělí na psy vodící, asistenční, signální pro osoby se záchvatovými onemocněními a konečně signální pro osoby s postižením sluchu), canisterapeutickými, diagnostickými a záchranářskými. Dále představím významné organizace v České republice, které se věnují výcviku psů působících ve zdravotně-sociální oblasti (včetně psů signálních pro osoby s postižením sluchu), a pro srovnání i několik organizací ze zahraničí (USA, Velká Británie a Slovensko). Následovat bude popis výcviku signálních psů pro osoby s postižením sluchu a informace o financování

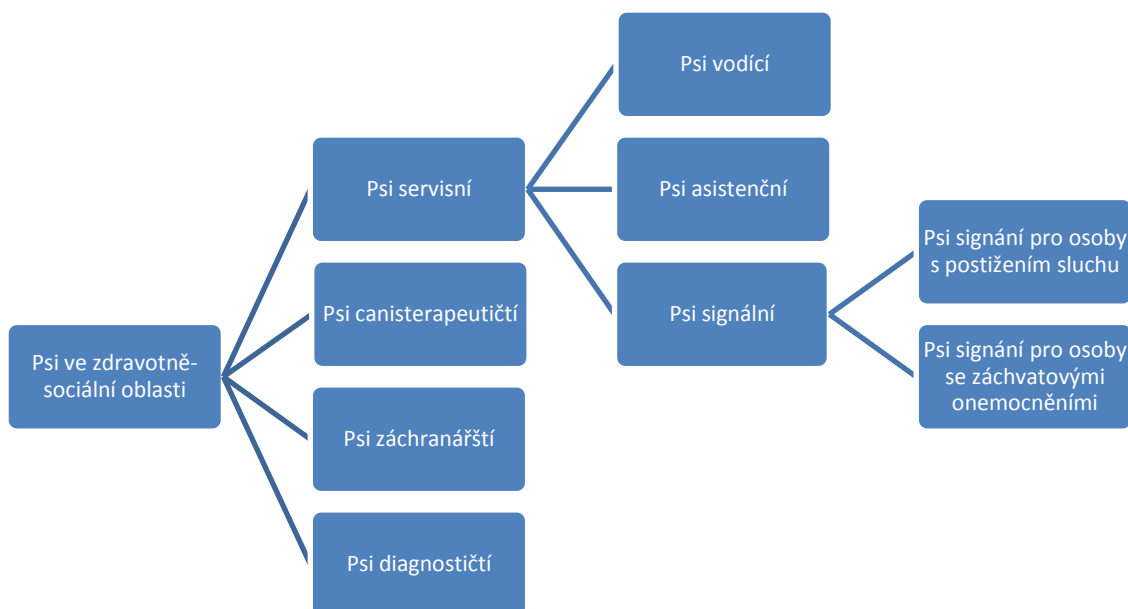
výcviku a o ukotvení problematiky signálních psů pro osoby s postižením sluchu v české a zahraniční legislativě. Při výcviku psů (obecně) se často kromě povelů vydávaných hlasem používají také tzv. posunkové povely, které si lidé často pletou se znaky z českého znakového jazyka. Rozdílu mezi těmito dvěma komunikačními systémy bude věnována pozornost v závěru teoretické části práce.

V praktické části nejdříve čtenáře seznámím s výsledky mnou provedené pasportizace signálních psů pro osoby s postižením sluchu, resp. šířeji psů vycvičených v České republice pro působení ve zdravotně-sociální oblasti. Následovat bude dotazníkové šetření, v němž jsem se snažila zodpovědět otázku, zdali běžný pes, který neprošel speciálním výcvikem, může osobám s postižením sluchu alespoň částečně „nahradit“ signálního psa. Na závěr pak na příkladu psa Fida představím, co vše může umět signální pes pro osoby s postižením sluchu, přičemž zvláštní důraz budu klást na komunikaci mezi psem a majitelkou.

V úplném závěru práce se pokusím zodpovědět otázku položenou v jejím názvu, a to zda se signální psi hodí jako kompenzační pomůcka pro neslyšící či nikoliv.

1 Terminologické vymezení

Ač se práce jmenuje *Signální psi – Kompenzační pomůcka pro neslyšící?*, často v ní používám také souhrnný termín *psi působící ve zdravotně-sociální oblasti* (neexistuje oficiální termín). Terminologie užívaná pro kategorizaci psů působících ve zdravotně-sociální oblasti není jednotná, já jsem se rozhodla převzít terminologii z publikace Velemínského a kol. (2007), která je logicky strukturována. **Velemínský a kol. (2007) dělí psy působící ve zdravotně-sociální oblasti na psy servisní (do této kategorie se řadí psi vodící, asistenční a signální – ti se dále dělí na signální psy pro osoby s postižením sluchu a signální psy pro osoby se záchvatovými onemocněními), psy canisterapeutické, psy záchranářské a psy diagnostické (viz obrázek č. 1).**

Obrázek 1: Schéma řazení psů do jednotlivých kategorií (na základě publikace Velemínský a kol. [2007] sestavila autorka práce)

Termín *neslyšící* se v mé bakalářské práci příliš často nevyskytuje. Místo něj jsem se rozhodla používat raději termín *osoby s postižením sluchu*. Upřednostnila jsem ho proto, že klasifikovat pro potřeby mé práce velikost sluchové ztráty by bylo dosti obtížné a navíc to pro mě není prioritou.

Nyní představím detailněji jednotlivé skupiny psů působících ve zdravotně-sociální oblasti. Představím, pro koho jsou psi určeni, jak psi pomáhají, jak nejčastěji klienti se psem komunikují a různé druhy psů, které spadají do daných kategorií.

1.1 Psi servisní

Psi servisní pomáhají osobám se specifickými potřebami (tj. osobám s postižením¹ nebo onemocněním²) kompenzovat jejich handicap. Psi servisní jsou dále děleni dle funkce na psy vodící, asistenční a signální (Velemínský a kol., 2007).

Mezi osoby využívající služeb servisních psů patří především osoby s poruchou mobility či rovnováhy, ale také osoby se smyslovým postižením či onemocněním. Neopomenutelnou skupinou klientů, kteří ve svém životě používají servisní psy, jsou lidé trpící kombinací různých postižení (Winkle; Crowe; Hendrix, 2012). Zde bych ráda zmínila osoby s hluchoslepotou, pro které může mít pes velký význam. Ve výsledku o tom, zda se pes bude nazývat vodící, asistenční či signální rozhoduje, jakou činnost pes nejčastěji provádí, tj. co nejčastěji kompenzuje. Nejčastěji jsou psi, kteří pomáhají osobám s hluchoslepotou označováni jako *signálně-vodící* (Ďásková, 2013), setkala jsem se i s označením *asistenčně-vodící* (*Učím se s Bellou létat*. Petra Zelenková, 2009).

Místo zastřešujícího termínu servisní pes bývá někdy používáno termínu asistenční pes, to způsobuje ještě větší nejednotnost v terminologii, termín asistenční pes se správně používá jen pro psy pomáhající osobám s tělesným postižením (Velemínský a kol., 2007).

1.1.1 Psi vodící

Psi vodící (dříve se používal termín slepečtí) pomáhají osobám se zrakovým postižením (obrázek č. 2), tj. osobám se zbytky zraku a nevidomým. Takovému člověku pomáhají zejména s prostorovou orientací a slouží také jako prostředek sociální komunikace (Velemínský a kol., 2007). Konkrétně umí např. najít prázdné místo v tramvaji a upozornit na něj nevidomého, projít stanicí metra až k nástupišti a zabránit pádu do kolejiště, převést nevidomého přes cestu apod.

Komunikace klienta s vodícím psem probíhá nejčastěji pomocí hlasu.

V angličtině se vodící pes nazývá *Guide Dog* (*About Us*. Guide Dogs for the Blind, Inc., 2014). Ve slovenštině se používá termín *vodiaci pes* (*Výcvik vodiacich psov*. Pes člověku, 2009).

¹ Postižení je stav závažného a trvalého snížení funkční schopnosti vzniklého v důsledku úrazu, nemoci či vrozené vady (Opatřilová; Procházková, 2011).

² „...choroba či nemoc je stav organismu vznikající působením zevních či vnitřních okolností narušujících jeho správné fungování a rovnováhu. Dochází k poruchám funkce a struktury orgánů vedoucím ke vzniku příznaků nemoci a k dalším důsledkům.“ (Hořejší, 1998, s. 323).

Obrázek 2: Vodicí pes

1.1.2 Psi asistenční

Psi asistenční (obrázek č. 3) usnadňují život osobám s tělesným postižením, nejčastěji upoutaným na invalidní vozík. Dále pomáhají osobám s mentálním postižením nebo osobám, které trpí kombinací různých postižení (Velemínský a kol., 2007). Pomáhají klientům s otvíráním dveří, rozsvěcením/zhasínáním světel, při pádu z vozíku, při oblékání, s vrácením ruky na ovladač elektrického vozíku, manipulací s invalidním vozíkem, vytahováním věcí z pračky, přinesením určitého předmětu (telefonu, vodítka, pošty, léků, ovladače aj.), přisunutím nohou na stupačky vozíku, zvednutím pokleslé hlavy apod.

Komunikace klienta s asistenčním psem je velmi různorodá, záleží na konkrétním postižení klienta, např. klient, který může pohybovat pouze hlavou, komunikuje se psem pouze za pomoci hlasu, klient na invalidním vozíku může komunikovat se psem jak pomocí hlasu, tak posunkových povelů prováděných rukama (viz kap. 5 Komunikace se psy pomocí posunkových povelů a znakových jazyků).

Obrázek 3: Asistenční pes

V angličtině se asistenční pes nazývá *Service Dog* nebo *Assistance Dog* (*Assistance Dogs a.k.a. Service Dogs*. Pomocné tlapy o. p. s., 2009–2014). Ve slovenštině se používá termín *asistenčný pes* (*Výcvik asistenčných psů. Pes člověku*, 2009).

1.1.3 Psi signální

Psi signální pro osoby s postižením sluchu slouží klientům jako náhrada sluchu, jejich úkolem je signalizovat zvuky v okolí (Velemínský a kol., 2007). Pomáhají upozorňovat klienta na zvuky v domácnosti, např. na zvonek u dveří, pípnutí příchozí SMS zprávy na mobilním telefonu, pláč dítěte ve vedlejší místnosti, ukončení varu vody v rychlovarné konvici, vypnutí mikrovlnné trouby, zvuk budíku, houkání požárního alarmu, volání jména klienta apod. Upozorňují také na zvuky venku, např. cinkání tramvaje, zvuk sirény policejního vozu, hlášení o změně trasy ve voze městské hromadné dopravy apod. (*Signální psi pro osoby se sluchovým postižením*. HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]).

Komunikace klienta se signálním psem pro osoby s postižením sluchu probíhá pomocí posunkových povelů (více viz kap. 5 Komunikace se psy pomocí posunkových povelů a znakových jazyků), píšťalky, clickeru³, vibračního obojku⁴, zatleskání, v případě možnostech klienta i za pomoci hlasu. (*Signální psi pro osoby se sluchovým postižením*. HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]). Pokud postižení člověka ovlivňuje i jeho výslovnost, tak je možné psa přejmenovat (*Často kladené otázky a odpovědi*. HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]).

V angličtině je signální pes pro osoby s postižením sluchu označován jako *Hearing Dog* (*Hearing Dogs*. Dogs for the Deaf, 2014), ve slovenštině jako *signálny pes* (*Asistenční psi*. Kynologický klub Ekoiuventa, [b. r.]) nebo *asistenčno-signálny pes* (*Asistenčno-signálny pes pre sluchovo postihnutých*. OZ Myslím – centrum kultúry Nepočujúcich, 2012). V českém znakovém jazyce se označení SIGNÁLNÍ PES používá velmi málo (z vlastní zkušenosti vím, že mu většina osob s postižením sluchu nerozumí v souvislosti se signálními psy pro osoby s postižením sluchu, ale označení přesto bylo použito v pořadu Televizní klub neslyšících dne 11. 10. 2012), setkala jsem se také se označením PES PRO NESLYŠÍCÍ, ale nejčastěji se používá označení ASISTENČNÍ PES.

³ Clicker (též klikr) je pomůcka k výcviku psů, funguje na principu klik = odměna, tzn., že pokud pes splní, co je od něj žádáno, následuje odměna, tj. kliknutí (*Klikr*. muj-pes.cz, 2010).

⁴ Speciální typ obojku, kterým můžete psa neslyšně upozornit na to, že dělá něco špatně či dobře.

V některých publikacích (např. Velemínský a kol., 2007) se můžeme setkat také s tím, že **signálními psy jsou označováni ti psi, kteří pomáhají osobám se záchvatovými onemocněními**, jako jsou epilepsie, kardiozáchvaty, narkoepilepsie, diabetes apod. Pes může svého pána na blížící se záchvat včas (v předstihu cca 5 až 20 minut) upozornit, a pomoci tak výrazně zmírnit následky neočekávaného záchvatu či mu úplně zabránit. Ovšem dovednost „upozornit na záchvat předem“ se u psů (mimo upozornění na diabetický záchvat) naučit nedá, pes pro to musí mít vrozený talent (Velemínský a kol., 2007).

Signální pes upozorňující na přicházející záchvat se v angličtině označuje pojmem *Signal Dog* (*Signal dogs*. Pomocné tlapy o. p. s., 2009–2013). Ve slovenštině se používá termín *signálny pes*, jak pro psy upozorňující na záchvat, tak pro signální psy pro osoby s postižením sluchu.

1.2 Psi canisterapeutičtí

Psi canisterapeutičtí (obrázek č. 4) nejčastěji pracují v ústavech pro osoby s mentálním a/nebo fyzickým postižením, kde pomáhají s rehabilitacemi klientů. Kromě fyziorehabilitační funkce mají také neopomenutelný kladný vliv na psychickou stránku člověka. Pomáhají rozvíjet hrubou i jemnou motoriku, motivují klienty ke spolupráci při léčebných procesech, podněcují verbální a neverbální komunikaci, rozvíjí prostorovou a časovou orientaci apod. (Galajdová, 1999).

Klient dostává pokyny od psovoda (canisterapeuta, canisasistenta), který tvoří se psem canisterapeutický tým (Velemínský a kol., 2007). Komunikace je uzpůsobena zdravotnímu stavu a potřebám klienta, pes poslouchá povely svého psovoda, většinou se jedná o povely zvukové či posunkové.

Obrázek 4: Canisterapeutický pes

Léčebné procesy, které využívají zvířata, se nazývají **animoterapie** (případně zooterapie, srov. např. Velemínský a kol., 2007). „*Animoterapii označujeme terapii prostřednictvím zvířat, nejčastěji psa nebo koně. Často používaná je i kočka, ta ale není vždy vstřícná, což může citlivého klienta bolestně zasáhnout*“ (Müller, 2007, s. 279). K léčebnému využití zvířat dochází ve zdravotnických zařízeních, v ústavech sociální péče a v domovech důchodců (Neradžič, 2006). Poddisciplína animoterapie, která se specializuje na léčbu pomocí psů, se nazývá canisterapie. Setkala jsem se s případem, kdy má signální pes pro osoby s postižením sluchu (konkrétně se jedná o psa Fida – viz kap. 6.4 Případová studie signálního psa pro osoby s postižením sluchu) složené canisterapeutické zkoušky⁵ a pomáhá v organizaci Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s. (*Canisterapie. Federace rodičů a přátel sluchově postižených*, o. s., 2011).

1.3 Psi záchranářští

Psi záchranářští (obrázek č. 5) jsou speciálně cvičeni pro vyhledání a označení pohřešované osoby v terénu, sutinách budov, sněhové lavině, pod vodní hladinou, pro záchranné stopování aj. (Velemínský a kol., 2007). Pomáhají nejčastěji u armády a policie, často po přírodních katastrofách, jako je např. lavina, povodně, zemětřesení, pád letadla apod.

Komunikace psovoda se záchranářským psem probíhá pomocí hlasu, kynologických posunků či pachových stop, a to i na větší vzdálenost, např. když pes pracuje v sutinách, kde s ním psovod fyzicky přítomen nemůže být.

Obrázek 5: Záchranářský pes

⁵ Canisterapeutické zkoušky má člověk složené po prokázání dovedností společně s konkrétním psem, stává se z nich tzv. canisterapeutický tým, po úspěšném složení zkoušek je vydán certifikát, který opravňuje k canisterapeutické činnosti na 2 roky. Zkoušky lze v České republice skládat u více organizací a každá má nastaveny své vlastní parametry (Víšková, 2012).

1.4 Psi diagnostičtí

Existují dva typy **diagnostických psů**. První typ těchto psů dokáže svým čichem u člověka rozpoznat některé projevy nemocí ještě předtím, než samotné onemocnění propukne, např. onkologické onemocnění, diabetes mellitus, intoxikace. Tato metoda je v zahraničí nazývána Applied Animal Behaviour Science (AABC), zjednodušeně „pet-scan“ nebo „alert pet“ (Velemínský a kol., 2007). Ze svých zkušeností vím, že tato metoda v České republice zatím není příliš využívána.

Druhým typem diagnostických psů je signální pes pro osoby se záchvatovými onemocněními, který je již popsán v kap. 1.1.3 Psi signální.

Komunikace klienta s diagnostickým psem nebývá ničím specifická v porovnání s ostatními kategoriemi psů působících ve zdravotně-sociální oblasti.

2 Výcvik asistenčních a signálních psů v zahraničí

V této kapitole stručně představím vybrané zahraniční organizace, jejichž činnost souvisí s výcvikem asistenčních a signálních psů pro osoby s postižením sluchu, ostatních kategoriím psů působících ve zdravotně-sociální oblasti se už dále ve své bakalářské práci věnovat nebudu. Zaměřuji se pouze na signální psy pro osoby s postižením sluchu a asistenční psy, protože pro pomoc osobám s postižením sluchu slouží primárně signální psi, ovšem sekundárně jsou využíváni i psi asistenční, např. pokud se jedná o osobu s kombinovaným postižením, je pes nazván asistenční, a to i přesto, že zastává také funkci signálního psa. Ze zahraničních států jsem si pro bližší zkoumání vybrala Velkou Británii, z důvodu, že se jedná o zemi s velkou tradicí výcviku psů působících ve zdravotně-sociální oblasti, dále USA jelikož se jedná o zemi, kde jsou často využíváni signální psi pro osoby s postižením sluchu a konečně Slovensko, protože mě zajímalo, jak si na tom stojí v porovnání s Českou republikou vzhledem k podobné minulosti.

2.1 Legislativní ukotvení

Ve **Velké Británii** má signální pes pro osoby s postižením sluchu (stejně jako pes vodící) své místo v zákoně, konkrétně v tzv. *Equality Act 2010*. Díky tomu je mu od roku 2010 mj. umožněn přístup do všech veřejných prostor. Bohužel jsem jiné zákony, týkající se psů působících ve zdravotně-sociální oblasti ve Velké Británii nenalezla.

V **USA** jsou informace ohledně servisních psů zakotveny v zákoně *Revised ADA Requirements: Service Animals* z roku 2010. Tento zákon označuje jako servisní všechna zvířata, která jsou individuálně trénována, aby pomáhala osobám se zdravotním postižením. Jedná se tedy i o signální psy, kteří pomáhají osobám s postižením sluchu, díky tomu mají signální psi pro osoby s postižením sluchu v USA stejná práva jako psi vodící. V zákoně je také uvedeno, že všechna servisní zvířata mohou všude doprovázet své majitele, tzn., že jejich přístup např. do veřejných budov, dopravních prostředků apod. nesmí být omezen. Výcvik psů v USA není placen ze zákona, pořádají se sbírky, které náklady na výchovu a výcvik pokryjí. Samotný klient platí pouze 50 \$ jako poplatek k žádosti o signálního psa a 500 \$ jako „kauci“, která mu je po jednom roce života se psem vrácena. Klient platí výživu svého psa sám, organizace mu může finančně pomoci pouze s veterinárními výdaji (*FAQs. Dogs for the Deaf*, 2013).

Na Slovensku má podle zákona č. 447/2008 Z. z., o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov zdravotně postižený člověk nárok na vodícího, asistenčního nebo signálního psa pro osoby s postižením sluchu, který je hrazen ze státního rozpočtu. Zmínky o přístupových právech do veřejných budov v zákonech chybí, a tak vše záleží na domluvě s konkrétním provozovatelem (*Vpustiť psa nevidiaceho pacienta je na vôli nemocníc*. Stanislava Harkotová, 1999–2014). Na Slovensku jsou navíc problémy s nedostatkem organizací, které mohou psa odborně vycvičit, a tak se občas stává, že někteří Slováci si jezdí pro speciálně vycvičeného psa do České republiky (Hejhalová, 2010). Podle mých informací je výcvik psů, kteří jsou později předáni na Slovensko financován českými organizacemi, tím ovšem přichází o finance čeští občané, a navíc se zbytečně prodlužuje čekací lhůta na vycvičeného psa.

2.2 Organizace věnující se výcviku asistenčních a signálních psů pro osoby s postižením sluchu v zahraničí

Assistance Dogs International, Inc. (ADI) je mezinárodní koalice neziskových organizací zabývajících se výcvikem asistenčních psů (tato organizace do nich zahrnuje i signální psy pro osoby s postižením sluchu). Cílem ADI je zlepšování odborné přípravy psů a legislativy týkající se psů působících ve zdravotně-sociální oblasti a kvalitní umístění psů v rodinách. Organizace každoročně pořádá konference, na kterých sděluje výsledky své práce laické i odborné veřejnosti (*Home*. Assistance Dogs International, Inc., 2013).

Historie organizace započala roku 1985 v městě San Francisco ve státě Kalifornie v USA, kde se konala první konference na podporu signálních psů, na které již bylo zastoupeno 21 signálních psů se svými majiteli. V roce 1986 byl jako oficiální název organizace zvolen Assistance Dogs International a od roku 1987 vytváří ADI pevně stanovené minimální standardy pro výcvik asistenčních psů, jež jsou závazné pro všechny členské organizace ADI. V současnosti ADI sídlí ve městě Santa Rosa v Kalifornii v USA (*History*. Assistance Dogs International, Inc., 2013) a jejími členy je aktuálně asi 160 organizací, které ročně vycvičí více než 3 700 nových psů působících ve zdravotně-sociální oblasti. Celkový počet psů momentálně pracujících ve zdravotně-sociální oblasti v organizacích, které jsou členy ADI, je odhadován na 24 tisíc.⁶

⁶ Stav k 14. 10. 2013.

V České republice je členem ADI pouze organizace Helppees. Kandidátem pro vstup jsou organizace Pes pro tebe, Pestrá společnost a Pomocné tlapky (*4 Programs in 'Czech Republic'*. Assistance Dogs International, Inc., 2013).

Aby byly problémy ohledně psů působících ve zdravotně-sociální oblasti rychle řešeny, působí pod ADI další regionální organizace **Assistance Dogs Europe** (ADEu), Assistance Dogs International North America (ADINA), Australia and New Zealand Assistance Dogs (ANZAD). V plánu je také vznik organizací v Jižní Americe a v Asii (*Useful Organizations*. Assistance Dogs International, Inc., 2013). Např. ADEu se snaží v Evropském parlamentu prosadit stejná práva pro všechny kategorie psů působících ve zdravotně-sociální oblasti (*Standards*. Assistance Dogs Europe, 2014). ADEu také každoročně pořádá konference, kde se diskutuje o dalším vývoji organizace, a je zajímavé, že oblíbeným místem konání je Praha, konference se zde konala v roce 2015 a chystá se zde i pro rok 2016 (*About us*. Assistance Dogs Europe, 2014). Jejimi členy v České republice jsou organizace Helppees, Pes pro tebe a Pomocné tlapky.

International Association of Assistance Dog Partners (IAADP) je mezinárodní nezisková organizace, která se zaměřuje na poskytování informací týkající se psů působících ve zdravotně-sociální oblasti (*WELCOME to our site!*. International Association of Assistance Dog Partners, [b. r.]). V České republice jsou členem této organizace Pomocné tlapky.

Britská organizace **Hearing Dogs for Deaf People** je největší národní organizací specializovanou pouze na výcvik signálních psů pro osoby s postižením sluchu svého druhu na světě. V celé Velké Británii pro ni momentálně pracuje 750 pracovníků (povětšinou dobrovolníků), kteří již vycvičili více než 1 600 signálních psů pro osoby s postižením sluchu (*About Hearing Dogs for Deaf People*. Hearing Dogs for Deaf, 2011). Organizace vznikla v únoru roku 1982, to ovšem působila ještě pod jménem Hearing Dogs for the Deaf. Výcvik prvního signálního psa pro osoby s postižením sluchu se uskutečnil v roce 1983 (jmenoval se Lada). V roce 1990 měla organizace na svém kontě 100 tzv. umístěných signálních psů pro osoby s postižením sluchu, v roce 1993 jich bylo 200 a v roce 1998 již 1 000 (*A history of the Charity's progression*. Hearing Dogs for Deaf, 2011). Patronkou organizace je od roku 1992 Její královská Výsost Královská princezna Anne Elizabeth Alice Louise (*Our Royal Patron*. Hearing Dogs for Deaf, 2011).

Americkou organizaci **Dogs for the Deaf, Inc.** (sídlo má ve státě Oregon) založil roku 1977 Roy G. Kabat, který celý život pracoval se zvířaty a sám vycvičil prvního signálního psa pro osoby s postižením sluchu v USA (*History*. Dogs for the Deaf, 2013).

Občanské sdružení Pes člověku bylo založeno v roce 2003, sídlí v Banské Bystrici a je kandidátem na vstup do Assistance Dogs Europe (*O nás. Pes člověku, 2009*). Od roku 2003 občanské sdružení Pes člověku vycvičilo celkem 47 psů (42 vodičích a 5 asistenčních – *Vycvičené a odovzdané asistenčné a vodiace psy. Pes člověku, 2009*).

3 Výcvik asistenčních a signálních psů v České republice

Dosud jsem se věnovala nástinu situace v zahraničí. V této kapitole se budu věnovat situaci v České republice. Uvedu plemena vhodná pro výcvik, vysvětlím, jak samotný výcvik probíhá, zmíním jeho financování a zastavím se u legislativní ukotvení psů působících ve zdravotně-sociální oblasti v České republice. Mimo to představím organizace, které cvičí asistenční a signální psy pro osoby s postižením sluchu.

3.1 Průběh výcviku asistenčních a signálních psů

Částečně o tématu výcviku a výchovy psů působících ve zdravotně-sociální oblasti bylo u nás v nedávné době napsáno několik bakalářských prací (Černá, 2013, Ďásková, 2013, Holendová, 2013, Marešová, 2013, Trmalová, 2011), a proto tuto část pojmám velmi stručně. Průběh výcviku a výchovy psa postupuje podle následujícího plánu: **pes je vybrán organizací do předvýchovy** (viz kap. 3.1.2 Předvýchova), pokud projde zdravotními testy, **následuje samotný výcvik psa** (viz kap. 3.1.3 Výcvik psa), po úspěšném absolvování výcviku **pes absolvuje zkoušku** (viz kap. 3.1.4 Závěrečné zkoušky), **poté je předán klientovi** (viz kap. 3.1.5 Předání psa a vlastní život psa u klienta). Nelze opomenout, že **organizace i po umístění psa kontroluje tzv. rekondicí kvalitní zacházení se psem** ze strany klienta.

3.1.1 Výběr vhodných psů

K výcviku asistenčních psů jsou vhodná jen některá plemena psů. Ve světě i u nás jsou stále nejpoužívanějšími psími plemeny labradorský retrívr (obrázek č. 6 - více o plemeni viz kap. 6.4 Případová studie signálního psa pro osoby s postižením sluchu), zlatý retrívr (obrázek č. 7) a německý ovčák (obrázek č. 8 – Jasenovcová, 2008). Další často používaná plemena jsou flat coated retriever (obrázek č. 9), chesapeake bay retriever (obrázek č. 10), labradoodle⁷ (obrázek č. 11), bílý švýcarský ovčák (obrázek č. 12), belgický ovčák malinois (obrázek č. 13), belgický ovčák tervueren (obrázek č. 14), chodský pes (obrázek č. 15), královský pudl (obrázek č. 16), border kolie (obrázek č. 17), krátkosrstá kolie (obrázek č. 18) a velký knírač (obrázek č. 19 – Uzlová, 2011).

⁷ Kříženci pudlů s labradorskými retrívry.

Obrázek 6: Labradorský retrív

Obrázek 7: Zlatý retrív

Obrázek 8: Německý ovčák

Obrázek 9: Flat coated retriever

Obrázek 10: Chesapeake bay retriever

Obrázek 11: Labradoodle

Obrázek 12: Bílý švýcarský ovčák

Obrázek 13: Belgický ovčák malinois

Obrázek 14: Belgický ovčák tervueren

Obrázek 15: Chodský pes

Obrázek 16: Královský pudl

Obrázek 17: Border kolie

Obrázek 18: Krátkosrstá kolie

Obrázek 19: Velký knírač

Plemena vhodná zvláště pro signální psy pro osoby s postižením sluchu nejsou specifikována, hodí se všechna výše zmíněná, včetně kříženců, důležité jsou hlavně jejich individuální smyslové schopnosti vnímat zvuky. Plemeno psa se vybírá po domluvě s budoucím majitelem (*Signální psi pro osoby se sluchovým postižením*. HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]).

Důležité je také to, aby štěně pocházelo z kvalitního chovu a vlastnilo průkaz původu psa, čímž se např. eliminují možné budoucí zdravotní komplikace. Některé organizace si opakovaně berou štěňata stále od stejných chovatelů, u kterých počítají se „zárukou genetické kvality“ (Holendová, 2013, Marešová, 2013, Trmalová, 2011).

3.1.2 Předvýchova

Pokud je štěně organizací vybráno do **předvýchovy**, stává se majetkem organizace, která si ho od vybraného chovatele koupí. Během předvýchovy se mj. rozhodne o budoucím „vyžití“ štěněte a je mu přidělena vhodná **dobrovolnická rodina, v níž žije štěně zhruba od 2 do 12 až 14 měsíců** (celkem cca 10 až 12 měsíců). Tato rodina mu neposkytuje žádný speciálně zaměřený výcvik (proto je předvýchova stejná pro všechny kategorie psů působící ve zdravotně-sociální oblasti), hlavním úkolem je naučit štěně základní povely poslušnosti, např. Sedni!, Lehni!, Zůstaň!, hygienické návyky, seznámit ho s ruchem ve městě, navázat kontakt s cizími psy, seznámit ho s každodenním chodem domácnosti atd. (Diatka, 2012).⁸

Předvýchovu kontroluje cvičitelská organizace, a to pomocí individuálních návštěv v rodině či speciálních srazů předvychovatelů, které se konají cca jednou za dva měsíce

⁸ Čeští čtenáři si mohou učinit představu o výcviku a zejména o předvýchově asistenčního psa ve Velké Británii (předvýchova ve Velké Británii a v České republice se neliší) z novely *The Puppy That Came for Christmas* od Megan Rix (2010), která v češtině vyšla pod názvem *Štěně k Vánocům* (2012).

(Uzlová, 2011). Pes v předvýchově bývá označen „oblečkem“ (obrázek č. 20) s logem konkrétní organizace, aby na něm bylo na první pohled patrné, že je psem v předvýchově (Výchova štěňat. Pes pro tebe, o. s., 2013).

Obrázek 20: Pes v předvýchově

3.1.3 Výcvik psa

Po procesu předvýchovy následuje vlastní **výcvik psa, který obvykle trvá 8 až 12 měsíců**, a na konci této fáze výcviku následuje zkouška. Před začátkem výcviku musí pes projít důkladnou zdravotní prohlídkou, a to včetně rentgenových vyšetření kloubů a očního pozadí (Diatka, 2012). Všechny kategorie psů působící ve zdravotně-sociální oblasti jsou předání budoucímu klientovi již vykastrováni. Týká se to jak psů, tak fen. Důvodem je potlačení sexuálního pudu u psů a tím celkové zklidnění psa (Barlerinová, 2012).

Při fázi výcviku je již znám typ postižení budoucího majitele a díky tomu mu je pes cvičen tzv. „na míru“. Procesu „secvičování“ psa s budoucím majitelem se říká párování. Budoucí vhodnou dvojici psa a majitele pomáhá najít jak fyzioterapeut, tak psycholog, kteří spolupracují s organizací (Diatka, 2012).

„Signální pes pro osoby se sluchovým postižením má naučenou základní ovladatelnost zejména na clicker, píšťalku, vibrační obojek a na posunkové povely.“ (Signální psi pro osoby se sluchovým postižením. HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]). Více o posunkových povelích v kap. 5 Komunikace se psy pomocí posunkových povelů a znakových jazyků.

Informace o rozdílech ve výcviku signálních psů pro osoby s postižením sluchu a ostatních psů působících ve zdravotně-sociální oblasti jsem získala z emailových konzultací (od 1. 6. 2015 do 3. 6. 2015) se Zuzanou Daušovou, ředitelkou a vedoucí výcviku v organizaci Helpes. Zuzana Daušová zdůrazňovala, že ve výcviku je potřeba používat

pouze ty typy píšťalek, u kterých má osoba s postižením sluchu kontrolu nad tím, že píšťalka skutečně píská. Také uvedla, že na signální psy pro osoby s postižením sluchu se používají téměř vždycky posunkové povely. Na můj dotaz, zda trenéři používají na psy při výcviku alespoň některé základní znaky z českého znakového jazyka (konkrétně jsem jako příklad uvedla znak VEN), mi Zuzana Daušová nebyla schopná odpovědět.

3.1.4 Závěrečné zkoušky

Závěrečné zkoušky pro výcvik psů působících ve zdravotně-sociální oblasti nejsou v České republice jednotné, tudíž si **každá organizace vytváří vlastní standardy zkoušek**. Hlavním důvodem, proč zkoušky nejsou jednotné ani v organizacích, které jsou členem některé z mezinárodních organizací (viz kap. 2.2 Organizace věnující se výcviku asistenčních a signálních psů pro osoby s postižením sluchu v zahraničí), je to, že standardy mezinárodních organizací jsou pouze minima, která musí být plněna (to se netýká jen zkoušek, ale i např. zacházení se psem, kvality výcviku a povelů ovládaných psem), v praxi to znamená, že zkoušky si jsou podobné, nejsou ovšem 100% totožné. Navíc organizace v České republice jsou členy různých mezinárodních organizací a každé mají vlastní standardy, respektive minima.

Výcviku signálních psů pro osoby s postižením sluchu se v České republice věnují pouze dvě organizace⁹, a to Helppes a Pestrá společnost (viz kap. 6.1 Pasportizace psů působících ve zdravotně-sociální oblasti).

V organizaci Helppes je závěrečná zkouška rozdělena na dvě části: v první části pes dokazuje, zda ovládá běžné cviky poslušnosti (viz příloha č. 1 Zkouška signálního psa pro osoby s postižením sluchu v organizaci Helppes, obr. 39). Ve druhé části, která je již speciální pro jednotlivé kategorie psů, jsou prokazovány speciální cviky (viz příloha č. 1 Zkouška signálního psa pro osoby s postižením sluchu v organizaci Helppes, obr. 40).

Základním rozdílem mezi zkouškou v organizaci Helppes a v organizaci Pestrá společnost je, že zkouška v organizaci Helppes je rozdělena pouze na dvě části (*Základní cviky* a *Speciální cviky*). V organizaci Pestrá společnost je zkouška rozdělena na tři části (viz příloha č. 2 Zkouška signálního psa pro osoby s postižením sluchu v organizaci Pestrá společnost, a to: *Chování*, *Poslušnost* a *Speciální cviky*). Speciální cviky pro signální psy pro osoby s postižením sluchu jsou všechny stejné, jen v organizaci Helppes jsou navíc cviky

⁹ Zde již zmiňuji informaci, který jsem zjistila až v praktické části své bakalářské práce, konkrétně v kap. 6.1 Pasportizace psů působících ve zdravotně sociální oblasti.

Podání předmětů, které upadnou na zem a Nalezení a přinesení ztracené věci ve volném prostoru. Rozdíl je také v hodnocení při splnění speciální části zkoušky, v organizaci Helpes musí pes získat alespoň 6 bodů, aby uspěl, v organizaci Pestrá společnost stačí 4 body. Zkušební řády vypadají zcela jinak i vizuálně, organizace Helpes má vše striktně dané v tabulce, oproti tomu organizace Pestrá společnost rozepisuje některé povely ve větách. Bohužel rozsah mé bakalářské práce nestačí na detailnější rozbor zkušebních řádů, a tak v případě zájmu doporučuji kontaktovat konkrétní organizaci.

3.1.5 Předání psa a vlastní život psa u klienta

K vlastnímu **předání psa dojde cca po ročním výcviku** (a po předchozí cca 10 až 12 měsíců dlouhé předvýchově). Jednou za rok pořádají organizace tzv. slavnostní předání, kde představí všechny psy, které za rok vycvičily (Diatka, 2012).

Kvalitní zacházení se psem u klienta doma zajišťuje tzv. rekondice, tj. každoroční pobyt, na kterém klient organizaci dokáže, že se psem důstojně zachází, a že mu nic neschází. Nesmíme opomenout to, že pes je stále v majetku organizace, a ta má právo kontrolovat práva psa (Diatka, 2012).

Většina psů ve věku **okolo deseti let přestává „sloužit“ svému pánovi a odchází do „důchodu“** (Diatka, 2012). Poté je již na konkrétním klientovi, zda si psa ponechá (organizace ho u něj bezplatně nechá), anebo vrátí organizaci, která psovi musí najít nový domov.

3.2 Legislativní ukotvení

Nyní představím zákony či předpisy, které se zmiňují o psech působících ve zdravotně-sociální oblasti. Na úvod je důležité zmínit, že pes byl až do 31. 12. 2013 z pohledu našeho práva věc a to ovlivnilo i řadu jiných zákonů, ve kterých se pes vyskytoval. Mohl být předmětem různých smluv, majitel rozhodoval o jeho umístění do útulku, jeho usmrcení a také odpovídal za škodu, kterou jeho pes způsobil (Frančelová; Hutařová, 2005). Situace v tomto ohledu se změnila 1. 1. 2014, kdy nabyl účinnosti *zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník*, podle kterého zvířata věci už nejsou a ustanovení o věcech se na ně vztahuje pouze v otázce nákupu a prodeje. Nyní např. pokud je usmrcen pes, musí pachatel odškodnit majitele zvířete nejen pořizovací cenou zvířete, ale také za „psychickou újmu“, kterou mu úmrtí zvířete způsobil. Toto je velmi důležité i v otázce psů používaných ve

zdravotně-sociální oblasti, kde je cena výcviku velmi vysoká a navíc bývá majitel speciálně vycvičeného psa na svého společníka velmi fixován, proto i odškodnění za psychickou/citovou újmu může být velmi vysoké.

V zákoně č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování je zmiňováno, kde se může pohybovat speciálně vycvičený pes: „*Pacient se smyslovým nebo tělesným postižením, který využívá psa se speciálním výcvikem, má právo s ohledem na svůj aktuální zdravotní stav na doprovod a přítomnost psa u sebe ve zdravotnickém zařízení, a to způsobem stanoveným vnitřním řádem tak, aby nebyla porušována práva ostatních pacientů, nestanoví-li jiný právní předpis jinak; to neplatí, jde-li o osoby ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence. Psem se speciálním výcvikem se pro potřeby věty první rozumí vodící pes nebo asistenční pes.*“

Další přístupová práva upravuje pouze vyhláška č. 137/2004 Sb., o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných, která říká, že vstupovat do konzumační části provozovny může vodící pes doprovázející nevidomou osobu a pes speciálně vycvičený pro doprovod osoby s těžkým zdravotním postižením. Vstup ostatních zvířat do konzumační části provozovny je možný jen se souhlasem provozovatele.

Jinou zmínku o přístupových právech v našich zákonících nenajdeme, a tak lze upozornit pouze na *Doporučení veřejného ochránce práv pro přístup vodících a asistenčních psů do veřejných prostor*. V doporučení se píše, že odepření vstupu do veřejných prostor handicapovanému člověku se speciálně vycvičeným psem je diskriminací. Jelikož se jedná pouze o doporučení, v současnosti není nijak závazné.

Od poplatku ze psů je dle zákona č. 229/2003 Sb., o místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů osvobozen držitel psa, kterým je osoba nevidomá, bezmocná a osoba s těžkým zdravotním postižením, které byl přiznán III. stupeň mimořádných výhod podle zvláštního právního předpisu a osoba provádějící předvýchovu i výcvik psů určených k doprovodu těchto osob. V tomto případě je tedy jednotná legislativa ohledně všech kategorií psů působících ve zdravotně-sociální oblasti.

Přepravy psů se dotýká vyhláška č. 175/2000 Sb., o přepravním řádu pro veřejnou drážní a silniční osobní dopravu. Ta říká, že vodícího psa doprovázejícího nevidomou osobu, jakož i služebního psa nelze z přepravy vyloučit ani jeho přepravu odmítnout. Díky zákonu č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, má také nevidomý či prakticky nevidomý držitel průkazu ZTP/P nárok

na bezplatnou přepravu psa. Bohužel se v zákoně mluví pouze o vodících psech, ovšem situace v praxi vypadá tak, že záleží na pravidlech každého dopravce, zda umožní přepravu i ostatních kategorií psů používaných ve zdravotně-sociální oblasti.

Dalším bodem je povinnost nošení náhubku a vodítka. *Zákon č. 77/2004 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů* povinně zavedl používání vodítka a náhubku při pohybu psů na veřejném prostranství. Ovšem kontrolu mají na starosti obecní úřady a ty téměř 100% udělují vodícím či jiným kategoriím psů působícím ve zdravotně-sociální oblasti výjimky.

3.3 Financování výcviku

V současné době existuje velký rozdíl mezi financováním výcviku vodících psů a ostatních kategorií psů působících ve zdravotně-sociální oblasti.

Na vodícího psa má nárok každý občan České republiky, který je z důvodu svého zrakového postižení držitelem průkazu mimořádných výhod 3. stupně (ZTP/P). **Výcvik vodících psů pro nevidomé je financován státem, který přispívá až 350 000 Kč** (jedná se o maximální možný příspěvek, v praxi je většinou cena výcviku psa nižší) na každého vycvičeného vodícího psa. Vodící pes pro nevidomé je dle *zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů*, kompenzační pomůckou. Dle výše zmíněného zákona lze požádat úřad práce podle trvalého bydliště o příspěvek na výdaje spojené s výcvikem a odevzdáním vodícího psa. Klient má nárok na vodícího psa jednou za pět let, a to i v případě, že je vodící pes ukraden nebo zemře (důvodem je pětiletá lhůta pro „opotřebení pomůcky“). Díky tomuto zákonu mohou obecní úřady na vodící psy přispívat až 800 Kč měsíčně (náklady na výživu a veterinární péči o psa).

Ovšem výcvik asistenčních nebo signálních psů není financován ze stejných zdrojů jako kompenzační pomůcky pro osoby s postižením zraku. Cvičitelé organizace proto musí svou činnost hradit pomocí sponzorských darů, grantů nebo výtěžků ziskových aktivit. Cena výcviku asistenčního či signálního psa pro osoby s postižením sluchu je podobná jako u vodícího psa cca 200 000 Kč (Černá, 2013).

Na závěr si dovoluji zdůraznit, že je velmi zvláštní, že vodící pes je podle českých zákonů brán jako zdravotní (kompenzační) pomůcka, ovšem asistenční či signální pes pro osoby s postižením sluchu nikoli, přestože všechny kategorie psů působících ve zdravotně-sociální oblasti zastávají velmi podobnou roli. Do budoucna je podle mého názoru potřeba

tuto, dá se říci až diskriminaci, odstranit a zajistit stejné možnosti financování pro všechny kategorie psů používaných ve zdravotně-sociální oblasti.

3.4 Organizace působící v České republice

V této části bakalářské práce prezentuji **šest českých organizací, které se věnují výcviku asistenčních a signálních psů pro osoby s postižením sluchu** (žádná z organizací se nespécializuje jen na signální psy pro osoby s postižením sluchu). V České republice působí od roku 2001 organizace Helppes, Pes pomůže, Pes pro tebe a Pomocné tlapky, od roku 2002 Elva help a od roku 2009 Pestrá společnost. Přesné počty psů vycvičených výše zmíněnými organizacemi se nachází v kapitole 6.1 Pasportizace psů působících ve zdravotně-sociální oblasti.

Obecně prospěšná společnost Helppes byla založena v roce 2001 a pomáhá osobám s nejrůznějšími druhy handicapů na jejich cestě k integraci, soběstačnosti a samostatnosti prostřednictvím speciálně vycvičených psů. (*Kdo jsme. HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]*). Cvičí všechny kategorie psů používaných ve zdravotně-sociální oblasti (viz kap. 1 Terminologické vymezení), dokonce se jí podařilo vycvičit prvního mini vodícího koně v České republice, který se jmenuje Katrijn v. d. Meier (*Vodící mini kůň Katrijn v. d. Meier. HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]*). Kromě výcviku psů používaných ve zdravotně-sociální oblasti Helppes také pořádá kurzy společenské výchovy psů pro veřejnost. Další aktivitou Helppesu je canisterapie a ukázky výcviku pro odbornou i laickou veřejnost (*Aktivita Helppes. HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]*). Helppes je členem organizací Assistance Dogs Europe, Assistance Dogs International a je držitelem Certifikátu světové organizace Delta Society (*Spolupráce. HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]*).

Občanské sdružení Pes pomůže bylo založeno roku 2001. Zaměřuje se na pomoc osobám s postižením zraku a osobám, které jsou z různých důvodů upoutáni na vozíček či lůžko nebo musí dlouhodobě pobývat v ústavní péči (vozíčkáři s různým stupněm nehybnosti nebo lidé s poruchou rovnováhy, lidé dlouhodobě nemocní a lidé s mentálním postižením). V občanském sdružení působí jako cvičitel Jan Kadleček, který roku 1992 vycvičil a předal prvního asistenčního psa v České republice (*Kdo jsme. Pes pomůže, 2013*).

Občanské sdružení Pes pro tebe bylo založeno v roce 2001. Tato organizace zabývající se výcvikem vodících a asistenčních psů je členem Assistance Dogs Europe (*O nás. Pes pro tebe, o. s., 2013*).

Obecně prospěšná společnost Pomocné tlapky byla založena v roce 2001. Zabývají se výcvikem psů ve zdravotně-sociální oblasti, canisterapií, osvětou široké veřejnosti v problematice soužití osob, jak s handicapem, tak bez něj a využitím asistenčních psů při integraci handicapovaných do většinové společnosti (*O společnosti Pomocné tlapky o. p. s.* Pomocné tlapky, o. p. s., 2009–2013). Za dobu své existence organizace uspořádala velké množství besed zejména pro děti a také připravila ukázky výcviku (*Výchovný program pro děti a mládež.* Pomocné tlapky, o. p. s., 2009–2013). Pomocné tlapky jsou členem mezinárodní organizace Assistance Dogs Europe, kandidátem pro vstup do organizace Assistance Dogs International, spolupracují s organizací International Association of Assistance Dog Partners (IAADP) a jsou držitelem Certifikátu světové organizace Delta Society (*Mezinárodní spolupráce.* Pomocné tlapky o. p. s., 2009–2013).

Občanské sdružení Elva help vzniklo v roce 2002 v Lysé nad Labem, od roku 2006 sídlí v Liberci. Z počátku se zaměřovalo pouze na výcvik vodících psů pro osoby se zrakovým postižením, později se začalo věnovat i výcviku asistenčních psů. Dále se sdružení věnuje canisterapii, zooterapii, prevenci konfliktu mezi člověkem a psem, vzdělávání rodičů a osob, kteří působí ve zdravotně-sociální oblasti a osvětě veřejnosti (*Úvod.* eStránky.cz, 2013). Zajímavostí je, že Elva help pracuje na projektu labradoodle, jehož cílem je to, aby plemeno psa labradoodle bylo uznáno FCI¹⁰ (*Projekt labradoodle.* eStránky.cz, 2013).¹¹

Obecně prospěšná společnost Pestrá společnost byla založena na počátku roku 2009. Cílem její činnosti je kvalitní výcvik a předání asistenčních psů pro osoby se zdravotním postižením, aktivní zaměstnávání osob se zdravotním postižením, vzdělávací program pro školy, osvětová činnost pro širokou veřejnost, realizace projektů k volnočasovým aktivitám zejména lidí s postižením a kynologická poradna (konzultace, řešení problémového chování psů). Pestrá společnost také prosazuje to, aby bylo v českých zákonech jednotné postavení všech kategorií psů působících ve zdravotně-sociální oblasti (*O nás.* Pestrá společnost, o. p. s., 2009–2011).

V České republice dále existují organizace, které již aktivně nepůsobí nebo organizace, které se specializují pouze na výcvik vodících psů, tudíž nejsou pro mou bakalářskou práci prioritou. Pro úplnost předkládám jejich výčet: Středisko výcviku vodících psů (SVVP) SONS ČR (*Kdo jsme? SVVP, Středisko výcviku vodících psů,* [b. r.]), Škola pro výcvik vodících psů pro nevidomé, Integrace o. s. (*Přivítání – Škola pro výcvik vodících psů*

10 FCI je mezinárodní kynologická federace, která eviduje v současnosti 468 plemen psů (Fédération Cynologique Internationale. FCI, 1998–2010).

11 Text byl schválen na výslovný požadavek organizace Elva help dne 15. 1. 2014 Bc. Andreou Tvrdou kontaktním pracovníkem Elva help.

pro nevidomé a VODICÍ PES. Creative Point, CJ Neti & Achse, Markéta Petříčková, 2009–2012), HE+PA o. s. (Výcvik vodících psů pro nevidomé. Integrace, 2014) a Rolnička Brno o. s. (O. s. Rolnička pomáhá navrátit jistotu do světa nevidomých pečlivým výcvikem vodících psů. TopTep.cz, 2006–2012).

4 Porovnání legislativního ukotvení a financování v České republice a zahraničí (USA, Velká Británie a Slovensko)

Dovoluji si říci, že situace v České republice oproti USA, Velké Británii či Slovensku není příliš dobrá, protože zákon nepohlíží jednotně na vodící a ostatní kategorie psů působících ve zdravotně-sociální oblasti. Velkým problémem je v České republice rozdíl mezi financováním výcviku vodících a zbylých kategorií psů působících ve zdravotně-sociální oblasti. Výcvik vodících psů je financován ze zákona, oproti tomu na výcvik ostatních kategorií psů si musí organizace shánět peníze samy. V USA výcvik žádné kategorie psů ze zdravotně-sociální oblasti není financován ze zákona, organizace si také shání peníze samy. V tomto je rozdíl oproti Slovensku, kde je výcvik všech kategorií psů působících ve zdravotně-sociální oblasti hrazen ze zákona.

V USA organizace přispívají klientovi na veterinární péči psa, ovšem nepřispívají na krmivo. V České republice mohou obecní úřady přispívat až 800 Kč měsíčně na výdaje spojené s péčí o vodícího psa.

V otázce přístupu do veřejných prostor je situace opět rozdílná. Ve Velké Británii mohou servisní zvířata (jedná se o všechny kategorie psů působících ve zdravotně-sociální oblasti) vstupovat do všech veřejných prostor bez omezení. V České republice mají stejná práva pouze psi vodící, ostatní kategorie psů působících ve zdravotně-sociální oblasti nejsou v tomto ohledu v zákonech zmíněni, a tak lze spoléhat pouze na doporučení veřejného ochránce práv a svobod, podle kterého by měli mít všichni psi působící ve zdravotně-sociální oblasti stejná přístupová práva do budov.

5 Komunikace se psy pomocí posunkových povelů a znakových jazyků

Psi, včetně těch působících ve zdravotně-sociální oblasti, mohou být kromě zvukových povelů cvičeni také pomocí tzv. posunkových povelů. Signální psi pro osoby s postižením sluchu – na rozdíl od ostatních výše vzpomínaných psů – musí být schopni reagovat pouze na posunkové povely nedoprovázené hlasem. V této kapitole objasním, co to posunkové povely jsou, a porovnáám provedení sedmi českých posunkových povelů ze Zkušebního řádu pro sportovní výcvik psů v České republice a znaků českého znakového jazyka obdobného významu.

Jak posunkové povely, tak (český) znakový jazyk produkujeme bez hlasu. A protože většina lidí ztotožňuje komunikaci¹² bez hlasu s komunikací neverbální¹³, vnímá laická veřejnost většinou oba tyto způsoby komunikace shodně jako neverbální komunikaci, při které provádíme „krátké pohyby rukama“. Zatímco posunkové povely, stejně jako gesta¹⁴, k neverbální komunikaci řadíme, český znakový jazyk řadíme ke komunikaci verbální¹⁵.

Posunkové povely tzv. posunky se používají, jak při výcviku psů působících ve zdravotně-sociální oblasti, tak ve sportovní kynologii.¹⁶ Jsou to „...*krátké pohyby rukou. Používání posunkových povelů je dovolené pouze tehdy, pokud je to uvedené v popisu cviku.*“ (*Zkušební řád & pravidla. HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]*). Posunkové povely se objevují ve všech zkouškách ve sportovní kynologii, např. ve Zkušebním řádu pro sportovní výcvik psů v České republice, Zkušebním řádu pro

¹² Dle nejobecnější definice je komunikace přenos informací, myšlenek, názorů a pocitů (Fraňková; Klein, 1997).

¹³ „Neverbální komunikace, též komunikace mimoslovní nebo nonverbální, je velice důležitou složkou komunikace. Termín je složen z latinského *verbum* = slovo a *non* = ne, tzn. komunikace nepoužívající slova. Neverbální komunikace tedy zahrnuje všechny komunikační prostředky, které nejsou vyjadřovány pomocí slov.“ (Devito, 2008, s. 152).

¹⁴ „*Gesto* (z lat. *gerere, jednat, konat*) znamená posunek, tělesný pohyb, který něco vyjadřuje nebo dává najevo.“ (*Encyklopedický slovník češtiny*, 2002, s. 152–153). Je základní jednotkou gestiky, tj. jedna ze skupin, na které se dělí neverbální komunikace. Dělíme na čtyři typy, a to symboly, ilustrátory, regulátory a adaptéry (Lewis, 1994). Pro utváření a produkci gest neexistují žádná pravidla, každý člověk může gestikulovat libovolně podle svého uvážení. Gesta jsou vázána na kulturní zvyklosti a tradice, některá jsou mezinárodní, některá jsou naopak určitým znamením pouze v dané kultuře (Kuchařová, 2005).

¹⁵ „Verbální komunikaci se rozumí vyjadřování pomocí slov prostřednictvím příslušného jazyka. V širším pojetí se do verbální komunikace zařazuje komunikace ústní i písemná, přímá nebo zprostředkovaná, živá nebo reprodukováná.“ (Vymětal, 2008, s. 112).

¹⁶ Sportovní kynologie je kynologická disciplína, které se účastní dvojice: psovod se svým psem, vznikla z pracovní (služební) kynologie, jejím účelem však není výcvik psa přímo pro služební práce, ale pro dosažení sportovních úspěchů. Sportovní kynologie se dělí na pachové práce (oddíl A), poslušnost (oddíl B) a obranu (oddíl C - *Sportovní kynologie*. Sportovní kynologie - Internetový magazín o psech, 2015).

mezinárodní zkoušky pracovních psů a mezinárodní zkoušku psa – stopaře, Zkušební řádu Agility ČR, Zkušební řádu Policie ČR apod. (*Zkušební řády*. CZ-pes.cz, 2001–2013).

K osvojování posunkových povelů psem dochází při standardním výcviku psa (srov. Mahnke, 2009; Del Amo, 2006 aj.). V USA vyšla publikace od autorky Marthy Hoffman, která je věnovaná pouze signálním psům pro osoby s postižením sluchu, nese název *Lend Me an Ear: The Temperament, Selection, and Training of the Hearing Dog* (1999). Publikace je výborným materiálem pro všechny cvičitele signálních psů pro osoby s postižením sluchu. V publikaci je odborně popisováno, jakých vlastností je si třeba u psa všimnout, pokud má být vhodný k výcviku, co při vlastním výcviku neopomenout, zajímavé jsou pasáže, jak průběžně testovat dovednosti psa. V této publikaci jsou při výcviku psů již od fáze předvýchovy (viz kap. 3.2.1 Předvýchova) využívány posunkové povely. To je rozdíl oproti České republice, kde jsou dle mých informací posunkové povely signální psy pro osoby s postižením sluchu aktivně vyučovány až ve fázi výcviku psa (viz kap. 3.1.3 Výcvik psa).

Při výcviku psů má značný význam **používání podmíněných¹⁷ a nepodmíněných¹⁸ reflexů** (bez jejich použití bychom žádného psa nevyvíčili). Psi na posunkové povely reagují, protože podráždí jejich nervovou soustavu (posunkové povely jsou podmíněné reflexy), opakují se jim pořád do kola, a tak na ně psi zaměřují svou pozornost (Trauč, 2011). Zde je rozdíl oproti gestům, která psovi nejsou opakována, a proto si jich pes nevšímá, nepřipadají mu podstatná.

Z lingvistického hlediska by zájem o posunkové povely mohl být projeven v **sémiotice**.¹⁹

„Český znakový jazyk²⁰ je přirozený a plnohodnotný komunikační systém tvořený specifickými vizuálně-pohybovými prostředky, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní části trupu. Český znakový jazyk má základní atributy jazyka, tj. znakovost, systémovost, dvojí členění, produktivnost, svébytnost a historický rozměr, a je ustálen po stránce lexikální i gramatické.“ (Zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči).

¹⁷ Podmíněný reflex je typ učení, tedy utváření chování či změny v chování založené na využití vlivu zkušenosti a probíhá jako mechanismus podmiňování (Franck, 1996).

¹⁸ Nepodmíněný reflex je vrozená reakce, kdy živočich reaguje na podněty z prostředí na základě dráždivosti, stereotypními jednoduchými orientačními reakcemi (Franck, 1996).

¹⁹ Nauka o znakových systémech (Černý, 2008).

²⁰ Zvýraznění autorka práce.

5.1 Posunkové povely versus český znakový jazyk – v komunikaci se signálním psem pro osoby s postižením sluchu

V tabulce č. 1 jsem provedla porovnání nejzásadnějších rozdílů mezi posunkovými povely a českým znakovým jazykem, rozdíly jsem umístila demonstrativně naproti sobě, čímž jsem se snažila poukázat na to, že posunkové povely a český znakový jazyk se liší i z lingvistického hlediska. Jako zdroj pro český znakový jazyk jsem využila publikaci *Jazyk Neslyšících: Co víme, co nevíme a co bychom měli vědět o českém znakovém jazyce* (Kuchařová, 2005) a dle svých znalostí, které jsem získala během studia, jsem hledala protikladné body pro posunkové povely.

Posunkové povely	Český znakový jazyk (ČZJ)
<ul style="list-style-type: none"> - Uměle vytvořený komunikační systém - Neslouží k plnohodnotné komunikaci - „Posunkový“ prostor není omezen - Tvary ruky nejsou omezené - Pohyby nemají žádná omezení - Neobsahují gramatiku - Posunky nemají vnitřní strukturu, nelze ho rozčlenit na komponenty nižšího řádu schopné rozlišovat význam - Jsou striktně dané ve Zkušebním řádu pro sportovní výcvik psů v České republice, neexistují jejich varianty - Mimika není nosičem žádné informace - Aktivní je vždy pouze jedna ruka - Posunky patří do neverbální komunikace 	<ul style="list-style-type: none"> - Přirozený komunikační systém²¹ - Slouží k plnohodnotné komunikaci - Znakovací prostor je pevně vymezen - Pro každý znakový jazyk existuje omezená skupina možných tvarů ruky - Pro každý znakový jazyk existuje omezená skupina možných pohybů - Gramatika je pevně dána - Znak z ČZJ má vnitřní strukturu, můžeme ho rozdělit fonémy - Některé znaky z ČZJ jsou variabilní, liší se např. tím, zda jsou znakovány mužem či ženou, existují varianty znaku dle nářečí - Mimika je nosičem gramatické informace - Aktivní mohou být obě ruce současně - ČZJ je verbální jazyk, ale nevokální (nezvukový)

Tabulka 1: Rozdíly mezi posunkovými povely a českým znakovým jazykem

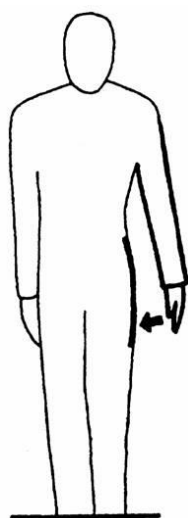
²¹ Rysy přirozených jazyků jsou systémovost, znakovost, dvojí členění, produktivnost, svébytnost a historičnost (Okrouhliková; Slánská Bímová, 2008).

Důležité je zdůraznit, že psi v žádném případě nekomunikují pomocí českého znakového jazyka, ale pouze pomocí **izolovaných znaků**. Pes není schopen chápat celou větu, svou pozornost vždy zaměřuje pouze na jeden izolovaný znak.

5.2 Posunky ve Zkušebním řádu pro sportovní výcvik psů v České republice

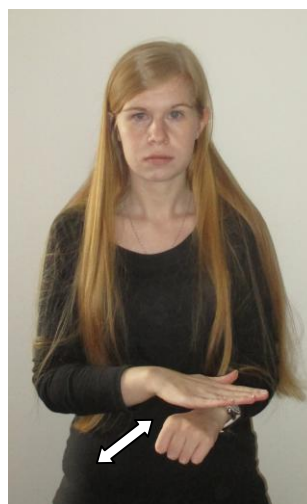
Konkrétní formální rozdíly mezi posunkovými povely a znaky z českého znakového jazyka jsem se rozhodla prokázat na všech sedmi kynologickém posuncích nacházejících se ve Zkušebním řádu pro sportovní výcvik psů v České republice. Ke každému posunkovému povelu předkládám fotografii ekvivalentu stejného významu v českém znakovém jazyce.²² V úvodu bych ráda upozornila, že u všech posunků z tohoto zkušebního řádu je vyžadováno, aby psovod stál, to je rozdíl oproti českému znakovému jazyku, kde komunikace osob může probíhat v libovolných pozicích těla.

Posunek k povelu „k noze“ (obr č. 21)

Obrázek 21: Posunek k povelu „k noze“

Znak ČZJ s obdobným významem (obr č. 22)

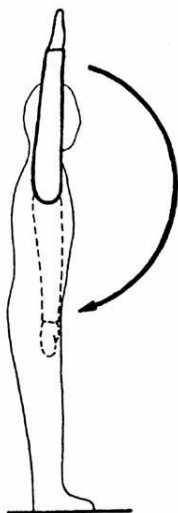
Obrázek 22: Znak z českého znakového jazyka NOHA²³

„Lehký úder levou rukou o stehno (používá se, když je pes u psovoda).“ (Zkušební řád pro sportovní výcvik psů v České republice. CZ-pes.cz, 2001–2013).

²² U jednoho posunku k povelu („plaz“) se ti nepodařilo najít ekvivalent v českém znakovém jazyce.

²³ Znak v českém znakovém jazyce K NOZE neexistuje, proto jsem se rozhodla použít znak NOHA, případně jsem mohla použít spojení dvou znaků NOHA + JÍT.

Posunek k povelu „lehni“ (obr č. 23)

Obrázek 23: Posunek k povelu „lehni“

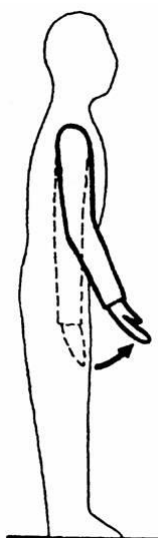
Znak ČZJ s obdobným významem (obr č. 24)

Obrázek 24: Znak z českého znakového jazyka LEŽET²⁴

*„Ze vzpažení pravou paží připažit předem (používá se, když je pes od psovoda vzdálen).“
(Zkušební řád pro sportovní výcvik psů v České republice. CZ-pes.cz, 2001–2013).*

Posunek k povelu „vstaň“ (obr č. 25)

Obrázek 25: Posunek k povelu „vstaň“

Znak ČZJ s obdobným významem (obr č. 26)

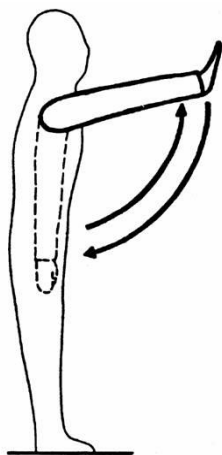
Obrázek 26: Znak z českého znakového jazyka VSTÁT²⁵

²⁴ Posunek k povelu „lehni“ jsem přepsala do tvaru infinitivu LEŽET.

²⁵ Posunek k povelu „vstaň“ jsem přepsala do tvaru infinitivu VSTÁT.

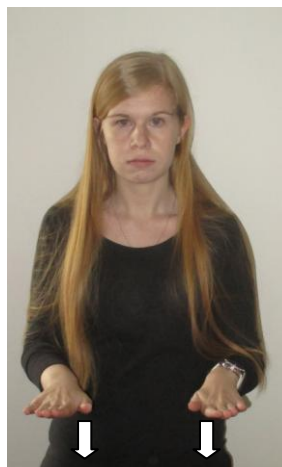
„Zdvihnout do pasu před sebe poloohnutou pravou paží dlaní nahoru (používá se, když je pes od psovoda vzdálen).“ (Zkušební řád pro sportovní výcvik psů v České republice. CZ-pes.cz, 2001–2013).

Posunek k povelu „sedni“ (obr č. 27)

Obrázek 27: Posunek k povelu „sedni“

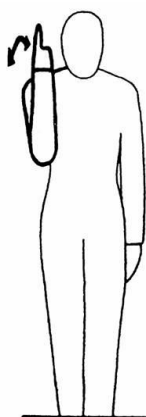
Znak ČZJ s obdobným významem (obr č. 28)

Obrázek 28: Znak z českého znakového jazyka SEDĚT²⁶

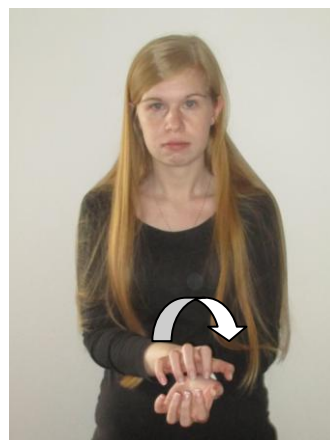
„Předpažit pravou paží do výše oka dlaní vpřed (používá se, když je pes od psovoda vzdálen).“ (Zkušební řád pro sportovní výcvik psů v České republice. CZ-pes.cz, 2001–2013).

Posunek k povelu „štěkej“ (obr č. 29)

Obrázek 29: Posunek k povelu „štěkej“

Znak ČZJ s obdobným významem (obr č. 30)

Obrázek 30: Znak z českého znakového jazyka ŠTĚKAT²⁷

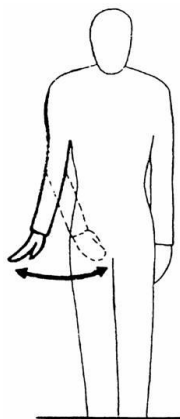
²⁶ Posunek k povelu „sedni“ jsem přepsala do tvaru infinitivu SEDĚT.

²⁷ Posunek k povelu „štěkej“ jsem přepsala do tvaru infinitivu ŠTĚKAT.

„a) ohnout pravou paži v lokti ke psu a se vztyčeným ukazovákem třikrát kmitnout před očima psa (užívá se když je pes u psovoda).

b) ohnout pravou paži v lokti směrem vzhůru, vztyčit ukazovák a třikrát kmitnout směrem proti psu (používá se když je pes vzdálen od psovoda).“ (Zkušební řád pro sportovní výcvik psů v České republice. CZ-pes.cz, 2001–2013).

Posunek k povelu „plaz“²⁸

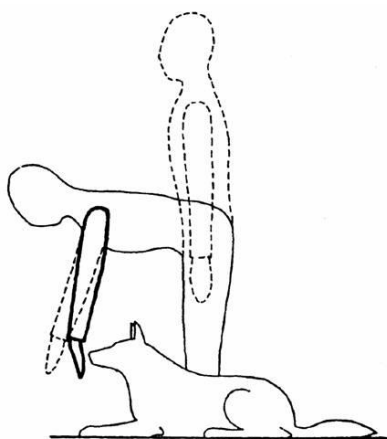

Obrázek 31: Posunek k povelu „plaz“

„Komihání pravé ruky nalevo a napravo před sebou ve výši boků (používá se, když je pes vzdálen od psovoda).“ (Zkušební řád pro sportovní výcvik psů v České republice. CZ-pes.cz, 2001–2013).

Posunek k povelu „zůstaň“ (obr č. 32)

Znak ČZJ s obdobným významem (obr č. 33)

Obrázek 32: Posunek k povelu „zůstaň“

Obrázek 33: Znak z českého znakového jazyka ZŮSTAT²⁹

²⁸ K posunku k povelu „plaz“ se mi nepodařilo najít vhodný ekvivalent v českém znakovém jazyce.

„Mírné přiložení dlaně levé ruky před čenich psa.“ (Zkušební řád pro sportovní výcvik psů v České republice. CZ-pes.cz, 2001–2013).

5.3 Komunikace se psem pomocí znakového jazyka

Dle mého názoru existují dva prosté důvody, proč se se psem pokoušet komunikovat pomocí znakového jazyka respektive vybraných izolovaných znaků, a to buď že pes neslyší, anebo že neslyší jeho pán.

V české literatuře jsem nenašla žádnou publikaci, která by se věnovala tomuto tématu, ale vím o existenci publikací zahraničních. Jako příklad bych uvedla publikaci americké autorky Sean Senechal s názvem *Dogs Can Sign, Too: A Breakthrough Method for Teaching Your Dog to Communicate* (2009), v níž je popisován způsob komunikace se psem, který autorka nazývá *K9Sign*. Publikace se snaží čtenářům nabídnout novou možnost, jak více porozumět svému psovi, a jak si s ním začít předávat informace, a to prostřednictvím komunikace ve znakovém jazyce. Autorka seznamuje čtenáře s tím, co je to znakový jazyk, jak by mohl být užitečný a uplatnitelný v komunikaci se psem (pes dává najevo odezvu, že rozumí, pomocí pohybů svého těla), a představuje 50 znaků, např. ATTEND, YES!, THAT, TRY, WHAT TYPE?, kterým by mohl pes rozumět (vše testovala na svém psu).

Zahraničí zdroje, zejména z USA se zmiňují též o využití znakového jazyka (případně pouze vybraných izolovaných znaků) v komunikaci s neslyšícím (nejčastěji ohluchlým) psem (srov. např. Becker, 1997). Možnost přenesení těchto zkušeností do České republiky by jistě stála za hlubší prozkoumání.

Já sama jsem viděla několik osob s postižením sluchu používat při komunikaci se svým psem český znakový jazyk (případně vybrané znaky), a to byl také jeden z důvodů, který mě inspiroval k provedení výzkumu mezi osobami s postižením sluchu, které jsou majiteli psa bez speciálního výcviku (více viz kap. 6.2 Výzkum mezi osobami s postižením sluchu, které jsou majiteli psa). Z České republiky bych ráda zmínila pořad Televizní klub neslyšících, vysílaný na ČT 2, kde byl dne 11. 10. 2012 uveden díl *Signální psi pro neslyšící Fido a Bela*, v tomto pořadu je vidět komunikace se psy pomocí znaků. Signální pes pro osobu s postižením sluchu Fido (více o něm v kap. 6.4 Případová studie signálního psa pro osoby s postižením sluchu) přijde k plačícímu miminku, poté jde upozornit svou majitelku Mgr. Kristinu Kratochvílovou, a ta reaguje na Fida tím, že používá znak z českého znakového jazyka CO. Bohužel z videa nelze poznat, zda byl znak doprovázen také hlasovou artikulací.

²⁹ Posunek k povelu „zůstaň“ jsem přepsala do tvaru infinitivu ZŮSTAT.

Část Televizního klubu neslyšících o Bele je více zaměřená na komunikaci. Majitelka Bely Dana Doubravská na Belu více mluví, ale používá také ke komunikaci i český znakový jazyk, např. znaky BĚŽ PRYČ, MŮŽEŠ JÍT. Její manžel Roman Doubravský při komunikaci s Belou naopak více používá český znakový jazyk (Bela rozumí základním znakům), např. znakům MUSÍŠ, ZŮSTAŇ, NESMÍŠ, VEN. Spojení znaků PŮJDEME DO AUTA Bela rozumí jen občas.

5.4 Shrnutí

V této kapitole jsem se snažila vysvětlit, co to jsou posunkové povely, tzv. posunky používající se při výcviku psů a při výcviku signálních psů pro osoby s postižením sluchu obzvláště. Proto, abych mohla posunkové povely porovnávat, bylo třeba ve stručnosti představit i český znakový jazyk. Lidé tyto dva – z lingvistického hlediska naprosto rozdílné a spolu nesouvisející – komunikační systémy často mylně ztotožňují, protože je shodně vnímají jako „krátké pohyby rukama“. **Český znakový jazyk je přirozený komunikační systém, sloužící k plnohodnotné komunikaci, znakovací prostor je pevně vymezen, pro každý znakový jazyk existuje skupina možných tvarů ruky a možných pohybů, gramatika je pevně dána, znak z českého znakového jazyka má vnitřní strukturu (můžeme ho rozdělit fonémy), některé znaky z českého znakového jazyka jsou variabilní (liší se např. tím, zda jsou znakovány mužem či ženou, existují varianty znaku dle nářečí), mimika je nosičem gramatické informace, aktivní mohou být obě ruce současně a patří do verbální komunikace. Naopak posunkové povely jsou umělý komunikační systém, nesloužící k plnohodnotné komunikaci, „posunkový“ prostor není vymezen, tvary ruky nejsou omezené, jedná se o izolované posunky, na kterých se neuplatňují žádná gramatická pravidla, nemají vnitřní strukturu, tudíž je nelze rozčlenit na komponenty nižšího řádu schopné rozlišovat význam, neexistují jejich varianty (jsou striktně dané ve Zkušebním řádu pro sportovní výcvik psů v České republice), mimika není nosičem žádné informace, aktivní je vždy jedna ruka a patří do neverbální komunikace.**

Formální shody či rozdíly posunkových povelů a znaků z českého znakového jazyka jsem zjišťovala tak, že jsem **porovnala šest³⁰ posunků ze Zkušebního řádu pro sportovní výcvik psů v České republice s významovými ekvivalenty v českém znakovém jazyce**

³⁰ V úvodu jsem se zmiňovala, že porovnám sedm posunkových povelů, ovšem k posunkovému povelu „plaz“ se mi nepodařilo najít vhodný ekvivalent v českém znakovém jazyce.

a žádný se neshodoval. Na základě tohoto zjištění jsem došla k závěru, že posunkové povely a český znakový jazyk mají mnohem více odlišností než shod, a to jak po stránce lingvistické, tak po stránce formální.

V této kapitole jsem se také pozastavila nad myšlenkou, proč se lidé snaží komunikovat se psem pomocí znakového jazyka, resp. vybraných izolovaných znaků. Myslím si, že prostým důvodem je buď to, že pes neslyší, anebo že neslyší jeho pán. V češtině tomuto tématu zatím nebyla věnována pozornost, a tak odkazuji na zahraniční publikace (Senechal, 2009, Becker, 1997).

6 Praktická část

Praktická část mé bakalářské práce je složena ze tří součástí. První je pasportizace³¹ psů působících ve zdravotně-sociálně oblasti vycvičenými organizacemi v České republice (pro ověření výzkumné otázky č. 1), druhou je vlastní výzkum mezi osobami s postižením sluchu, kteří jsou majiteli psa (bez speciálního výcviku), a třetí případová studie signálního psa pro osoby s postižením sluchu. Ve vlastním výzkumu jsem se zaměřovala na komunikaci se psem (pro ověření výzkumných otázek č. 2 až č. 6).

Definovala jsem si tyto výzkumné otázky:

- (1) Ve zdravotně-sociální oblasti převládají vodící psi a asistenční psi, signální psi pro osoby s postižením sluchu jsou ve výrazné menšině.
- (2) Osoby s postižením sluchu se svým psem komunikují zejména pomocí hlasu.
- (3) Osoby s postižením sluchu komunikují se psem také za pomoci pomůcek, např. píšťalky k upoutání pozornosti psa.
- (4) Pes bez speciálního výcviku nedokáže porozumět žádným znakům vycházejícím z českého znakového jazyka.
- (5) Pouze polovina osob s postižením sluchu, která má psa, má povědomí, o co to jsou signální psi pro osoby s postižením sluchu.
- (6) Osoby s postižením sluchu se svými psy nevěnují žádným speciálním aktivitám, jako např. dog dancing³², agility³³, frisbee³⁴ apod.

6.1 Pasportizace psů působících ve zdravotně-sociální oblasti

V úvodu praktické části mé bakalářské práce jsem se zaměřila na pasportizaci psů působících ve zdravotně-sociální oblasti. Do tabulek jsem zpracovala pasporty speciálně vycvičených psů, pro **každou organizaci je zvláštní tabulka, ve které jsou rozdělení psi podle jejich kategorie** (vodící pes, asistenční pes, signální pes pro osoby s postižením sluchu atd.) **a roku ukončení výcviku. Na závěr jsou všichni psi pasportizováni souhrnně do**

³¹ Pasportizace je „forma technicko-ekonomické dokumentace“ (Rejman, 1971, s. 275).

³² Dog dancing je kynologický sport, při kterém, cvičitel se psem předvedou na hudbu sestavu, která obsahuje jak prvky základní poslušnosti, tak také cvičitelovu vlastní kreativitu při vymýšlení nových prvků (*Dogdancing*. muj-pes.cz, 2010).

³³ Agility je kynologický sport, ve kterém musí pes, co nejrychleji proběhnout překážkovou dráhou, kde je pevně stanovené pořadí překážek (*Agility*. muj-pes.cz, 2010).

³⁴ Házecí talíř.

kategorií podle schématu, který jsem sestavila na základě publikace Velemínkého a kol. (2007 - viz kap. 1 Terminologické vymezení, obrázek č. 1).

Data jsem získávala na webových stránkách jednotlivých organizací či prostřednictvím emailové komunikace s konkrétními zástupci jednotlivých organizací a jsou aktualizována k 31. 12. 2014.

6.1.1 Vlastní pasportizace

Pasportizaci jsem prováděla v organizacích Elva help, Helpes, Pomocné tlapy, Pestrá společnost, Pes pro tebe a Pes pomůže (více o vybraných organizacích v kap. 3.4 Organizace působící v České republice). Jedná se o všechny organizace, které působí v České republice a věnují se výcviku všech kategorií psů působících ve zdravotně-sociální oblasti. Pasportizaci jsem neprováděla v organizacích Integrate o. s., Rolnička Brno o. s. (již ukončily činnost), Středisko výcviku vodících psů (SVVP) SONS ČR, Škola pro výcvik vodících psů pro nevidomé, HE+PA o. s. (tyto tři organizace cvičí/cvičily pouze vodící psy a pro výsledky mého šetření tudíž nejsou relevantní). Chtěla bych upozornit, že pasporty týkají se vodících psů, tedy nejsou konečné, ovšem cílem mé bakalářské práce nebylo věnovat se detailněji vodícím psům. Co se týče organizací, které již ukončily činnost, tj. Integrate o. s. a Rolnička Brno o. s., jednalo se malé organizace, které vycvičily psy v řádech jednotek, proto si jsem jistá, že by výsledky mé pasportizace neovlivnily.

Při pasportizaci v jednotlivých organizacích jsem ponechávala přesné označení kategorií psů, jak je píše samy organizace včetně pravopisu, typografie a diakritických znamének, např. asistenční canisterapeutický pes pro autistu, asistenční terapeutický pes, asistenční pes pro epileptika, signální psi pro osoby s postižením sluchu atd.

Organizace Elva help za dobu svého působení vycvičila celkem 22 psů (tabulka č. 1), z toho 8 asistenčně terapeutických psů, 6 asistenčních psů pro vozíčkáře, 3 vodící psy pro nevidomé, jednoho asistenčně balančního psa³⁵, jednoho asistenčního psa pro autistu a jednoho asistenčního psa pro epileptika. Jak je vidět v tabulce č. 1, organizace Elva help nevyvíčila žádného signálního psa pro osobu s postižením sluchu. Bohužel, i přes opakované pokusy ve formě emailových žádostí se mi nepodařilo od organizace Elva help získat počty vycvičených psů za rok 2014. Jako zdroj dat byla použita emailová konzultace s Bc. Andreou Tvrdou³⁶ ze dne 17. 1. 2014.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Asistenční terapeutický pes	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1
Asistenční balanční pes	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Asistenční pes pro autistu	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	1
Asistenční pes pro epileptika	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Asistenční pes pro vozíčkáře	1	0	1	0	1	0	1	0	1	1	0
Signální pes pro osoby s postižením sluchu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vodící pro nevidomé	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem za rok	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Celkem vycvičených psů	22										

Tabulka 2: Pasportizace psů v organizaci Elva help

Organizace Helpes za dobu svého působení vycvičila celkem 174 psů (tabulka č. 2), z toho 49 asistenčních canisterapeutických psů, 43 asistenčních psů pro vozíčkáře, 31 vodících psů, 7 asistenčně – balančních psů pro tělesně postižené, 6 asistenčních canisterapeutických psů pro autisty, 6 asistenčních psů pro tělesně postižené, 6 signálních psů pro osoby se sluchovým postižením, 5 vodících – balančních psů, 3 asistenční canisterapeutické psy pro vozíčkáře, 2 asistenční canisterapeutické signální psy, 2 asistenčně signální psy pro epileptiky, 2 asistenčně vodící psy pro vozíčkáře, 2 canisterapeutické psy, 2 vodící psy pro neslyšící se zrakovou vadou, jednoho asistenčního signálního psa pro kardiaka s tělesným postižením, jednoho asistenčního/balančního signálního psa pro diabetika s tělesným postižením, jednoho canisterapeutického psa pro diabetika, jednoho signálního psa pro epileptika, jednoho signálního psa pro kardiaka, jednoho signálního psa pro latentní tetanii, jednoho signálního psa pro narkolepsii a jednoho vodícího signálního psa pro zrakově postiženou epileptičku. Jako zdroj dat byly použity webové stránky organizace Helpes.

³⁵ Asistenčně balanční pes pomáhá svému klientovi jako běžný asistenční pes a navíc pomáhá s problémy s rovnováhou, klient se může o psa opřít, pes pomáhá při vstávání, nastupování do městské hromadné dopravy apod. (Dásková, 2013).

³⁶ Kontaktní pracovník Elva help.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Asistenční – balanční pes pro tělesně postižené	0	0	0	3	1	1	0	1	1	0	0	0
Asistenční canisterapeutický pes	1	5	5	3	10	2	6	3	5	6	3	3
Asistenční canisterapeutický pes pro autistu	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2	3	2
Asistenční canisterapeutický pes pro vozíčkáře	0	0	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0
Asistenční pes pro kardiaka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Asistenční pes pro tělesně postiženého	0	0	1	0	1	0	0	1	0	0	3	0
Asistenční pes pro vozíčkáře	4	6	8	8	1	3	4	3	3	2	1	1
Asistenční signální pes pro epileptika	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0
Asistenční signální pes pro kardiaka s tělesným postižením	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Asistenční vodící pes pro vozíčkáře	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0
Asistenční/balanční signální pes pro diabetika s tělesným postižením	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Canisterapeutický pes	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Signální canisterapeutický pes pro diabetika	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Signální pes pro diabetika	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Signální pes pro epileptika	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Signální pes pro kardiaka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Signální pes pro latentní tetanii	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Signální pes pro narkolepsii	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Signální pes pro osoby s postižením sluchu	1	1	1	2	1	0	0	0	0	0	0	1
Vodící – balanční pes	0	1	0	1	2	1	0	0	0	0	0	0
Vodící pes	3	5	5	2	3	5	3	3	1	0	1	0
Vodící pes pro neslyšící se zrakovou vadou	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Vodící signální pes pro zrakově postiženou epileptičku	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Celkem za rok	10	20	21	22	22	17	15	11	11	12	12	11
Celkem vycvičených psů	184											

Tabulka 3: Pasportizace psů v organizaci Helppees

Organizace Pes pomůže za dobu svého působení vycvičila celkem 119 psů (tabulka č. 4), z toho 102 asistenčních psů, 8 vodících psů, 6 terapeutických psů, jednoho asistenčního/vodícího psa, jednoho vodícího/signálního psa a jednoho vodícího/terapeutického psa. Jak je v tabulce č. 4 vidět, organizace Pes pomůže nevyvíčila žádného signálního psa pro osobu s postižením sluchu. Jako zdroj dat byly použity zpravodaje, které jsou uveřejněny na webových stránkách organizace Pes pomůže.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Asistenční pes	13	14	14	4	7	7	7	9	7	4	4	4	8
Asistenční/vodící pes	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Signální pes pro osoby s postižením sluchu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Terapeutický pes	0	1	1	1	0	0	2	0	0	1	0	0	0
Vodící pes	0	1	0	0	0	0	2	0	1	1	3	0	0
Vodící/signální pes	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vodící/terapeutický pes	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem za rok	14	17	15	5	7	7	11	9	8	6	7	5	8
Celkem vycvičených psů	119												

Tabulka 4: Pasportizace psů v organizaci Pes pomůž

Organizace Pes pro tebe za dobu svého působení vycvičila celkem 52 psů (tabulka č. 5), z toho 37 vodících psů, 8 asistenčních psů, 5 asistenčních canisterapeutických psů a 2 asistenční psy pro vozíčkáře. Jak je v tabulce č. 5 vidět, organizace Pes pro tebe nevyvíčila žádného signálního psa pro osobu s postižením sluchu. Jako zdroj dat byly použity webové stránky organizace Pes pro tebe.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Asistenční canisterapeutický pes	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1
Asistenční pes	0	0	0	0	1	1	1	2	1	1	0	1	0
Asistenční pes pro vozíčkáře	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0
Signální pes pro osoby s postižením sluchu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vodící pes	1	2	2	4	3	7	4	5	2	0	2	3	2
Celkem za rok	1	2	3	4	4	8	5	7	3	3	3	6	3
Celkem vycvičených psů	52												

Tabulka 5: Pasportizace psů v organizaci Pes pro tebe

Organizace Pestrá společnost za dobu svého působení vycvičila celkem 20 psů (tabulka č. 6), z toho 8 asistenčních psů, 6 asistenčních canisterapeutických psů, 3 psy pro osoby se sluchovým postižením, jednoho asistenčního vodícího psa a jednoho vodícího psa. Jako zdroj dat byly použity webové stránky organizace Pestrá společnost.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Asistenční canisterapeutický pes	0	0	1	2	0	3
Asistenční pes	3	1	0	0	4	1
Asistenční vodící pes	0	1	0	0	0	0
Signální pes pro osoby se sluchovým postižením	0	0	1	0	0	2
Vodící pes	0	1	0	0	0	0
Celkem za rok	3	3	2	2	4	6
Celkem vycvičených psů	20					

Tabulka 6: Pasportizace psů v organizaci Pestrá společnost

Organizace Pomocné tlapy za dobu svého působení od roku 2001 vycvičila celkem 156 psů (tabulka č. 7), z toho 92 asistenčních psů, 55 šikovných společníků³⁷, 5 vodících psů a 4 canisterapeutické psy. Jak je v tabulce č. 7 vidět, organizace Pomocné tlapy nevyvíčila žádného signálního psa pro osobu s postižením sluchu. Jako zdroj dat byly použity webové stránky organizace Pomocné tlapy.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Asistenční pes	4	5	6	12	7	7	10	8	9	3	8	3	7	3
Canisterapeutický pes	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0
Signální pes pro osoby s postižením sluchu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Šikovný společník	0	0	2	1	3	5	4	3	6	10	6	6	3	6
Vodící pes	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	2	0	0
Celkem za rok	5	6	8	13	10	13	14	11	16	15	14	12	10	9
Celkem vycvičených psů	156													

Tabulka 7: Pasportizace psů v organizaci Pomocné tlapy

6.1.2 Výsledky pasportizace

Všechny kategorie psů z tabulek č. 2 až 7 jsem rozřídila podle terminologie Velemínské a kol. (2007), a to na servisní psy (ty jsem dále dělila na vodící psy, asistenční

³⁷ Je typ asistenčního psa, který pomáhá v rodině, kde se nachází osoba s těžkým mentálním či tělesným postižením. Většinou odpovědnost za psa přebírá opatrovník dané osoby, protože ta není schopna se sama o sebe postarat (Ďásková, 2013).

psy, signální psy pro osoby s postižením sluchu a signální psy pro osoby se záchvatovými onemocněními), canisterapeutické psy, záchranářské psy a diagnostické psy (tabulka č. 8).

Pokud je pes podle jména dvojí kategorie, např. asistenční signální pes pro epileptiky, tak jsem ho pasportovala podle jména první kategorie, tj. mezi asistenční psy. Komplikace nastala u psů, kteří jsou dvojí kategorie, kde je druhá kategorie canisterapeutický pes. Toto řazení jsem prováděla dle činnosti psa na základě svého úsudku. Vím, že možností by bylo řadit psy jako canisterapeutické, protože jsou nadřazeni např. asistenčním psům, ale v praxi, pokud je pes např. asistenčně canisterapeutický, tak zastává primárně funkci asistenčního psa a až pouze sekundárně psa canisterapeutického, proto jsem se rozhodla ponechat řazení podle kategorie prvního jména, tj. řadit ho mezi asistenční.

Mezi asistenční psy jsem pasportovala asistenční canisterapeutické psy, asistenční balanční psy, asistenční psy pro autisty, asistenční psy pro epileptiky, asistenční psy pro kardiaky, asistenční psy pro vozíčkáře, asistenční – balanční psy pro tělesně postižené, asistenční canisterapeutické signální psy, asistenční psy pro tělesně postižené, asistenční signální psy pro epileptiky, asistenční/balanční signální psy pro diabetiky s tělesným postižením, asistenční/vodicí psy, asistenční vodící psy a šikovné společníky. Mezi signální psy pro osoby se záchvatovými onemocněními jsem pasportovala signální canisterapeutické psy pro diabetiky, signální psy pro diabetiky, signální psy pro epileptiky, signální psy pro kardiaky, signální psy pro latentní tetanii a signální psy pro narkolepsii. Mezi canisterapeutické psy jsem pasportovala také terapeutické psy. Mezi vodící psy jsem pasportovala vodící psy pro nevidomé, vodící – balanční psy, vodící psy pro neslyšící se zrakovou vadou, vodící signální psy pro zrakově postižené epileptiky, vodící/signální psy a vodící/terapeutické psy.

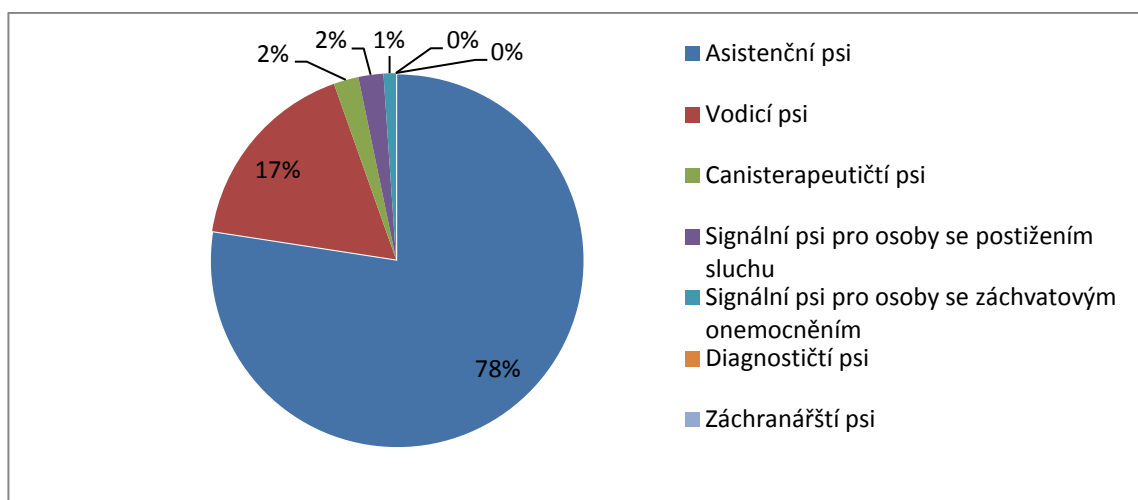
Celkem bylo ve výše zmíněných šesti organizacích od doby jejich působnosti až do 31. 12. 2014³⁸ vycvičeno 554 psů. Z toho bylo vycvičeno 505 servisních psů (95 vodících psů, 429 asistenčních psů, 12 signálních psů pro osoby s postižením sluchu, 6 signálních psů pro osoby se záchvatovými onemocněními), 12 canisterapeutických psů, žádný záchranářský ani diagnostický pes. Organizace Helppes navíc vycvičila ještě jednoho vodícího psa pro neslyšícího se zrakovou vadou a organizace Pes pomůže vycvičila ještě jednoho vodícího/signálního psa, tyto psy jsem ovšem počítala do jiných kategorií psů.

³⁸ U organizace Elva help pouze do 31. 12. 2013.

		Elva help	Helpes	Pes pomůže	Pes pro tebe	Pestrá společnost	Pomocné tlapky
Servisní psi	Vodící psi	3	39	10	37	1	5
	Asistenční psi	19	129	103	15	16	147
	Signální psi pro osoby s postižením sluchu	0	9	0	0	3	0
	Signální psi pro osoby se záchvatovými onemocněními	0	6	0	0	0	0
Canisterapeutičtí psi	0	2	6	0	0	4	
Záchranářští psi	0	0	0	0	0	0	
Diagnostičtí psi	0	0	0	0	0	0	
Celkem vycvičených psů	554						

Tabulka 8: Celková pasportizace psů

Pro lepší přehlednost jsem vytvořila graf (graf č. 1), ve kterém je vidět procentuální zastoupení signálních psů pro osoby s postižením sluchu oproti jiným psům působícím ve zdravotně-sociální oblasti. **Z celkového počtu 554 psů je 78 % asistenčních psů, 17 % vodících psů, 2 % canisterapeutických psů, 2 % signálních psů pro osoby s postižením sluchu a 1 % signálních psů pro osoby se záchvatovými onemocněními.**

Graf 1: Počty psů působících ve zdravotně-sociální oblasti

6.2 Výzkum mezi osobami s postižením sluchu, které jsou majiteli psa

Základem mého výzkumu bylo stanovení si výzkumných otázek (č. 2 až č. 6), poté jsem vytvořila dotazník (viz příloha č. 5), který jsem předkládala osobám s postižením sluchu,

o kterých jsem věděla, že jsou majiteli psa bez speciálního výcviku. Sběr dat probíhal v období od 6. 1. 2014 do 31. 1. 2014. Dotazník jsem rozeslala 21 předem vytipovaným osobám formou textového souboru, později jsem ho umístila i na internetový portál Survio³⁹, zpět se mi vrátilo 9 vyplněných dotazníků. Dále jsem již dotazníky předávala vybraným osobám (osobně) nebo mi s distribucí pomohli moji přátelé. Díky tomu byla návratnost podstatně větší. Takto se mi podařilo získat dalších 8 dotazníků (setkala jsem se třemi odmítnutími). Celkem jsem tedy získala **17 vyplněných dotazníků** (viz příloha č. 6, dotazníky jsou doslovně přepsány).

6.2.1 Vyhodnocení výzkumu

Dotazník **obsahoval celkem 11 otázek** (viz příloha č. 5) z toho 6 otázek bylo obecných a týkalo se informací o respondentech a jejich psech, 2 otázky bylo zaměřeny na komunikaci osob s postižením sluchu se psem, jedna otázka na speciální aktivity, které lze provozovat společně se psem (dog dancing, agility apod.), jedna otázka na povědomí respondentů o signálních psech pro osoby s postižením sluchu a jedna otázka na touhu mít v domácnosti signálního psa pro osoby s postižením sluchu.

6.2.1.1 Informace o respondentech a jejich psech

První otázkou dotazníku „*Jaké je Vaše pohlaví?*“ jsem zjistila, že z **respondentů v dotazníku byli 4 muži (24 %) a 13 žen (76 %)**.

Druhou otázkou dotazníku „*Kolik Vám je let?*“ jsem zjišťovala věk respondentů. Pro větší přehlednost jsem rozdělila respondenty do tří skupin, a to: respondenti v studentském věku (do 26 let), respondenti v produktivním věku (27 až 59 let) a respondenti staršího věku (60 a více). **Respondentů do 26 let se zúčastnilo 8 (47 %), respondentů ve věku 27 až 59 let se zúčastnilo 6 (35 %) a respondenti starších 60 let se zúčastnili 3 (18 %)**.

Třetí otázkou dotazníku „*Jaký je typ a stupeň sluchového postižení?*“ jsem zjistila, že **7 respondentů trpí nedoslýchavostí (4 těžkou, 2 lehkou a jeden neuvedl míru nedoslýchavosti, 41 %), 6 respondentů trpí praktickou hluchotou (35 %), jeden trpí percepční hluchotou (6 %), jeden je uživatelem kochleárního implantátu (6 %), jeden má zbytky sluchu (6 %) a jeden úplnou ztrátu sluchu (6 %)**.

³⁹ Internetový nástroj pro tvorbu online dotazníků (*O nás*. Survio, 2014).

Čtvrtou otázkou dotazníku „*Jaký je Vámi preferovaný způsob komunikace?*“ jsem zjišťovala preferovaný způsob komunikace, dala jsem na výběr čtyři možnosti, a to: český znakový jazyk, znakovaná čeština, mluvená čeština nebo jiný (upřesním jaký). Zjistila jsem, že **6 respondentů preferuje mluvenou češtinu (35 %), 4 respondenti český znakový jazyk (24 %), 2 respondenti znakovanou češtinu (12 %) a 5 respondentů jiný způsob komunikace (29 %)**. Mezi jinými způsoby komunikace se objevilo: český znakový jazyk i psaná čeština, mluvená čeština souběžně se znaky, mluvená čeština souběžně s odezíráním, respondent ovládá jak znakový jazyk, tak český jazyk a používá oboje a mluvená čeština i český znakový jazyk (respondent vybírá způsob komunikace podle toho, s kým komunikuje).

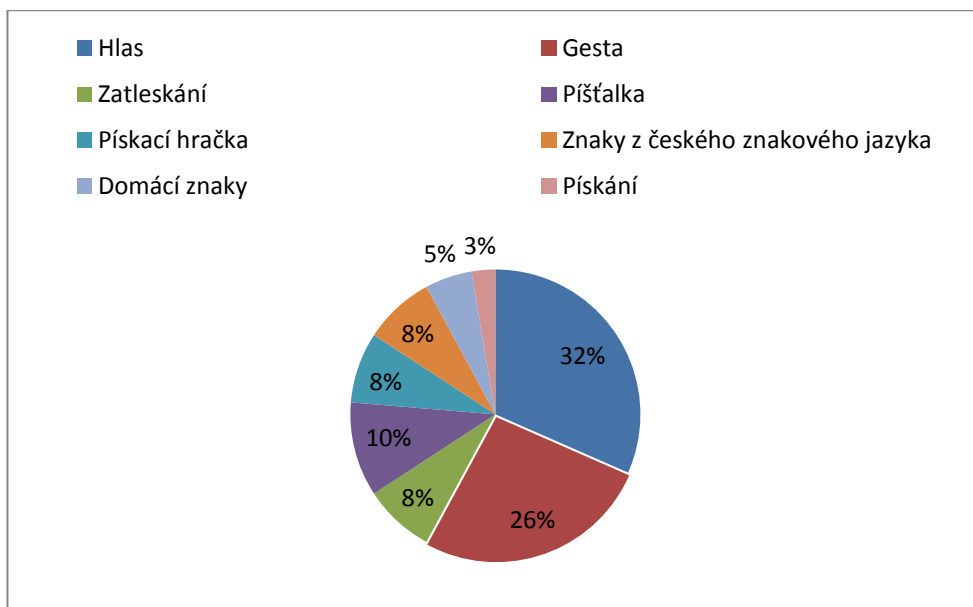
Pátou otázkou dotazníku „*Jak dlouho máte psa/psy?*“ jsem zjišťovala, jak dlouho mají osoby s postižením sluchu v domácnosti psa. Odpovědi jsem rozdělila do čtyř skupin, a to: méně než 3 roky, 3 až 10 let, 10 až 20 let, 20 let a více. Zjistila jsem, že **2 respondenti mají psa v domácnosti méně než 3 roky (12 %), 3 respondenti mají psa v domácnosti 3 až 10 let (17 %), 2 respondenti mají psa v domácnosti 10 a 20 let (12 %) a 10 respondentů má psa v domácnosti 20 a více let (59 %)**. Bohužel musím konstatovat, že tato otázka byla s největší pravděpodobností ovlivněna skupinou, která vyplňovala tento dotazník, jednalo se o „milovníky psů“, a z toho důvodu jsou výsledky zřejmě zkreslené. Osobně si nemyslím, že je v populaci tolik osob, které mají psy 20 a více let, tedy téměř po celý svůj život.

Šestou otázkou dotazníku „*Jaké je plemeno Vašeho psa/psů?*“ jsem zjišťovala plemena psů respondentů. Jednalo se o tato plemena: kříženec (6x), jezevčík (2x), německý ovčák (2x), Yorkširský teriér (2x), doberman, francouzský buldoček, Jack Russell teriér, malý pudl, mops, německá doga, Parson Russel teriér, Rhodéský ridgeback a zlatý retrívr.

6.2.1.2 Komunikace se psem

Sedmou otázkou dotazníku „*Popište, jak komunikujete s Vaším psem. Používáte např. hlas, gesta, znaky z českého znakového jazyka, zatleskání, pískání, clicker apod.*“ jsem zjišťovala, jak osoby s postižením sluchu komunikují se svým psem. Většina respondentů používala kombinace prostředků ke komunikaci. **Zjistila jsem, že 12 respondentů používá se komunikaci se psem hlas, 10 respondentů gesta, 4 respondenti pískání, 3 respondenti zatleskání, 3 respondenti pískací hračku, 2 respondenti vybrané znaky z českého znakového jazyka, 2 respondenti domácí znaky**

(kombinace znaků z českého znakového jazyka a gest), jeden pískání a jeden respondent používá ke komunikaci český znakový jazyk (graf č. 2).

Graf 2: Komunikace se psem

Zajímavá je komunikace se psy pomocí českého znakového jazyka. Respondent č. 9 používá znaky VEN, JÍDLO a LEHNOUT⁴⁰, respondent č. 7 používá znaky POJĎ⁴¹, VEN, JÍDLO a ČEKEJ⁴², respondent č. 11 používá znaky JÍDLO, VEN, CHODIT NA VODÍTKU, K NOZE⁴³ a TICHŮ. Za pozornost jistě stojí, že 3 respondenti uvedli, že jejich pes rozumí znaku VEN, tento znak je tedy pravděpodobně pro psa dobře pochopitelný. Je obdivuhodné, že jsou někteří respondenti schopni komunikovat se psem pomocí znaků z českého znakového jazyka, psi znakům rozumí, a to i přesto, že nebyli nijak speciálně cvičeni.

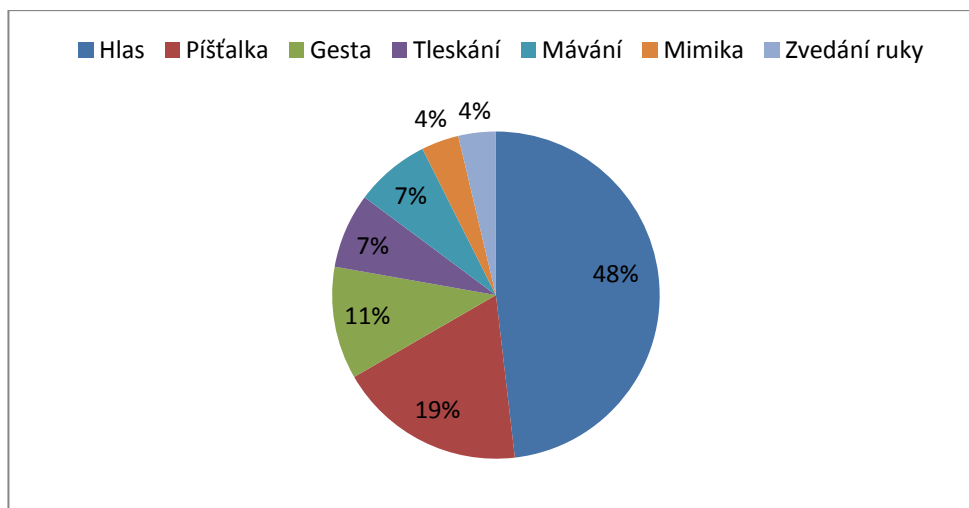
Osmou otázkou dotazníku „*Popište, jak Vašeho psa přivoláváte?*“ jsem zjišťovala, jak osoby s postižením sluchu přivolávají svého psa. Většina respondentů používala kombinace prostředků ke komunikaci. **Zjistila jsem, že 13 respondentů k přivolání psa používá hlas, 5 píšťalku, 3 gesta, 2 tleskání, 2 mávání, jeden mimiku a jeden zvedání ruky k upoutání pozornosti (graf č. 3).**

⁴⁰ Pravděpodobně myšleno znak LEŽET.

⁴¹ Pravděpodobně myšleno znak JÍT.

⁴² Pravděpodobně myšleno znak ČEKAT.

⁴³ Zde by mě zajímalo, jak respondent znak ukazuje, např. zda jako spojení znaků NOHA + JÍT či pouze znak NOHA. Bohužel se mi již tohoto respondenta nepodařilo opětovně kontaktovat.

Graf 3: Přivolání psa

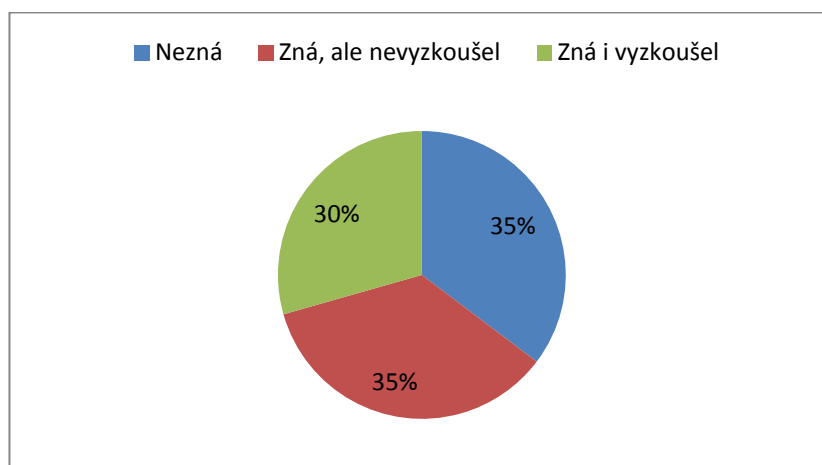
Speciální situace nastala u respondenta č. 15, jehož pes přišel o sluch. Dokud ještě pes slyšel, přivolával ho respondent hlasem, postupně přecházel k píšťalce a zatleskání. Jakmile toto přestávalo fungovat, komunikace začala probíhat pomocí gest (myšleno např. odkazování na předměty, směr cesty, tato gesta s největší pravděpodobností nemají žádnou spojitost s posunkovými povely - viz kap. 5 Komunikace se psy pomocí posunkových povelů a znakových jazyků, a to z důvodu, že pes přišel o sluch až v pozdním věku a posunkové povely je třeba používat od mládí psa), nakonec se pes orientoval pouze zrakem. Situace se nyní ještě více zkomplikovala, a to tím, že pes přestává vidět, a proto již přestává fungovat vizuální komunikace. Respondent se svěřil se svým negativním zážitkem, který nastal, když pes běžel úplně na druhou stranu, to mělo za následek problémy při hledání psa z důvodu respondentovy komunikace s většinovou společností.

Respondent č. 17 také vyjádřil obavu, že pokud přivolává psa hlasem, tak nemá zpětnou vazbu, a tudíž se obává negativní reakce okolí.

6.2.1.3 Speciální aktivity, které lze provozovat společně se psem (dog dancing, agility apod.)

Devátou otázkou dotazníku „*Slyšel/a jste někdy o speciálních aktivitách, které můžete dělat společně s Vaším psem, např. dog dancing, agility apod.? Pokud ano, vyzkoušel/a jste nějakou z nich?*“ jsem zjišťovala, zda se osoby s postižením sluchu aktivně věnují nějakým speciálním aktivitám nebo sportům, které mohou dělat se psem. Otázku jsem původně chtěla směřovat na speciální aktivity, které může člověk dělat se psem, ovšem při vyhodnocování jsem objevila v odpovědích i výcvik poslušnosti či psí výstavy, přesto jsem je

ponechala ve výsledcích. **Zjistila jsem, že 6 respondentů o těchto aktivitách nemá vůbec povědomí, 6 respondentů je zná, ale aktivně je nezkoušeli a 5 respondentů tyto aktivity zná i je aktivně zkoušeli** (graf č. 4).

Graf 4: Povědomí o kynologických aktivitách

Mezi respondenty, kteří zkoušeli speciální aktivity, tak se objevily tyto činnosti: psí výstavy, 8 let závodů agility, výcvik poslušnosti na psím cvičišti (3x).

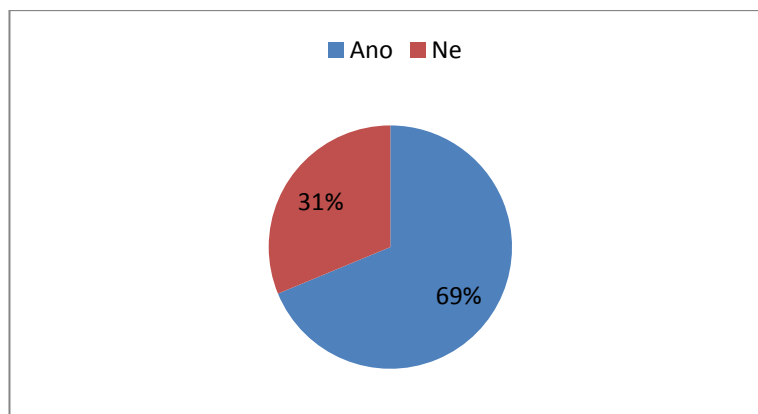
U jednoho respondenta se cvičí v rodině agility. Jeden z respondentů (č. 8), která tyto aktivity zná, ovšem praktikovat je nechce, je názoru, že pes má hlídat dům.

Jeden respondent (č. 15) v minulosti chtěl vyzkoušet aktivitu coursing⁴⁴, ale od vyzkoušení ho odradila obtížná komunikace s lidmi v okolí.

6.2.1.4 Povědomí o signálních psech pro osoby s postižením sluchu

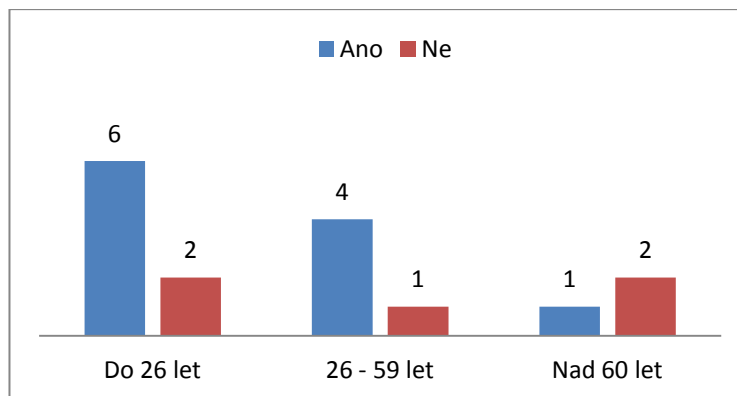
Desátou otázkou dotazníku „*Slyšel/a jste někdy o speciálně vycvičených psech, kteří pomáhají neslyšícím, tj. o signálních psech?*“ jsem zjišťovala povědomí o signálních psech pro osoby s postižením sluchu mezi osobami, které sami trpí nějakou vadou sluchu. Měla jsem zájem o jednoslovnou odpověď, abych mohla vytvořit jednoduché statistické vyhodnocení. V jednom dotazníku tato odpověď nebyla vyplněna, proto pracuji s odpověďmi od 16 respondentů. Zjistila jsem, že **11 respondentů má povědomí o tom, co to jsou signální psi pro osoby s postižením sluchu, 5 respondentů signální psy pro osoby s postižením sluchu vůbec nezná** (graf č. 5).

⁴⁴ Coursing je kynologický sport, při kterém je cílem psa ulovit kořist (umělá návnada), která je před ním tažená navijákem (Coursing. muj-pes.cz, 2010).

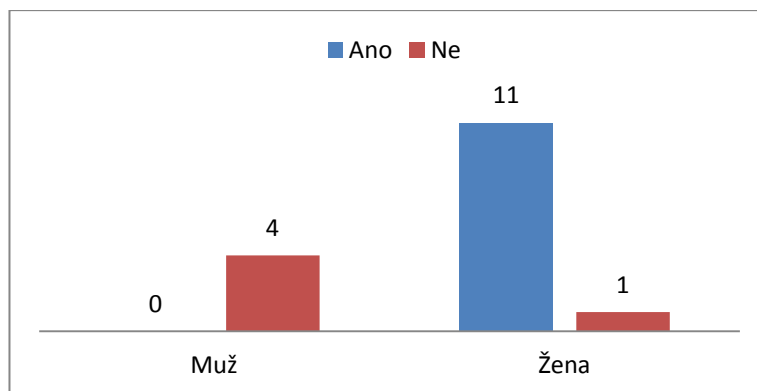
Graf 5: Povědomí o signálních psech pro osoby s postižením sluchu

U této otázky jsem ze získaných dat ještě zjistila, jak rozdílná je informovanost o signálních psech pro osoby s postižením sluchu mezi jednotlivými věkovými kategoriemi. Zjistila jsem, že **6 respondentů z kategorie do 26 let signální psy pro osoby s postižením sluchu zná a 2 nikoli. 4 respondenti z kategorie 26 až 59 let signální psy pro osoby s postižením sluchu zná a jeden nikoli. Jeden respondent z kategorie nad 60 let signální psy pro osoby s postižením sluchu zná a dva nikoli** (graf č. 6). Z toho vyvozují, že informovanost o signálních psech pro osoby s postižením sluchu klesá s věkem.

Graf 6: Povědomí o signálních psech pro osoby s postižením sluchu vzhledem k věku

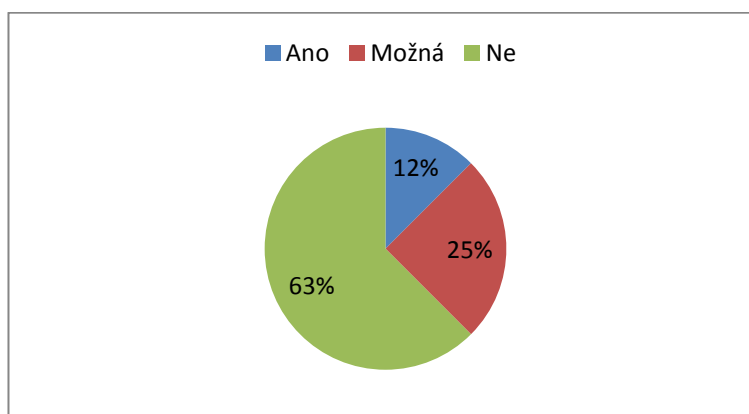
Navíc jsem zkoumala, zda je rozlišná informovanost mezi muži a ženami. Zjistila jsem, že **ze čtyř respondentů mezi muži žádný neměl povědomí o signálních psech pro osoby s postižením sluchu, ze dvanácti respondentek mezi ženami (jedna žena na tuto otázku neodpověděla) má 11 povědomí o signálních psech pro osoby s postižením sluchu a pouze jedna nikoli** (graf č. 7). Z toho vyvozují, že informovanost o signálních psech pro osoby s postižením sluchu je výrazně větší než mezi ženami než mezi muži.

Graf 7: Povědomí o signálních psech pro osoby s postižením sluchu vzhledem k pohlaví

6.2.1.5 Touha mít v domácnosti signálního psa pro osoby s postižením sluchu

Jedenáctou otázkou dotazníku „*Uvažujete o tom, že byste zažádali o signálního psa? Proč ano? Proč ne?*“ jsem zjišťovala mezi respondenty touhu mít v domácnosti signálního psa pro osoby s postižením sluchu. V jednom dotazníku tato odpověď nebyla vyplněna, proto pracuji s odpověďmi od 16 respondentů. **10 respondentů nechce mít signálního psa pro osoby s postižením sluchu, 4 respondenti by si možná signálního psa pro osoby s postižením sluchu přáli (v současnosti ještě nejsou rozhodnutí) a 2 respondenti by si signálního psa pro osoby s postižením sluchu přáli** (graf č. 8). Někteří respondenti se svěřili s více důvody, proč ano či proč ne a já zde tyto důvody uvádím.

Graf 8: Zájem o pořízení signálního psa pro osoby s postižením sluchu

Mezi důvody, proč osoby s postižením sluchu chtějí signálního psa pro osoby s postižením sluchu, se objevily tyto: signální pes pro osoby s postižením sluchu by mohl pomoci, pokud by respondent přišel o sluch úplně a do budoucna by signální pes pro osoby s postižením sluchu mohl pomoci s dětmi (jako „chůvička“ – 2x).

Mezi důvody, proč osoby s postižením sluchu nechtějí signálního psa se, objevily tyto: ztráta sluchu není tak velká, aby se nedalo obejít bez signálního psa pro osoby s postižením sluchu (3x), uživatel kochleárního implantátu nepotřebuje signálního psa pro osoby s postižením sluchu, láska k současnému psovi majitele, obava kvůli vysokému věku respondenta, totální neinformovanost o to, co to jsou signální psi pro osoby s postižením sluchu (2x), málo informací k tomuto tématu, obava, zda by se signální pes pro osoby s postižením sluchu snášel se současným psem respondenta a otázka financí (2x). Objevil se také specifický důvod, proč nemít signálního psa pro osoby s postižením sluchu u respondenta č. 4, a to z důvodu, že signální pes pro osoby s postižením sluchu musí být vykastrovaný.

Získala jsem také jeden velmi kritický názor ohledně signálních psů pro osoby s postižením sluchu. Respondent (č. 9) považuje svého současného psa za své dítě či přítele a nechce psa využívat pro usnadnění svého života. Respondent uvádí, že u vodících psů pro osoby s postižením zraku či u asistenčních psů pro osoby s tělesným postižením je situace rozdílná, tam vodící či asistenční psy podporuje. Respondent signálními psi pro osoby s postižením sluchu silně opovrhuje, přičítá se mu to, že by psi mohli pomáhat osobám s postižením sluchu.

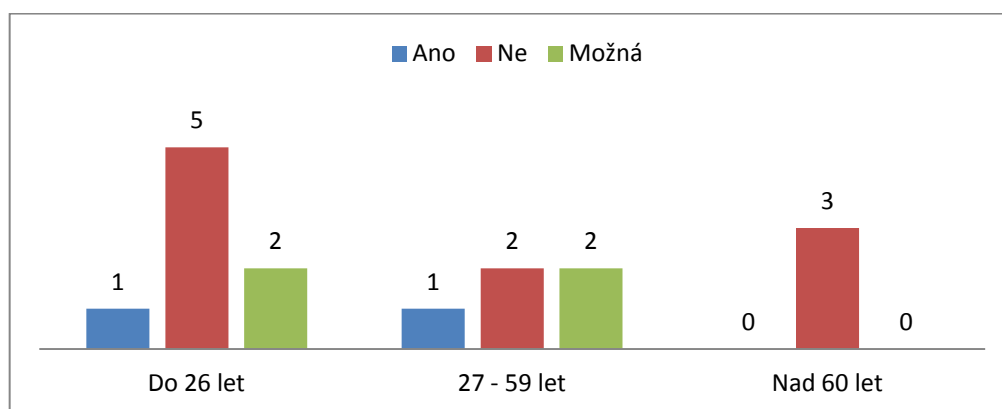
Respondenti se zmiňovali, jak je pes bez speciálního výcviku nápomocný v domácnosti, např. respondentovi č. 2 v domácnosti oznamuje domovní zvonek nebo venku, pokud slyší blízké se přijíždějící auto. Respondentovi č. 17 pes bez speciálního výcviku také oznamuje, že někdo zvoní na dveře.

Jeden z respondentů (č. 5) již na signálního psa pro osoby s postižením sluchu čeká, nyní je jeho budoucí pes ve výcviku, proto jsem ho zařadila do kategorie, že má o signálního psa pro osoby s postižením sluchu zájem, i když to doslovně nevedl.

Důležité je také zdůraznit, že 2 respondenti (č. 4 a č. 12) si nejsou jistí financováním výcviku, a proto neví, zda mají zájem o signálního psa pro osoby s postižením sluchu. To je také bohužel důsledkem malé informovanosti ohledně signálních psů pro osoby s postižením sluchu.

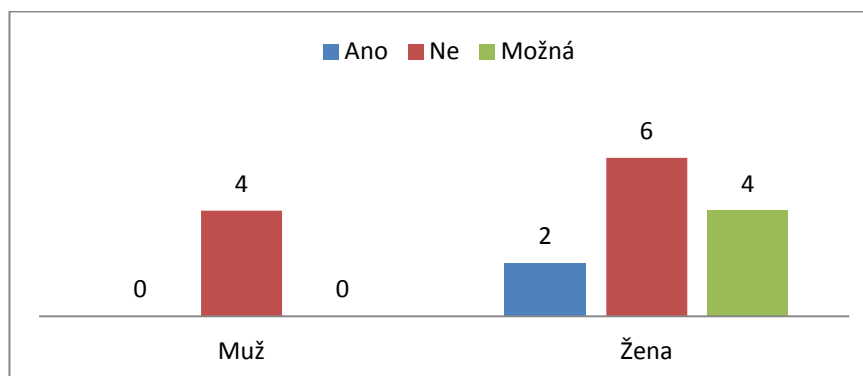
U této otázky jsem ze získaných dat ještě zjistila, jak rozdílná je touha mít signálního psa pro osoby s postižením sluchu v domácnosti mezi jednotlivými věkovými kategoriemi. V jednom dotazníku z věkové kategorie 26 až 59 let tato odpověď nebyla vyplněna, proto pracuji s odpověďmi od 16 respondentů. Zjistila jsem, že **5 respondentů z kategorie do 26 let by signálního psa pro osoby s postižením sluchu v domácnosti nechtělo, 2 respondenti by signálního psa pro osoby s postižením sluchu chtěli možná do**

budoucná a jeden respondent by signálního psa pro osoby s postižením sluchu chtěl. Z kategorie 26 až 59 let by signálního psa nechtěli 2 respondenti, 2 respondenti by signálního psa pro osoby s postižením sluchu chtěli možná do budoucna a jeden respondent by signálního psa pro osoby s postižením sluchu chtěl. Z kategorie nad 60 let by signálního psa pro osoby s postižením sluchu v domácnosti nechtěl ani jeden ze tří respondentů (graf č. 9). Z toho vyvozují, že touha mít signálního psa pro osoby s postižením sluchu v domácnosti se příliš neliší napříč věkovými kategoriemi vzhledem k mému výzkumnému vzorku.

Graf 9: Zájem o signálního psa pro osoby s postižením sluchu dle věkových kategorií respondentů

Navíc jsem zkoumala, zda je rozdílná touha po signálním psu pro osoby s postižením sluchu v domácnosti mezi muži a ženami. V jednom dotazníku tato odpověď nebyla vyplněna, proto pracuji s odpověďmi od 16 respondentů. Zjistila jsem, že **ze čtyř respondentů mezi muži žádný nechce signálního psa pro osoby s postižením sluchu, ze dvanácti respondentek mezi ženami (jedna žena na tuto otázku neodpověděla) 2 signálního psa pro osoby s postižením sluchu chtějí, 6 nikoli a 4 možná (graf č. 10).** Z toho vyvozují, že u žen je daleko větší touha mít v rodině signálního psa pro osoby s postižením sluchu než u mužů.

Graf 10: Zájem o signálního psa pro osoby s postižením sluchu dle pohlaví respondentů

6.2.2 Dotazník pro osoby používající znaky ke komunikaci se psem

Konstatuji, že z výsledků předchozího dotazníku jsem nezískala hodnotné informace pro mou bakalářskou práci (chybělo více informací o komunikaci se psy), a tak jsem vytvořila doplňkový dotazník (viz příloha č. 7), který byl zaměřen pouze na komunikaci se psy pomocí znaků. Dotazník obsahoval pouze tři otázky s odpověďmi ano či ne, pokud by respondent odpověděl ano, žádala jsem o zaslání fotografií posunkových povelů, znaků z českého znakového jazyka či „pohybových gest“⁴⁵. O vyplnění dotazníku jsem se snažila v období od 1. 2. 2015 do 10. 3. 2015, leč neúspěšně. Bohužel se mi již nepodařilo opětovně vyhledat některé respondenty či mi odmítali zaslat své fotografie.

6.3 Shrnutí výzkumných otázek

Pasportizace psů působících ve zdravotně-sociální oblasti mi dala podnět k vyhodnocení stanovené výzkumné otázky č. 1.

První výzkumná otázka *„Ve zdravotně-sociální oblasti převládají vodící psi a asistenční psi, signální psi pro osoby s postižením sluchu jsou v menšině.“* se verifikovala, ve zdravotně-sociální oblasti je převaha vodících (17 %, 95 psů) a asistenčních psů (78 %, 429 psů) a naopak je pouhé minimum signálních psů pro osoby s postižením sluchu (2 %, 12 psů).

A dále data z dotazníkového šetření mi daly podněty k vyhodnocení stanovených výzkumných otázek č. 2 až č. 6.

Druhá výzkumná otázka *„Osoby s postižením sluchu se svým psem komunikují zejména pomocí hlasu.“* se verifikovala, ze 17 respondentů 12 opravdu ke komunikaci se psem používá hlas.

Třetí výzkumná otázka *„Osoby s postižením sluchu komunikují se psem také za pomoci pomůcek, např. píšťalky k upoutání pozornosti psa.“* se verifikovala, 4 respondenti používají ke komunikaci se psem píšťalku a 3 respondenti používají ke komunikaci se psem pískací hračku. K přivolávání používá dokonce 5 respondentů píšťalku.

Čtvrtá výzkumná otázka *„Pes bez speciálního výcviku nedokáže porozumět žádným znakům vycházejícím z českého znakového jazyka.“* se neverifikovala. Ze 17 respondentů se

⁴⁵ „Pohybovým gestem“ mám na mysli gesta, jako např. BĚŽ ODE MĚ PRYČ, HÁZÍM, odkazování na předměty apod. Jedná se o mnou smyšlený termín.

našli 3 respondenti, kteří komunikují se psem pomocí znaků z českého znakového jazyka. Zdá se tedy, že pes je schopen chápat znaky z českého znakového jazyka.

Pátá výzkumná otázka „*Pouze polovina osob s postižením sluchu, která má psa, má povědomí, o co to jsou signální psi pro osoby s postižením sluchu.*“ se neverifikovala. V mnou zkoumaném vzorku má o signálních psech pro osoby s postižením sluchu povědomí 69 % respondentů, což je více než polovina. Musím říci, že tímto číslem jsem potěšena, bohužel tato informovat je mezi mladšími respondenty.

Šestá výzkumná otázka „*Osoby s postižením sluchu se svými psy nevěnují žádným speciálním aktivitám, jako např. dog dancing, agility, frisbee apod.*“ se neverifikovala. 35 % respondentů se aktivně věnuje kynologickým aktivitám s jejich psem. Zde je vidět, že se osoby s postižením sluchu aktivně věnují kynologickým aktivitám.

6.4 Případová studie signálního psa pro osoby s postižením sluchu

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala **signálního psa pro osoby s postižením sluchu Fida (5 let, labradorský retrívr, obrázek č. 34) majitelky Mgr. Kristiny Kratochvílové** (souhlasila se zveřejněním své identity pro tuto bakalářskou práci, dále v této kapitole jen K. K.), které patří velké poděkování za to, že mi představila, čím vším jí ulehčuje pes se speciálním výcvikem život a také to, jak probíhá běžná komunikace osoby s postižením sluchu se signálním psem. Informace jsem získala z dotazníku (viz příloha č. 3), který mi byl dne 24. 1. 2013 vyplněn přes internetový portál Survio. Do textu byly doplněny některé informace, které jsem získala díky emailové konzultaci s K. K. dne 8. 2. 2014. Další informace byly do textu přidány po osobním setkání s K. K. dne 1. 4. 2015, kdy byly také pořízeny všechny fotografie.

Obrázek 34: Signální pes pro osoby s postižením sluchu Fido

K. K. je 33 let, pracuje jako psycholožka (v současnosti je na mateřské dovolené). Od narození trpí těžkou sluchovou vadou, má pouze zbytky sluchu (se sluchadly slyší některé zvuky, ale ke komunikaci potřebuje odezírat) a dorozumívá se českým jazykem (její rodný jazyk), českým znakovým jazykem nebo mluvením, do kterého přidává znaky. Komunikaci přizpůsobuje podle toho, s kým komunikuje. V rodině již byl Fido vytvořen dokonce i jmenný znak⁴⁶ v českém znakovém jazyce, jak je vidět na obrázku č. 35. Jmenný znak byl vytvořen na základě Fidových výrazných uší. Tento znak rodina používá v hovoru, když se o Fido baví, ovšem sám Fido, když sleduje osobu znakovící jeho jmenný znak nechápe, že je používán v souvislosti s ním či dokonce že je tímto znakem přivoláván.

Obrázek 35: Fidoův jmenný znak

Signální pes pro osoby s postižením sluchu Fido je K. K. již třetím psem, psa měla doma již od svých deseti let (fenku francouzského buldočka). Tato fenka uměla i bez speciálního výcviku upozorňovat na zvonek u dveří, na zvonící telefon nikoliv. Kromě signálního psa pro osoby s postižením sluchu Fida má K. K. doma ještě jednoho psa, staršího francouzského buldočka (ten je bez speciálního výcviku).

K. K. si není přesně jistá, jak se o signálních psech pro osoby s postižením sluchu dozvěděla, vzpomíná, že buďto díky magazínu Gong nebo z internetu cca v polovině devadesátých let. Fido je vycvičen organizací Pestrá společnost od roku 2011, původně ale nebyl vycvičen jako signální pes pro osoby s postižením sluchu (K. K. ho měla doma od roku

⁴⁶ Jmenný znak (osobní vlastní jméno v českém znakovém jazyce), tyto znaky často vznikají popisem nápadného rysu v chování či vzhledu člověka. Teprve až když člověk dostane svůj vlastní jmenný znak, tak se stává právoplatným členem komunity Neslyšících (Faltínová, 2008).

2009). Nyní se K. K. stýká se třemi rodinami, ve kterých je speciálně vycvičený signální pes pro osoby s postižením sluchu.

Komunikace s Fidem je velmi různorodá, doma je přivoláván hlasem (z důvodu rychlosti), venku většinou pískáním (to se K. K. naučila díky Fidovi, protože je jí nepříjemné mezi lidmi křičet, nechtěla na sebe přivolávat pozornost lidí okolo). Fido standardní komunikaci v českém znakovém jazyce nechápe, přesto existují znaky (K. K. si při našem rozhovoru vzpomněla na 13 znaků), kterým Fido rozumí, a které pochází z českého znakového jazyka. Jedná se o znaky: SEDNI, LEHNI, STŮJ, VSTAŇ⁴⁷ (viz obr. č. 36 a č. 37), PODEJ PAC (viz obr. č. 38 a č. 39), OLÍZNI (mě), PŘESTAŇ, POČKEJ, VRŤ OCASEM, PODEJ (předmět), ČEKEJ, ZŮSTAŇ a FUJ (NESMÍŠ). Komunikaci pomocí znaků také K. K. využívá při canisterapii více než komunikaci pomocí hlasu. Zajímavostí je, že ač jsou obě děti K. K. slyšící (Amálka 4 roky a Vilém 2 roky), tak se obě pokouší na Fida znakovat, protože ještě nedokážou rozlišit, že pes není schopen plnohodnotné komunikace. Amálka má nyní dokonce chuť napodobovat K. K. a sama zkoušet dovednosti Fida v roli cvičitelky.

Obrázek 36: Znak VSTAŇ (část A)

Obrázek 37: Znak VSTAŇ (část B)

⁴⁷ Tento znak je mírně pozměněn oproti standardnímu provedení znaku.

Obrázek 38: Znak PODEJ PAC (část A)

Obrázek 39: Znak PODEJ PAC (část B)

Pro povel „sedni“ používá K. K dva různé vizuální povely. K povelu „sedni“ často využívá posunkový povel, který je vyfotografován na obrázku č. 40. Zajímavostí je, že tento posunek není ani z českého znakového jazyka ani není oficiálním posunkovým povellem pro povel „sedni“ ve Zkušebním řádu pro sportovní výcvik psů v České republice (viz kap. 5.2 Posunky ve Zkušebním řádu pro sportovní výcvik psů v České republice). Jedná se tedy o „domáckou variantu posunkového povelu“. Povel „sedni“, který je vyfotografován na obrázku č. 41 je převzatý z českého znakového jazyka a není nijak upraven.

Obrázek 40: Povel „sedni“ (možnost 1)

Obrázek 41: Povel „sedni“ (možnost 2)

K. K. také vypráví, že velice důležitým aspektem v komunikaci s Fidem je posunkový povel, který je vidět na obrázku č. 42 (tento posunkový povel není ve Zkušebním řádu pro sportovní výcvik psů v České republice - viz kap. 5.2 Posunky ve Zkušebním řádu pro sportovní výcvik psů v České republice). Tímto posunkovým povelům K. K. odkazuje např. na místo, kde má Fido hledat, a není potřeba již využít vlastního znaku z českého znakového jazyka HLEDEJ (tomuto znaku ani Fido nerozumí). K. K. tohoto posunkového povelu také velice ráda využívá na veřejnosti, díky němu nemusí venku používat svůj hlas, a tak na sebe upoutávat pozornost cizích osob.

Obrázek 42: Posunkový povel určující k odkazování

Co se týče posunkových povelů, které se používají ve sportovní kynologii, používá K. K. pouze posunkový povel „k noze“ (ovšem zato velice často), který si také můžete prohlédnout v kapitole 5.2 Posunky ve Zkušebním řádu pro sportovní výcvik psů v České republice.

K. K. si také uvědomuje, že při komunikaci s Fidem používá více mimiku, např. hře dokonce přestává mluvit a vystačí si pouze s mimikou s gesty. Gesta se v komunikaci také objevují automaticky, např. když jde dát K. K. Fidovi nějaké jídlo navíc, tak naznačí rukou pohyb k ústům a Fido pochopí, že dostane jídlo. O tomto gestu jsme vedly diskuzi s K. K., zda by to nemohl být znak z českého znakového jazyka JÍDLO a došly jsme k závěru, že s největší pravděpodobností nikoliv, protože gesto je K. K. konáno automaticky bez jakéhokoliv přemýšlení. Tato situace je podobná jako, když slyšící maminka chce dát svému slyšícímu dítěti jídlo, tak si automaticky ukazuje na ústa a nikdy se přitom nesetkala s českým znakovým jazykem. Jedná se tedy pouze s největší pravděpodobností opravdu pouze o gesto.

Největší pomoc Fida v rodině je upozorňování na dětský pláč. K. K. si díky Fidovi více odpočine, může se volně pohybovat po domě i zahradě, protože ví, že kdyby se něco stalo, tak ji Fido upozorní. Dalšími výhodami je upozornění na zvonek dveří, např. při příchodu návštěvy, zvuku časového spínače při vaření a ranní buzení (dříve to K. K. řešila zakoupeným světelným či vibračním budíkem). Fido ovšem umí pomáhat i venku, ovšem nyní má K. K. spousty práce s dětmi, a tak je pro ni někdy snazší nechávat Fida doma. Hlavním důvodem proč, K. K. není venku na Fidovi závislá (zvuky jako je např. houkání sanitky slyší se sluchadly dobře), je to, že potřebuje jeho asistenci zejména doma. Na druhou stranu, když jde po ulici s Fidem, tak jí lidé více pomáhají s kočárkem a komunikují s ní (pravděpodobně kvůli tomu, že Fido nosí vestu s přeškrtnutým uchem, ta je vidět i na obrázku č. 34). Problém s Fidovou asistencí nastává na rušném místě, např. na dětském hřišti, kde je najednou mnoho silných rušivých zvuků, tam již Fido neasistuje plně spolehlivě.

Nutno podotknout, že život Fida není jen o pouhé asistenci, K. K. se s Fidem také věnuje různorodým aktivitám, vyzkoušela s ním prvky z dog dancingu, frisbee nebo hry s clickerem. Nyní tyto aktivity již aktivně neprovozují, a to z časových důvodů, v současnosti se věnují canisterapii. Při canisterapii používá K. K. raději bezhlasnou komunikaci, také využívá znaky z českého znakového jazyka, a to z toho důvodu, že před klienty na canisterapii shledává tento způsob komunikace jako příjemnější.

Život K. K. je díky Fidovi jednodušší a příjemnější, ovšem i před příchodem Fida do rodiny vedla spokojený a hodnotný život. Největším přínosem pro K. K. je dodávání klidu a jistoty. Ovšem ačkoli je s ním spokojená, tvrdí, že by bylo dobré, kdyby Fido uměl upozorňovat na neobvyklé situace a zvuky, např. sirény, kapání vody, alarm (to neovládá 100 %). K. K. by byla ráda, kdyby Fido ovládal i tyto věci: dokázat najít druhého psa, který je v domácnosti (tento pes neslyší), upozornit, kde se nachází děti (přestože nepláčou či nekřičí), štěkat na povel, podávat věci, které neleží přímo u Fidovy nohy, možnost zanechat Fida na rušném místě a mít jistotu, že na něm zůstane i po určitém čase, upozorňovat na rušném místě na pláč jejích dětí a jako poslední upozorňovat na pláč i jiných dětí, např. dětí návštěvy. Z vlastní zkušenosti K. K. také ví, že je důležité Fida za asistenci odměňovat pochválením či pamlskem. Když byla K. K. v šestinedělí po porodu, neměla energii neustále chválit Fida, který upozorňoval na pláč dítěte, a ten to špatně snášel a následně také začal pracovat méně spolehlivě, protože neměl ze své pomoci takovou radost jako dříve.

Na závěr K. K. uvádí situaci, která není typickým druhem pomoci od signálního psa pro osobu s postižením sluchu (patřila by spíše asistenčnímu psu), ale Fido ji přesto ovládá.

Týká se toho, jak Fido umí podávat předměty. K. K. krmí dítě, náhle ji Fido začne upozorňovat „šťoucháním“, pokládat jí hlavu do klína a v tlamě má spadlý ubrousek. Dále dítě hodí lžičku na zem, Fido ji opět podá, a to i pokud lžička spadne vícekrát za sebou. Toto funguje i s jinými předměty, např. s lahví na krmení dětí, dokonce i s rohlíkem.

7 Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se snažila seznámit čtenáře se signálními psy pro osoby s postižením sluchu a s možnostmi komunikace s nimi. Aby čtenáři porozuměli této úzce zaměřené problematice, bylo třeba širší uvedení do problematiky. Úvodní část práce jsem věnovala kategorizaci psů působících ve zdravotně-sociální oblasti a přiblížení legislativního ukotvení problematiky výcviku a užívání (včetně financování) těchto psů v České republice a zahraničí (v USA, ve Velké Británii a na Slovensku). Po porovnání jsem dospěla k závěru, že situace v České republice oproti USA, Velké Británii či Slovensku není příliš dobrá, a to zejména proto, že česká legislativa pohlíží rozdílně na psy vodící a na ostatní psy působící ve zdravotně-sociální oblasti. Dle *zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů*, je vodící pes kompenzační pomůckou, a proto je jeho výcvik, náklady na výživu a veterinární péči o psa až do částky 800 Kč měsíčně financováno státem. Oproti tomu na financování výcviku ostatních kategorií psů působících ve zdravotně-sociální oblasti si musí organizace shánět peníze samy, nejčastěji pomocí sbírek. Rozdílné legislativní nahlížení na psy vodící a ostatní psy působící ve zdravotně-sociální oblasti se dále projevuje v rozdílných přístupových právech do budov (vodícím psům je vstup povolen, ostatním kategoriím psů působících ve zdravotně-sociální oblasti nikoliv). Naopak kladně hodnotím, že v České republice máme šest organizací, které se věnují výcviku signálních psů pro osoby s postižením sluchu anebo alespoň asistenčních psů, a to považuji za kvalitní příslib do budoucna pro rozšíření výcviku psů, kteří usnadňují život osobám s postižením sluchu.

V závěru teoretické části práce jsem se snažila přehledně představit rozdíly mezi tzv. posunkovými povely používanými ve výcviku psů a při komunikaci se psy (ve zdravotně-sociální oblasti i ve sportovní kynologii) a znaky z českého znakového jazyka. Lidé tyto dva – z lingvistického hlediska naprosto rozdílné a spolu nesouvisející – komunikační systémy často mylně ztotožňují, protože je shodně vnímají jako „krátké pohyby rukama“. Český znakový jazyk je přirozený komunikační systém, sloužící k plnohodnotné komunikaci, znakovací prostor je pevně vymezen, pro každý znakový jazyk existuje omezená skupina možných tvarů ruky a možných pohybů, gramatika je pevně dána, znak z českého znakového jazyka má vnitřní strukturu (můžeme ho rozdělit fonémy), některé znaky z českého znakového jazyka jsou variabilní (liší se např. tím, zda jsou znakovány mužem či ženou, existují varianty znaku dle nářečí), mimika je nosičem gramatické informace, aktivní mohou

být obě ruce současně a patří do verbální komunikace. Naopak posunkové povely jsou umělý komunikační systém, nesloužící k plnohodnotné komunikaci, „posunkový“ prostor není vymezen, tvary ruky nejsou omezené, jedná se o izolované posunky, u kterých se neuplatňují žádná gramatická pravidla, nemají vnitřní strukturu, tudíž je nelze rozčlenit na komponenty nižšího řádu schopné rozlišovat význam, neexistují jejich varianty (jsou striktně dané ve Zkušebním řádu pro sportovní výcvik psů v České republice), mimika není nosičem žádné informace, aktivní je vždy jedna ruka a patří do neverbální komunikace. Z formálního hlediska (porovnávala jsem šest posunků ze Zkušebního řádu pro sportovní výcvik psů v České republice s jejich významovými ekvivalenty v českém znakovém jazyce) se žádný neshodoval, došla jsem tedy k závěru, že posunkové povely a český znakový jazyk mají mnohem více odlišností než shod.

Praktická část mé práce je složena ze tří celků. V prvním jsem vytvořila pasporty psů vycvičených šesti organizacemi působícími v České republice. Psy jsem rozčlenila dle organizace, kterou byli vycvičeni, dále dle kategorie působení ve zdravotně-sociální oblasti a roku dokončení výcviku. Výsledkem mé pasportizace je, že signálních psů pro osoby s postižením sluchu jsou pouze 2 % ze všech psů vycvičených ve sledovaném časovém období (převažuje kategorie asistenčních psů, 78 %). Dle mého názoru je tato situace zapříčiněna tím, že osoby s postižením sluchu nemají relevantní informace o signálních psech pro osoby s postižením sluchu.

V druhém úseku praktické části jsem vedla dotazníkové šetření mezi 17 osobami s postižením sluchu, které jsou majiteli psa bez speciálního výcviku. Zaměřila jsem se zejména na komunikaci se psem a hlavním zjištěním je, že osoby s postižením sluchu nejčastěji používají ke komunikaci se svým psem hlas, v odpovědích se ale objevily i jiné způsoby komunikace, a to píšťalka, zatleskání, pískací hračka, pískání, domácí znaky (kombinace znaků z českého znakového jazyka a gest), znaky z českého znakového jazyka, (tři respondenti užívají znak VEN a JÍDLO, po jednom se dále objevily znaky POJĎ, LEHNOUT, ČEKEJ, CHODIT NA VODÍTKU, K NOZE a TICHŮ) či dokonce český znakový jazyk. Zjištění, že pes je schopný chápat vybrané izolované znaky z českého znakového jazyka, je velmi zajímavé, a proto jsem se mu více věnovala ve třetím úseku praktické části mé práce (viz níže). Z odpovědí z dotazníků dále vyplývá, že i pes bez speciálního výcviku může zastávat stejné činnosti jako signální pes pro osoby s postižením sluchu, např. upozorňovat na zvonek u dveří. Ačkoli povědomí o signálních psech pro osoby s postižením sluchu mělo 69 % dotázaných (větší povědomí měly ženy a respondenti ve věku do 26 let), zájem o pořízení signálního psa pro osoby s postižením sluchu projevilo pouze

12 % dotázaných, mnohem větší touhu po pořízení signálního psa pro osoby s postižením sluchu mají ženy.

V již zmíněném třetím úseku praktické části jsem provedla případovou studii speciálně vycvičeného signálního psa (labradorského retrívra) pro osoby s postižením sluchu Fida. Kromě situací, ve kterých Fido usnadňuje život, v ní čtenáře seznamuji s mnoha informacemi o komunikaci v běžných situacích. Díky ochotě majitelky psa, Mgr. Kristiny Kratochvílové, jsem mohla čtenářům představit všech 13 znaků z českého znakového jazyka, kterým dle jejího tvrzení Fido rozumí: SEDNI, LEHNI, STŮJ, VSTAŇ, PODEJ PAC, OLÍZNI (mě), PŘESTAŇ, POČKEJ, VRŤ OCASEM, PODEJ (předmět), ČEKEJ, ZŮSTAŇ a FUJ (NESMÍŠ). Zajímavé je, že chybí znaky VEN a JÍDLO, které zmiňovali respondenti v dotazníkovém šetření.

A co bych si přála do budoucna? V první řadě změnu české legislativy, aby se zrovnoprávnilo legislativní postavení všech kategorií psů působících ve zdravotně-sociální oblasti. Myslím, že od toho by se odvinul i počet vycvičených asistenčních a signálních psů pro osoby s postižením sluchu, protože by již organizace nemusely pracně shánět peníze na výcvik pomocí sbírek či sponzorských darů, a také by se zlepšila např. otázka přístupnosti do budov se psem a majitelé ostatních kategorií psů mimo vodících by se nemuseli cítit diskriminováni. Také by pomohla osvěta v široké veřejnosti a zejména mezi osobami s postižením sluchu, co to vlastně signální psi pro osoby s postižením sluchu jsou a jak mohou ulehčit každodenní život, protože jak jsem v praktické části své práce zjistila, komunikace se psem (se speciálním výcvikem i bez něj) není obtížná ani pro osoby s postižením sluchu a nemusí z ní mít strach.

Nyní na úplném závěru své bakalářské práce doufám, že jsem získala již dostatek kompetencí na to, abych mohla zodpovědět otázku položenou v jejím názvu: Může signální pes sloužit jako kompenzační pomůcka pro osoby s postižením sluchu? Mou odpovědí je jednoznačné ano!

8 Seznam použité literatury

- BARLERINOVÁ, L. *100 falešných předsudků – PES*. Praha : Albatrosmedia, a. s., 2012.
- BECKER, C. S. *Living With a Deaf Dog: A Book of Advice, Facts and Experiences About Canine Deafness*. Cincinnati : Self-published, 1997.
- ČERNÁ, L. *Chov asistenčních psů a jeho ekonomika*. Praha : Česká zemědělská univerzita v Praze, 2013. Bakalářská práce.
- ČERNÝ, J. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc : Rubico, 2008.
- DEL AMO, C. *Škola pro psy: krok za krokem*. Praha : Knižní klub, 2006.
- DEVITO, J. A. *Základy mezilidské komunikace*. Praha : Grada, 2008, s. 152.
- ĎÁSKOVÁ, A. *Signální pes pro osoby se sluchovým postižením*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2013. Bakalářská práce.
- DIATKA, K. *Tlapkáni čili Život asistenčního psa*. Praha : Pomocné tlapky o. p. s., 2012.
- Encyklopedický slovník češtiny*. Praha : Lidové noviny, 2002, s. 152-153.
- FALTÍNOVÁ, R. *Osobní vlastní jména v českém znakovém jazyce*. Praha : Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s., 2008.
- FRANCK, D. *Etologie*. Praha : Karolinum, 1996.
- FRANČELOVÁ, E.; HUTAŘOVÁ, I. *Co je vlastně asistenční pes? Japan chin a spol. v životě zdravotně postižených*. Praha : SPMP OV, 2005.
- FRAŇKOVÁ, S.; KLEIN, Z. *Úvod do etologie člověka*. 1. vydání. Praha : HZ editio, 1997.
- GALAJDOVÁ, L.; GALAJDOVÁ Z. *Canisterapie: pes lékařem lidské duše*. Praha : Portál, 1999.
- JASENOVCOVÁ, H. *Výchova štěňat a dorostu I*. Praha : Minerva, Svět psů: Kynologický časopis pro všechny chovatele a milovníky psů – nejlepších přátel člověka, č. 1, 2008, s. 40–41.
- HEJHALOVÁ, I. *Výcvik vodících psů v organizaci*. Praha : Sociologický ústav AV ČR, 2010.
- HOFFMAN, M. *Lend Me an Ear: The Temperament, Selection, and Training of the Hearing Dog*. Washington : Dogwise Publishing, 1999.

- HOLEDOVÁ, A. *Vodící pes, jeho výcvik a role v životě nevidomých*. Praha : Česká zemědělská univerzita v Praze, 2013. Bakalářská práce.
- HOŘEJŠÍ, J. *Moc a nemoc medicíny*. Praha : Makropulos, 1998, s. 323.
- KUCHAŘOVÁ, L. *Jazyk Neslyšících: Co víme, co nevíme a co bychom měli vědět o českém znakovém jazyce*. Praha : ÚČJTK FF UK, 2005. s. 21.
- LEWIS, D. *Tajná řeč těla*. Praha : East Publishing, 1994.
- MAHNKE, K. *Pes - základní výcvik: sedni, zůstaň, ke mně*. Praha : Grada, 2009.
- MAREŠ, J. *Orální komponenty v českém znakovém jazyce*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2011. Bakalářská práce., s. 8.
- MAREŠOVÁ, R. *Výcvik a využití psů pro zrakově handicapované*. Praha : Česká zemědělská univerzita v Praze, 2013. Bakalářská práce.
- MÜLLER, O. a kol. *Terapie ve speciální pedagogice*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. s. 279.
- NERADŽIČ, Z. *Animoterapie aneb Jak nás zvířata umí léčit*. Praha : Albatros, 2006.
- OKROUHLÍKOVÁ, L.; SLÁNSKÁ BÍMOVÁ, P. *Rysy přirozených jazyků. Český znakový jazyk jako přirozený jazyk. Lexikografie. Slovníky českého znakového jazyka*. Praha : Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s., 2008.
- OPATŘILOVÁ, D.; PROCHÁZKOVÁ, L. *Předprofesní a profesní příprava jedinců se zdravotním postižením*. Brno : Masarykova univerzita, 2011.
- REJMAN, L. *Slovník cizích slov*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1971. s. 275.
- RIX, M. *The Puppy That Came for Christmas and Stayed Forever*. London : Penguin Books, 2010.
- RIXOVÁ, M. *Štěně k Vánocům*. Praha : Knižní klub, 2012.
- SENECHAL, S. *Dogs can sign, too. A breakthrough method of teaching your dog to communicate to you*. New York : Celestial Arts, 2009.
- TRAUČ, F. *Kynologický výcvik, člověk, pes a pohyb*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2011. Bakalářská práce.
- TRMALOVÁ, L. *Příprava psa pro jeho využití jako vodícího nebo asistenčního*. Praha : Česká zemědělská univerzita v Praze, 2011. Bakalářská práce.

- UZLOVÁ, M. *Vodící pes v péči člověka se zrakovým postižením*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2011. Bakalářská práce.
- VELEMÍNSKÝ, M. a kol. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice : Dona, 2007.
- VÍŠKOVÁ, D. *Odborná příprava a kynologická erudice terapeutů v canistehabilitaci*. Praha : Česká zemědělská univerzita v Praze, 2012. Bakalářská práce.
- VYMĚTAL, J. *Průvodce úspěšnou komunikací: efektivní komunikace v praxi*. Praha : Grada, 2008. s. 112.
- VYSUČEK, P. *Specifické znaky v českém znakovém jazyce*. Praha : Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s., 2008.
- WINKLE, M.; CROWE, T. K.; HENDRIX, I. *Service Dogs and People with Physical Disabilities Partnerships: A Systematic Review*. Occupational therapy international, 2012.

8.1 Legislativní dokumenty

- Doporučení veřejného ochránce práv pro přístup vodících a asistenčních psů do veřejných prostor. Národní rada osob se zdravotním postižením ČR, 2010 [online]. [cit. 2013-11-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.nrzp.cz/aktualne/stanoviska-a-prohlaseni/318-doporuceni-verejneho-ochrance-prav-pro-pristup-vodicich-a-asistencnich-psu-do-verejnych-prostor.html>>.
- Equality Act 2010. UK Government Web Archive, [b. r.]. [online]. [cit. 2013-10-15]. Dostupné z: <<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110608160754/http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/15/contents>>.
- Revised ADA Requirements: Service Animals. ADA, 2011 [online]. [cit. 2013-23-10]. Dostupné z WWW: <http://www.ada.gov/service_animals_2010.htm>.
- Vyhláška č. 137/2004 Sb., o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných. In: *Sbírka zákonů České republiky*.
- Vyhláška č. 175/2000 Sb., o přepravním řádu pro veřejnou dráží a silniční osobní dopravu. In: *Sbírka zákonů České republiky*.

Zákon č. 77/2004 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*.

Zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*.

Zákon č. 229/2003 Sb., o místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*.

Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*.

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování. In: *Sbírka zákonů České republiky*.

Zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči. In: *Sbírka zákonů České republiky*.

Zákon č. 447/2008 Z. z., o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov. S-EPI s.r.o., 2010–2013 [online]. [cit. 2013-10-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.zakonypreludi.sk/zz/2008-447>>.

9 Seznam použitých elektronických zdrojů

2009. Pestrá společnost o. p. s., 2009–2011 [online]. [cit. 2014-01-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.pestraspolecnost.cz/index.php/predani-psi-2009>>.
2010. Pestrá společnost o. p. s., 2009–2011 [online]. [cit. 2014-01-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.pestraspolecnost.cz/index.php/predani-psi-2010>>.
2011. Pestrá společnost o. p. s., 2009–2011 [online]. [cit. 2014-01-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.pestraspolecnost.cz/index.php/predani-psi-2011>>.
2012. Pestrá společnost o. p. s., 2009–2011 [online]. [cit. 2014-01-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.pestraspolecnost.cz/index.php/predani-psi-2012>>.
2013. Pestrá společnost o. p. s., 2009–2011 [online]. [cit. 2014-01-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.pestraspolecnost.cz/index.php/predani-psi-2013>>.
2014. Pestrá společnost o. p. s., 2009–2011 [online]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <<http://pestraspolecnost.cz/predani-psi-2014.html>>.
- 4 *Programs in 'Czech Republic'*. Assistance Dogs International, Inc., 2013 [online]. [cit. 2013-10-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.assistancedogsinternational.org/location/czech-republic>>.
- About us*. Assistance Dogs Europe, 2014 [online]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <<http://assistancedogseurope.org/sample-page>>.
- About Us*. Delta Society Australia, 2014 [online]. [cit. 2014-01-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.deltasociety.com.au/pages/about-us.html>>.
- About Us*. Guide Dogs for the Blind, Inc., 2014 [online]. [cit. 2014-07-01]. Dostupné z WWW: <http://www.guidedogs.com/site/PageServer?pagename=about_us>.
- Agility*. muj-pes.cz, 2010 [online]. [cit. 2014-02-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.muj-pes.cz/psi-sporty/agility-355.html>>.
- A history of the Charity's progression*. Hearing Dogs for Deaf, 2011 [online]. [cit. 2013-10-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.hearingdogs.org.uk/Resources/Hearing%20Dogs/Documents/A%20history%20of%20the%20charity's%20progression.pdf>>.

- About Hearing Dogs for Deaf People*. Hearing Dogs for Deaf, 2011 [online]. [cit. 2013-10-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.hearingdogs.org.uk/about-us/about-hearing-dogs-for-deaf-people>>.
- Aktivita Helpes*. HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]. [online]. [cit. 2013-10-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.helpes.cz/o-nas/aktivita-helpes>>.
- Assistance Dogs a.k.a. Service Dogs*. Pomocné tlapy o. p. s., 2009-2014 [online]. [cit. 2014-04-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.pomocnetlapy.cz/english/assistance-dogs-aka-service-dogs-6.html>>.
- Asistenční psi*. Klub chovatelů, 2001–2013 [online]. [cit. 2013-11-23]. Dostupné z WWW: <<http://cs.petclub.eu/clanek/asistencni-psi-58>>.
- Asistenční psi*. Kynologický klub Ekoiventura, [b. r.]. [online]. [cit. 2014-04-17]. Dostupné z WWW: <http://www.ekoiventura.sk/asistenci_psi.html>.
- Asistenčno-signálny pes pre sluchovo postihnutých*. OZ Myslim – centrum kultúry Nepočujúcich, 2012 [online]. [cit. 2014-04-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.nepocujuci.sk/prispevky/brazdovicova.pdf>>.
- Belgický ovčák – Malinois*. INET-SERVIS.CZ, 2008–2014 [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.pejskar.cz/belgicky-ovcak-malinois-91>>.
- Belgický ovčák tervueren*. INET-SERVIS.CZ, 2008–2014 [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.pejskar.cz/belgicky-ovcak-tervueren-90>>.
- Canisterapie*. Federace rodičů a přátel sluchově postižených, o. s., 2011 [online]. [cit. 2014-06-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/cs-CZ/nase-sluzby/programy-pro-rodice-s-detmi/aktivacni-centrum/canisterapie.html>>.
- Canisterapie*. HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]. [online]. [cit. 2013-11-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.helpes.cz/img/texty/canistherapy04.jpg>>.
- Coursing*. muj-pes.cz, 2010 [online]. [cit. 2014-02-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.muj-pes.cz/psi-sporty/coursing-371.html>>.
- Často kladené otázky a odpovědi*. HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]. [online]. [cit. 2013-11-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.helpes.cz/psi-pomocnici/casto-kladene-otazky-a-odpovedi>>.

- Dogdancing*. muj-pes.cz, 2010 [online]. [cit. 2014-02-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.muj-pes.cz/psi-sporty/dogdancing-494.html>>.
- FAQs*. Dogs for the Deaf, Inc., 2013 [online]. [cit. 2013-10-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.dogsforthe deaf.org/faqs>>.
- Fédération Cynologique Internationale*. FCI, 1998–2010 [online]. [cit. 2013-10-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.fci.be/default.aspx>>.
- Fred v předvýchově*. Pomocné tlapky o. p. s., 2009–2013 [online]. [cit. 2013-11-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.pomocnetlapky.cz/cz/nasi-psi-a-klienti/fred/fred-v-predvychove-869.html>>.
- History*. Assistance Dogs International, Inc., 2013 [online]. [cit. 2013-10-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.assisteddogsinternational.org/about-us/history>>.
- History*. Dogs for the Deaf, 2013 [online]. [cit. 2013-10-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.dogsforthe deaf.org/history>>.
- Hearing Dogs*. Dogs for the Deaf, 2014 [online]. [cit. 2014-04-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.dogsforthe deaf.org/hearing-dogs>>.
- Home*. Assistance Dogs International, Inc., 2013 [online]. [cit. 2013-12-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.assisteddogsinternational.org>>.
- Kdo jsme?*. HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]. [online]. [cit. 2013-10-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.helppes.cz>>.
- Kdo jsme*. Pes pomůže, 2013 [online]. [cit. 2013-10-31]. Dostupné z WWW: <http://www.pes-pomuze.com/kdo_jsme.html>.
- Kdo jsme?*. Středisko výcviku vodících psů (SVVP) SONS ČR, [b. r.]. [online]. [cit. 2014-01-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.vodicipsi.cz>>.
- Klikr*. muj-pes.cz, 2010 [online]. [cit. 2014-02-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.muj-pes.cz/pomucky/klikr-114.html>>.
- Kolie krátkosrstá*. INET-SERVIS.CZ, 2008–2014 [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.pejskar.cz/kolie-kratkosrsta-186>>.
- Knírač velký*. INET-SERVIS.CZ, 2008–2014 [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.pejskar.cz/knirac-velky-208>>.
- Mezinárodní spolupráce*. Pomocné tlapky o. p. s., 2009–2013 [online]. [cit. 2013-10-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.pomocnetlapky.cz/cz/mezinarodni-spoluprace>>.

- Naši psi a klienti.* Pomocné tlapky o. p. s., 2009–2014 [online]. [cit. 2014-01-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.pomocnetlapky.cz/cz/nasi-psi-a-klienti/#ss>>.
- O nás.* HEPA o. s., [b. r.]. [online]. [cit. 2014-01-16]. Dostupné z WWW: <<http://oshepa.cz/onas.html>>.
- O nás.* Pes člověku, 2009 [online]. [cit. 2013-10-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.pescloveku.sk/o-nas.html>>.
- O nás.* Pes pro tebe o. s., 2013 [online]. [cit. 2013-11-1]. Dostupné z WWW: <<http://www.pesprotebe.com/o-nas,1.html>>.
- O nás.* Pestrá společnost o. p. s., 2009–2011 [online]. [cit. 2013-11-1]. Dostupné z WWW: <<http://www.pestraspolecnost.cz/index.php/o-nas-main>>.
- O nás.* Survio, 2014 [online]. [cit. 2014-02-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.survio.com/cs/o-nas>>.
- O společnosti Pomocné tlapky o. p. s.,* Pomocné tlapky o. p. s., 2009–2013 [online]. [cit. 2013-10-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.pomocnetlapky.cz/cz/o-spolecnosti-pomocne-tlapky/o-spolecnosti-pomocne-tlapky-o-p-s-2.html>>.
- O. s. Rolnička pomáhá navrátit jistotu do světa nevidomých pečlivým výcvikem vodících psů.* TopTep.cz, 2006–2012 [online]. [cit. 2014-01-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.toptep.cz/o-s-rolnicka-pomaha-navratit-jistotu-do-sveta-nevidomych-peclivym-vycvikem-vodicich-psu.html>>.
- Our Royal Patron.* Hearing Dogs for Deaf, 2011 [online]. [cit. 2013-10-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.hearingdogs.org.uk/about-us/Our+Royal+Patron>>.
- Plemena psů.* [b. r.]. [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.psi-plemena.2info.cz>>.
- Psi našich klientů.* HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]. [online]. [cit. 2013-10-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.helppes.cz/psi-pomocnici/psi-nasich-klientu>>.
- Projekt labradoodle.* eStránky.cz, 2013 [online]. [cit. 2014-01-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.doodle.estranky.cz/clanky/Projekt.html>>.
- Příprava vodícího psa.* Haf Bez Obav s.r.o., 2006 [online]. [cit. 2013-11-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.hafbezobav.cz/clanek-2008041603-Priprava-vodiciho-psa.html>>.

- Privítání – Škola pro výcvik vodících psů pro nevidomé a vodící pes, o. s., Creative Point, CJ Neti & Achse, Markéta Petříčková, 2009–2012 [online]. [cit. 2013-11-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.vycvikvodícíchpsu.cz/cs>>.*
- Předání psi.* Pes pro tebe o. s., 2013 [online]. [cit. 2014-01-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.pesprotebe.com/predani-psi,47.html>>.
- Pudl královský – pracovní pes,* 2013 [online]. [cit. 2013-11-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.pracovnipudl.estranky.cz/fotoalbum/fotogalerie/fotogalerie/zachranar-kendy.jpg.html>>.
- Pudl velký černý.* INET-SERVIS.CZ, 2008–2014 [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.pejskar.cz/pudl-velky-cerny-409>>.
- Signal dogs.* Pomocné tlapy o. p. s., 2009–2013 [online]. [cit. 2014-04-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.pomocnetlapky.cz/english/signal-dogs-8.html>>.
- Signální psi pro osoby se sluchovým postižením.* HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]. [online]. [cit. 2013-10-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.helppes.cz/psi-pomocnici/psi-pomocnici-pro/signalni-psi-pro-neslysici>>.
- Spolupráce.* HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]. [online]. [cit. 2013-10-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.helppes.cz/o-nas/aktivity-helppes>>.
- Sportovní kynologie.* Sportovní kynologie – Internetový magazín o psech, 2015 [online]. [cit. 2015-03-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.sportovni-kynologie.cz/sportovni-kynologie>>.
- Standards.* Assistance Dogs Europe, 2014 [online]. [cit. 2014-07-05]. Dostupné z WWW: <<http://assistancedogseurope.org/standards>>.
- Televizní klub neslyšících.* Česká televize, 1996–2014 [online]. [cit. 2014-02-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096066178-televizni-klub-neslysicich/212562221800014/obsah/223716-signalni-pes-fido>>.
- Useful Organizations.* Assistance Dogs International, Inc., 2013 [online]. [cit. 2013-10-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.assistancedogsinternational.org/about-us/affiliated-organisations>>.
- Učím se s Bellou létat.* Petra Zelenková, 2009 [online]. [cit. 2014-04-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.petrazelenkova.cz/inpage/letani-bella>>.
- Úvod.* eStránky.cz, 2013 [online]. [cit. 2014-01-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.elvahelp.estranky.cz>>.

- Vodící mini kuň Katrijn v. d. Meier.* HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené o. p. s., [b. r.]. [online]. [cit. 2013-10-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.helppes.cz/onas/vodici-mini-kun-katrijn-v-d-meier>>.
- Vpustit' psa nevidiaceho pacienta je na vóli nemocníc.* Stanislava Harkotová, 1999–2014 [online]. [cit. 2014-07-07]. Dostupné z: <<http://aktualne.atlas.sk/print.xml?path%5Barticle%5D=vpustit-psa-nevidiaceho-pacienta-je-na-voli-nemocnic>>.
- Vycvičené a odovzdané asistenčné a vodiace psy.* Pes človeku, 2009 [online]. [cit. 2014-01-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.pescloveku.sk/vycvicene-a-odovzdané-asistencne-a-vodiace-psy.html>>.
- Výcvik asistenčných psov.* Pes človeku, 2009 [online]. [cit. 2014-07-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.pescloveku.sk/vycvik-asistencnych-psov.html>>.
- Výcvik vodiacich psov.* Pes človeku, 2009 [online]. [cit. 2014-07-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.pescloveku.sk/vycvik-vodiacich-psov.html>>.
- Výcvik vodících psů pro nevidomé.* Integrace o. s., 2014 [online]. [cit. 2014-01-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.integraceos.cz/index.php?id=5>>.
- Výchova štěňat.* Pes pro tebe o. s., 2013 [online]. [cit. 2014-04-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.pesprotebe.com/predvychova,48.html>>.
- Výchovný program pro děti a mládež.* Pomocné tlapky o. p. s., 2009–2013 [online]. [cit. 2013-10-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.pomocnetlapky.cz/cz/o-spolecnosti-pomocne-tlapky/vychovny-program-pro-deti/vychovny-program-pro-deti-a-mladez-25.html>>.
- Welcome to Living Streams.* Jodi Rio, 2014 [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.montanalabradoodles.com>>.
- WELCOME to our site!* International Association of Assistance Dog Partners, [b. r.]. [online]. [cit. 2014-01-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.iaadp.org/welcome.html>>.
- Zkušební řád.* HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]. [online]. [cit. 2013-11-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.helppes.cz/psi-pomocnici/zkusebni-rad>>. s. 14, 42, 46.
- Zkušební řád pro sportovní výcvik psů v České republice.* CZ-pes.cz, 2001–2013 [online]. [cit. 2014-04-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.cz-pes.cz/zkusebni-rad-nzr.php#METODIKA>>.

Zkušební řád pro zkoušky asistenčních psů pro potřeby osob se zdravotním postižením, pro test využívání, ovládnání a chování asistenčního psa. Pestrá společnost o. p. s., 2009–2011 [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z WWW: <http://pestraspolecnost.cz/ke_stazeni/zkusebni_rad.pdf>.

Zkušební řády. CZ-pes.cz, 2001–2013 [online]. [cit. 2015-03-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.cz-pes.cz/zkusebni-rady-index.php>>.

Zkušební řád & pravidla. HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]. [online]. [cit. 2015-06-20]. Dostupné z WWW: <helppes.cz/download/ZR_Obedience_CZ.doc>.

Zpravodaj podzim 2002. Pes pomůže, 2013 [Soubor zpravodaj 02 3.doc]. [online]. [cit. 2014-01-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.pes-pomuze.com/zpravodaj/podzim02.rar>>.

Zpravodaj podzim 2003. Pes pomůže, 2013 [Soubor zpravodaj 3 03.doc]. [online]. [cit. 2014-01-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.pes-pomuze.com/zpravodaj/podzim03.rar>>.

Zpravodaj prosinec 2004. Pes pomůže, 2013 [online]. [cit. 2014-01-19]. Dostupné z WWW: <http://www.pes-pomuze.com/zpravodaj/pes_pomuze_zpravodaj_04_3.jpg>.

Zpravodaj prosinec 2005. Pes pomůže, 2013 [online]. [cit. 2014-01-19]. Dostupné z WWW: <http://www.pes-pomuze.com/zpravodaj/pes_pomuze_zpravodaj_05_3.jpg>.

Zpravodaj prosinec 2006. Pes pomůže, 2013 [online]. [cit. 2014-01-19]. Dostupné z WWW: <http://www.pes-pomuze.com/zpravodaj/pes_pomuze_zpravodaj_06_3.doc>.

Zpravodaj prosinec 2007. Pes pomůže, 2013 [online]. [cit. 2014-01-19]. Dostupné z WWW: <http://www.pes-pomuze.com/zpravodaj/pes_pomuze_zpravodaj_07_3.doc>.

Zpravodaj prosinec 2008. Pes pomůže, 2013 [online]. [cit. 2014-01-19]. Dostupné z WWW: <http://www.pes-pomuze.com/zpravodaj/pes_pomuze_zpravodaj_08_3.doc>.

Zpravodaj prosinec 2009. Pes pomůže, 2013 [online]. [cit. 2014-01-19]. Dostupné z WWW: <http://www.pes-pomuze.com/zpravodaj/pes_pomuze_zpravodaj_09_3.pdf>.

Zpravodaj prosinec 2010. Pes pomůže, 2013 [online]. [cit. 2014-01-19]. Dostupné z WWW: <http://www.pes-pomuze.com/zpravodaj/pes_pomuze_zpravodaj_10_3.pdf>.

Zpravodaj prosinec 2011. Pes pomůže, 2013 [online]. [cit. 2014-01-19]. Dostupné z WWW: <http://www.pes-pomuze.com/zpravodaj/pes_pomuze_zpravodaj_11_3.pdf>.

Zpravodaj prosinec 2012. Pes pomůže, 2013 [online]. [cit. 2014-01-19]. Dostupné z WWW: <http://www.pes-pomuze.com/zpravodaj/pes_pomuze_zpravodaj_12_3.pdf>.

Zpravodaj prosinec 2013. Pes pomůže, 2013 [online]. [cit. 2014-01-19]. Dostupné z WWW:
<http://www.pes-pomuze.com/zpravodaj/pes_pomuze_zpravodaj_13_3.pdf>.

Zpravodaj prosinec 2014. Pes pomůže, 2013 [online]. [cit. 2015-01-30]. Dostupné z WWW:
<http://www.pes-pomuze.com/zpravodaj/pes_pomuze_zpravodaj_14_3.pdf>.

10 Seznam obrázků

Obrázek 1: Schéma řazení psů do jednotlivých kategorií (na základě publikace Velemínký a kol. [2007] sestavila autorka práce)	12
Obrázek 2: Vodicí pes.....	14
Obrázek 3: Asistenční pes.....	14
Obrázek 4: Canisterapeutický pes.....	16
Obrázek 5: Záchranářský pes.....	17
Obrázek 6: Labradorský retrívr.....	24
Obrázek 7: Zlatý retrívr	24
Obrázek 8: Německý ovčák	24
Obrázek 9: Flat coated retriever.....	24
Obrázek 10: Chesapeake bay retriever	24
Obrázek 11: Labradoodle.....	24
Obrázek 12: Bílý švýcarský ovčák	24
Obrázek 13: Belgický ovčák malinois	24
Obrázek 14: Belgický ovčák tervueren.....	24
Obrázek 15: Chodský pes	24
Obrázek 16: Královský pudl	24
Obrázek 17: Border kolie.....	24
Obrázek 18: Krátkosrstá kolie	25
Obrázek 19: Velký knírač	25
Obrázek 20: Pes v předvýchově.....	26
Obrázek 21: Posunek k povelu „k noze“	38
Obrázek 22: Znak z českého znakového jazyka NOHA.....	38
Obrázek 23: Posunek k povelu „lehni“	39
Obrázek 24: Znak z českého znakového jazyka LEŽET	39
Obrázek 25: Posunek k povelu „vstaň“	39
Obrázek 26: Znak z českého znakového jazyka VSTÁT	39
Obrázek 27: Posunek k povelu „sedni“	40
Obrázek 28: Znak z českého znakového jazyka SEDĚT	40
Obrázek 29: Posunek k povelu „štěkej“	40
Obrázek 30: Znak z českého znakového jazyka ŠTĚKAT.....	40

Obrázek 31: Posunek k povelu „plaz“	41
Obrázek 32: Posunek k povelu „zůstaň“	41
Obrázek 33: Znak z českého znakového jazyka ZŮSTAT	41
Obrázek 34: Signální pes pro osoby s postižením sluchu Fido	63
Obrázek 35: Fidův jmenný znak	64
Obrázek 36: Znak VSTAŇ (část A)	65
Obrázek 37: Znak VSTAŇ (část B)	65
Obrázek 38: Znak PODEJ PAC (část A)	66
Obrázek 39: Znak PODEJ PAC (část B)	66
Obrázek 40: Povel „sedni“ (možnost 1)	66
Obrázek 41: Povel „sedni“ (možnost 2)	66
Obrázek 42: Posunkový povel určující k odkazování	67
Obrázek 43: Společná část zkoušky pro všechny typy psů v organizaci Helppes	93
Obrázek 44: Část zkoušky pro signální psy pro osoby s postižením sluchu v organizaci Helppes	93
Obrázek 45: Posunkový povel používaný ve sportovní kynologii <i>Sedni!</i>	111
Obrázek 46: Znak z českého znakového jazyka VEN	111
Obrázek 47: Detail znaku z českého znakového jazyka VEN	111
Obrázek 48: Příklad „pohybového gesta“ <i>BĚŽ ODE MĚ PRYČ</i>	111

10.1 Zdroje obrázků

Obrázek 1: Schéma řazení psů do jednotlivých kategorií (na základě publikace Velemínký a kol. [2007] sestavila autorka práce)

Obrázek 2: Vodící pes. Haf Bez Obav s.r.o., 2006 [online]. [cit. 2013-11-23]. Dostupné z WWW: <[http://www.hafbezobav.cz/UserFiles/image/Vodici %20pes9.jpg](http://www.hafbezobav.cz/UserFiles/image/Vodici%20pes9.jpg)>.

Obrázek 3: Asistenční pes. Klub chovatelů, 2001–2013 [online]. [cit. 2013-11-23]. Dostupné z WWW: <<http://cs.petclub.eu/graphics/articles/58/images/full/pes-117.jpg>>.

Obrázek 4: Canisterapeutický pes. HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]. [online]. [cit. 2013-11-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.helppes.cz/img/texty/canistherapy04.jpg>>.

- Obrázek 5: Záchranářský pes. Pudl královský – pracovní pes, 2013 [online]. [cit. 2013-11-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.pracovnipudl.estranky.cz/img/mid/20/zachranar-kendy.jpg>>.*
- Obrázek 6: Labradorský retrívr. [b. r.]. [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné z WWW: <http://www.psi-plemena.2info.cz/fotky/vyrobky/Labradorsky%20retrivr_DSC_0257.JPG>.*
- Obrázek 7: Zlatý retrívr. [b. r.]. [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné z WWW: <http://www.psi-plemena.2info.cz/fotky/vyrobky/Zlaty%20retrivr_small_golden-retriever.jpg>.*
- Obrázek 8: Německý ovčák. [b. r.]. [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné z WWW: <http://www.psi-plemena.2info.cz/fotky/vyrobky/Nemecky%20ovcak%20_German%20Shepherd%20Dog.jpg>.*
- Obrázek 9: Flat coated retriever. [b. r.]. [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné z WWW: <http://www.psi-plemena.2info.cz/fotky/vyrobky/Flat%20Coated%20Retriever%20_Flat_Coated_Retriver.jpg>.*
- Obrázek 10: Chesapeake bay retriever. [b. r.]. [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné z WWW: <http://www.psi-plemena.2info.cz/fotky/vyrobky/Chesapeake%20Bay%20Retrivr%20_chesapeake_bay_retriever.jpg>.*
- Obrázek 11: Labradoodle. [b. r.]. [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.montanalabradoodles.com/tp.gif>>.*
- Obrázek 12: Bílý švýcarský ovčák. [b. r.]. [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.pracovnipudl.estranky.cz/img/mid/20/zachranar-kendy.jpg>>.*
- Obrázek 13: Belgický ovčák malinois. INET-SERVIS.CZ, 2008–2014 [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.pejskar.cz/foto/clanky/resized/91-0-belgicky-ovcak-malinois.jpg>>.*
- Obrázek 14: Belgický ovčák tervueren. INET-SERVIS.CZ, 2008–2014 [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné z WWW:*
- Obrázek 15: Chodský pes. [b. r.]. [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné z WWW: <http://www.psi-plemena.2info.cz/fotky/vyrobky/Chodsky%20pes_chodsky%20pes%20fr.jpeg>.*

- Obrázek 16: Královský pudl.* INET-SERVIS.CZ, 2008–2014 [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.pejskar.cz/foto/clanky/resized/409-2-pudl-velky-cerny.jpg>>.
- Obrázek 17: Border kolie.* [b. r.]. [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné z WWW: <http://www.psi-plemena.2info.cz/fotky/vyrobky/Border%20kolie%20_Border_Collie.jpg>.
- Obrázek 18: Krátkostrá kolie.* INET-SERVIS.CZ, 2008–2014 [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.pejskar.cz/foto/clanky/resized/186-1-kolie-kratkosrsta.jpg>>.
- Obrázek 19: Velký knírač.* INET-SERVIS.CZ, 2008–2014 [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.pejskar.cz/foto/clanky/resized/208-1-knirac-velky.jpg>>.
- Obrázek 20: Pes v předvýchově.* Pomocné tlapy o. p. s., 2009–2013 [online]. [cit. 2013-11-26]. Dostupné z WWW: <http://www.pomocnetlapky.cz/rs/prilohy/869/_tn_10-tydnu_08.jpg>.
- Obrázek 21: Posunek k povelu „k noze“.* CZ-pes.cz, 2001–2013 [online]. [cit. 2015-03-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.cz-pes.cz/zkusebni-rady/nzr-soubory/image010.jpg>>.
- Obrázek 22: Znak z českého znakového jazyka NOHA – Fotografii vytvořila autorka práce*
- Obrázek 23: Posunek k povelu „lehni“.* CZ-pes.cz, 2001–2013 [online]. [cit. 2015-03-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.cz-pes.cz/zkusebni-rady/nzr-soubory/image011.jpg>>.
- Obrázek 24: Znak z českého znakového jazyka LEŽET – Fotografii vytvořila autorka práce*
- Obrázek 25: Posunek k povelu „vstaň“.* CZ-pes.cz, 2001–2013 [online]. [cit. 2015-03-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.cz-pes.cz/zkusebni-rady/nzr-soubory/image012.jpg>>.
- Obrázek 26: Znak z českého znakového jazyka VSTÁT – Fotografii vytvořila autorka práce*
- Obrázek 27: Posunek k povelu „sedni“.* CZ-pes.cz, 2001–2013 [online]. [cit. 2015-03-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.cz-pes.cz/zkusebni-rady/nzr-soubory/image013.jpg>>.
- Obrázek 28: Znak z českého znakového jazyka SEDĚT – Fotografii vytvořila autorka práce*
- Obrázek 29: Posunek k povelu „štěkej“.* CZ-pes.cz, 2001–2013 [online]. [cit. 2015-03-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.cz-pes.cz/zkusebni-rady/nzr-soubory/image014.jpg>>.
- Obrázek 30: Znak z českého znakového jazyka ŠTĚKAT – Fotografii vytvořila autorka práce*

- Obrázek 31: Posuněk k povelu „plaz“.* CZ-pes.cz, 2001–2013 [online]. [cit. 2015-03-17].
Dostupné z WWW: <<http://www.cz-pes.cz/zkusebni-rady/nzr-soubory/image015.jpg>>.
- Obrázek 32: Posuněk k povelu „zůstaň“.* CZ-pes.cz, 2001–2013 [online]. [cit. 2015-03-17].
Dostupné z WWW: <<http://www.cz-pes.cz/zkusebni-rady/nzr-soubory/image016.jpg>>.
- Obrázek 33: Znak z českého znakového jazyka ZŮSTAT –* Fotografií vytvořila autorka práce
- Obrázek 34: Signální pes pro osoby s postižením sluchu Fido –* Fotografie archiv Mgr. Kristiny Kratochvílové
- Obrázek 36: Znak VSTAŇ (část A) –* Fotografií vytvořila autorka práce
- Obrázek 37: Znak VSTAŇ (část B) –* Fotografií vytvořila autorka práce
- Obrázek 38: Znak PODEJ PAC (část A) –* Fotografií vytvořila autorka práce
- Obrázek 39: Znak PODEJ PAC (část A) –* Fotografií vytvořila autorka práce
- Obrázek 40: Povel „sedni“ (možnost 1) –* Fotografií vytvořila autorka práce
- Obrázek 41: Povel „sedni“ (možnost 2) –* Fotografií vytvořila autorka práce
- Obrázek 42: Posunkový povel určující k odkazování –* Fotografií vytvořila autorka práce
- Obrázek 43: Společná část zkoušky pro všechny typy psů v organizaci Helppes. Zkušební řád. HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]. [online]. [cit. 2013-11-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.helppes.cz/psi-pomocnici/zkusebni-rad>>, s. 42.*
- Obrázek 44: Část zkoušky pro signální psy pro osoby s postižením sluchu v organizaci Helppes. Zkušební řád. HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]. [online]. [cit. 2013-11-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.helppes.cz/psi-pomocnici/zkusebni-rad>>, s. 46.*
- Obrázek 45: Posunkový povel používaný ve sportovní kynologii Sedni! –* Fotografií vytvořila autorka práce
- Obrázek 46: Znak z českého znakového jazyka VEN –* Fotografií vytvořila autorka práce
- Obrázek 47: Detail znaku z českého znakového jazyka VEN –* Fotografií vytvořila autorka práce
- Obrázek 48: Příklad „pohybového gesta“ BĚŽ ODE MĚ PRYČ –* Fotografií vytvořila autorka práce

11 Seznam grafů

Graf 1: Počty psů působících ve zdravotně-sociální oblasti	52
Graf 2: Komunikace se psem.....	55
Graf 3: Přivolání psa	56
Graf 4: Povědomí o kynologických aktivitách	57
Graf 5: Povědomí o signálních psech pro osoby s postižením sluchu.....	58
Graf 6: Povědomí o signálních psech pro osoby s postižením sluchu vzhledem k věku	58
Graf 7: Povědomí o signálních psech pro osoby s postižením sluchu vzhledem k pohlaví	59
Graf 8: Zájem o pořízení signálního psa pro osoby s postižením sluchu	59
Graf 9: Zájem o signálního psa pro osoby s postižením sluchu dle věkových kategorií respondentů.....	61
Graf 10: Zájem o signálního psa pro osoby s postižením sluchu dle pohlaví respondentů	61

12 Seznam tabulek

Tabulka 1: Rozdíly mezi posunkovými povely a českým znakovým jazykem	37
Tabulka 2: Pasportizace psů v organizaci Elva help.....	47
Tabulka 3: Pasportizace psů v organizaci Helpes.....	48
Tabulka 4: Pasportizace psů v organizaci Pes pomůže.....	49
Tabulka 5: Pasportizace psů v organizaci Pes pro tebe	49
Tabulka 6: Pasportizace psů v organizaci Pestrá společnost	50
Tabulka 7: Pasportizace psů v organizaci Pomocné tlapky	50
Tabulka 8: Celková pasportizace psů	52

13 Seznam příloh

Příloha 1: Zkouška signálního psa pro osoby s postižením sluchu v organizaci Helpes

Příloha 2: Zkouška signálního psa pro osoby s postižením sluchu v organizaci Pestrá společnost

Příloha 3: Dotazník pro majitele signálních psů pro osoby s postižením sluchu

Příloha 4: Odpověď k dotazníku pro majitele signálních psů pro osoby s postižením sluchu

Příloha 5: Dotazník osoby s postižením sluchu, které jsou majiteli psa bez speciálního výcviku

Příloha 6: Odpovědi k dotazníku pro osoby s postižením sluchu, které jsou majiteli psa bez speciálního výcviku

Příloha 7: Dotazník pro osoby používající znaky ke komunikaci se psem

14 Přílohy

14.1 Příloha 1: Zkouška signálního psa pro osoby s postižením sluchu v organizaci Helppees

Název cviku	Povel	Bodové hodnocení
1. a) Přivolání psa ke mně nebo k noze	Z/P	10
1. b) Přivolání psa od zvěře	Z/P	10
1. c) Přivolání psa od pohozené potravy	Z/P	10
2. Ovladatelnost psa na vodítku za pohybu	Z/P	10
3. Ovladatelnost psa na vodítku na místě – za klidu	Z/P	10
4. Polohy psa – sedni, ležni, vstaň před nebo vedle psovoda	Z/P	10
5. Aport – předmět psovoda	Z/P	10
6. Ponechání psa na místě - dlouhodobé odložení	Z/P	10
7. Klid psa vůči střelbě	Z/P	10
8. Chování psa krátkodobě uvázaného a ponechaného o samotě	Z/P	10
Celkem bodů – max. / min.		100 / 70

Obrázek 43: Společná část zkoušky pro všechny typy psů v organizaci Helppees

(Zdroj: *Zkušební řád. HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]. [online]. [cit. 2013-11-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.helppees.cz/psi-pomocnici/zkusebni-rad>>, s. 42)*

Zkouška signálního psa pro osoby se sluchovým postižením
Speciální cviky - 2. část

Název cviku	Povel	Body
Značení budíku	P	20
Značení domovního zvonku	P	20
Značení klepání na dveře nebo okno	P	20
Značení tekoucí vody	P	20
Požární hlásič - značení	P	20
Značení SMS nebo faxové zprávy, telefonu	P	20
Značení domácích spotřebičů se zvukovým signálem	P	20
Značení jedoucího (troubícího) auta, tramvaje, autobusu, vlaku, jízdního kola apod.	P	20
Značení osoby volající na psovoda	P	20
Značení dětského pláče	P	20
Značení jiných (neobvyklých) zvuků	P	20
Podávání předmětů, které upadnou na zem*		20
Nalezení a přinesení ztracené věci ve volném prostoru*	P	20
Celkem bodů		
Max. 13 cviků – max. počet bodů / min. počet bodů		260 / 182
Min. 6 cviků – max. počet bodů / min. počet bodů		120 / 84

Upozornění psem na zvuky (minimálně 4 různé zvuky)*

Poznámka: zvukové povely lze u signálního psa pro osoby se sluchovým postižením vydávat pouze v souladu s možností konkrétního uživatele, pro kterého je pes připravován

Obrázek 44: Část zkoušky pro signální psy pro osoby s postižením sluchu v organizaci Helppees

(Zdroj: *Zkušební řád*. HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o. p. s., [b. r.]. [online]. [cit. 2013-11-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.helppes.cz/psi-pomocnici/zkusebni-rad>>, s. 46.)

14.2 Příloha 2: Zkouška signálního psa pro osoby s postižením sluchu v organizaci Pestrá společnost

Část I. - Chování psa

Část I. - Chování psa je společná pro všechny typy zkoušek. Chování psa na různých místech a v různých situacích je hodnoceno „vyhověl“/ „nevyhověl“. Pro úspěšné složení zkoušky je nutno získat hodnocení „vyhověl“ ve všech bodech. Účastník zkoušky může chování psa ovlivnit povel (zvukovým i posunkovým). Tempo chůze se přizpůsobuje reálným požadavkům osoby s postižením, pro kterou je asistenční pes cvičen. Tato část zkoušky obsahuje doporučení a poznatky zkušební komisaře či v případě nesplnění zkoušky důvod, tj. chování, které obtěžuje či ohrožuje vedenou osobu. Tato část zkoušky zahrnuje:

a) Chování psa ve různém frekventovaném prostředí (nástupiště, obchod, ulice):

Probíhá v místě s vyšším výskytem lidí, jako je např. nádraží, nástupiště, obchodní centra, hlavní ulice. Vede nebo následuje osobu, která ho vede, nevykazuje strach nebo agresivitu, neukázněnost či jiné nevhodné chování.

b) Chování psa v dopravním prostředku (metro, vlak, tramvaj, autobus): Testuje se chování psa během celé jízdy v dopravním prostředku. Během zkoušky se testují nejméně dva různé dopravní prostředky. Vede nebo následuje osobu, která ho vede. Pes sedí nebo leží v jeho blízkosti, neprojevuje strach nebo agresivitu, neukázněnost či jiné nevhodné chování.

c) Chování psa v interiéru (restaurace, kavárna, čekárna): Testuje se chování psa v interiéru po dobu cca 15min (dobu určuje zkušební komisař). Jakékoliv nevhodné či obtěžující chování psa je nepřipustné.

d) Chování psa k ostatním lidem (obtěžování, strach, agrese): Hodnotí se v průběhu celé zkoušky. Jakékoliv nevhodné či obtěžující chování psa je nepřipustné.

e) Chování psa k jiným zvířatům na trase (psům, ptákům, kočkám): Hodnotí se v průběhu celé zkoušky. Pes se chová k ostatním zvířatům, které potká během zkoušky netečně, v případě přímého kontaktu přátelsky.

f) Reakce psa na rušivé vlivy (zvukové, pachové, jídlo a jiné): Hodnotí se v průběhu celé zkoušky. Ke všem rušivým vlivům se pes chová netečně.

g) Chování psa při nástupu do dopravního prostředku, při výstupu z dopravního prostředku včetně eskalátoru (pásu): Testuje se chování a bezpečnost psa. Způsob nástupu a výstupu se psem je plně přizpůsoben reálným potřebám osoby, pro kterou je asistenční pes cvičen.

Část II. - Poslušnost

Část II. - Poslušnost je společná pro všechny typy zkoušek. Používají se zvukové i posunkové povely. Přezkoušení poslušnosti se provádí na vhodném místě, tak aby nebyl ohrožen pes ani okolí (určí vedoucí akce). Minimum pro splnění je 70% bodového ohodnocení. Pomůcky (invalidní vozík, hole, bílá hůl, klapky, zaslepené brýle) se během poslušnosti neodkládají. Tempo chůze se přizpůsobuje reálným požadavkům osoby s postižením, pro kterou je asistenční pes cvičen. Pořadí cviků určuje zkušební komisař. Tato část zkoušky zahrnuje:

- a) Přivolání: Psovod volí ze dvou způsobů přivolání. Za klidu „Ke mně“ či za pochodu „K noze“. Cílem je prověřit, zda pes na zavolání přiběhne nejkratší možnou cestou k osobě, která ho vede (dle konkrétních potřeb osoby, pro kterou je asistenční pes cvičen).
- b) Ovladatelnost v pohybu: Cílem je, aby pes následoval osobu, která ho vede při obrazech při chůzi a při zastavení zaujal vždy polohu vsedě u jeho levé popř. pravé nohy (dle konkrétních potřeb osoby, pro kterou je asistenční pes cvičen).
- c) Ovladatelnost na místě: Cílem je, aby pes následoval osobu, která ho vede při obrazech na místě a zaujal vždy polohu vsedě u jeho levé popř. pravé nohy (dle konkrétních potřeb osoby, pro kterou je asistenční pes cvičen).
- d) Polohy - sedni, lehni: Prověřují se změny polohy psa na povel.
- e) Odložení: Pes setrvává na určeném místě po dobu určenou zkušebním komisařem. Osoba, která psa vede, je od psa vzdálena cca 15m.
- f) Aport (předmět osoby, která psa vede): Osoba, která psa vede, odhazuje předmět do vzdálenosti min. 5m, na povel pes vybíhá a neprodleně přináší odhozený předmět. Předmět odevzdává na povel zpět osobě, která psa vede (dle konkrétních potřeb osoby, pro kterou je asistenční pes cvičen). Na další povel zaujme polohu vsedě u levé popř. pravé nohy osoby, která psa vede (dle konkrétních potřeb osoby, pro kterou je asistenční pes cvičen).

Část III. – Speciální cviky

Část III. – Speciální cviky je pro každý druh zkoušky odlišná a specifická. Cviky v části III. jsou přizpůsobeny reálným požadavkům a potřebám osoby s postižením, pro kterou je asistenční pes cvičen.

Zkouška asistenčního signálního psa pro osobu se sluchovým postižením ASP

Pes předvádí minimálně 4 cviky. Cviky jsou předem nahlášeny vedoucímu akce a zkušebnímu komisaři. Zkouška asistenčního psa pro osoby se sluchovým postižením má za cíl prověřit schopnost psa napomáhat člověku se sluchovým postižením při označování zvuků. Důvodem pro ukončení či nesplnění zkoušky je ohrožení převádějící či jiné osoby či získání méně než 70% bodového ohodnocení. Tato část zkoušky zahrnuje:

- a) Signalizace budíku (buzení)
- b) Signalizace domovního zvonku, klepání na dveře
- c) Signalizace kuchyňských spotřebičů
- d) Signalizace požárního či jiného alarmu
- e) Signalizace dětského pláče či křiku
- f) Signalizace osoby volající na neslyšícího
- g) Signalizace SMS, fax
- h) Signalizace tekoucí vody
- i) Signalizace neobvyklých zvuků (sanitka, zvonek kola apod.)“

(Zdroj: *Zkušební řád pro zkoušky asistenčních psů pro potřeby osob se zdravotním postižením, pro test využívání, ovládání a chování asistenčního psa*. Pestrá společnost o. p. s., 2009–2011 [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z WWW: <http://pestraspolecnost.cz/ke_stazeni/zkusebni_rad.pdf>.)

14.3 Příloha 3: Dotazník pro majitele signálních psů pro osoby s postižením sluchu

Dobrý den,

jmenuji se Kateřina Záhorská, studuji obor Čeština v komunikaci neslyšících na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Píši bakalářskou práci s názvem *Signální psi – Kompenzační pomůcka pro neslyšící?*. Součástí práce je dotazník a o jeho vyplnění bych Vás chtěla požádat. Ještě před samotným vyplněním dotazníku Vás chci informovat, že pokud na některou z otázek nebudete chtít odpovědět, tak nemusíte. Pokud by Vám bylo něco nejasného nebo Vás zajímalo, tak mě můžete kontaktovat pomocí emailu katerina.zahorska@seznam.cz.

Mnohokrát Vám děkuji za pomoc s výzkumem!

-
1. **Jaké je Vaše jméno? (Pokud nechcete odpovídat, tak nemusíte!)**
 2. **Jaké je Vaše pohlaví?**
 - a) muž
 - b) žena
 3. **Kolik Vám je let?**
 4. **Jaké je Vaše zaměstnání?**
 5. **Jaký je typ a stupeň sluchového postižení?**
 6. **Jaký je Vámi preferovaný způsob komunikace?**
 - a) český znakový jazyk
 - b) znakovaná čeština
 - c) mluvená čeština
 - d) jiný: _____
 7. **Měl/a jste před speciálně vycvičeným signálním psem ještě jiného psa? Případně stále máte?**
 8. **Vzpomenete si, kdy a od koho jste se poprvé dozvěděla o signálních psech?**
 9. **Jak dlouho máte signálního psa?**
 10. **Od jaké organizace máte signálního psa?**
 11. **Kolik let je Vašemu signálnímu psovi?**
 12. **Jaké je plemeno Vašeho signálního psa?**
 13. **Popište, jak komunikujete s Vaším signálním psem. Používáte např. hlas, gesta, znaky z českého znakového jazyka, zatleskání, píšťalku, clicker apod.?**
 14. **Popište, jak Vašeho signálního psa přivoláváte.**
 15. **S čím Vám signální pes v každodenním životě nejvíce pomáhá?**
 16. **Berete si signálního psa s sebou vždy ven? Pokud ne, tak proč?**
 17. **Můžete dělat díky signálnímu psovi něco, co byste bez něj nemohl/a?**
 18. **Slyšel/a jste někdy o speciálních aktivitách, které můžete dělat společně s Vaším psem, např. dog dancing, agility apod.? Pokud ano, vyzkoušel/a jste nějakou z nich?**
 19. **Jste s Vaším signálním psem spokojen/a? Pomohl zlepšit kvalitu Vašeho života?**
 20. **Existuje něco, co byste si přála, aby ještě Váš signální pes uměl navíc?**
 21. **Znáte i jiné osoby se postižením sluchu, které také mají signálního psa?**
 22. **Na závěr dotazníku, můžete uvést příklad nějaké situace, kdy Vám signální pes pomohl, a chcete se o ni podělit s ostatními?**

14.4 Příloha 4: Odpověď k dotazníku pro majitele signálních psů pro osoby s postižením sluchu

1. Kristina Kratochvílová
2. Žena
3. 32
4. psycholožka, v současné době na rodičovské dovolené
5. těžká sluchová vada od narození - zbytky sluchu (nosím sluchadla, se sluchadly slyším některé zvuky, ale většinou je nerozliším a jsem závislá na odezírání)
6. Jiná: na to nemám jednoznačnou odpověď - záleží na tom, s kým komunikuji, můj mateřský jazyk je český jazyk, ale nejpohodlnější je pro mě komunikace v Čzj nebo mluvení doprovázené znaky (podle toho, s kým komunikuju...)
7. ano, pejska jsme měli od mých 10 let. V současnosti kromě signálního psa Fida máme ještě staršího pejska, francouzského buldočka. Před ním jsme měli téměř 15 let také francouzského buldočka, fenku (pro zajímavost, naučila se sama od sebe mě upozorňovat, když někdo zvonil na zvonek, telefon ignorovala :)
8. to, že něco takového ve světě existuje, jsem si přečetla, asi v Gongu (doma jsme ho odebírali). Nebo na internetu. A kdy? Nejspíše někdy v 2. polovině 90. let...
9. Fido je "oficiálním" signálním psem od roku 2011, ale je to můj vlastní pes a máme ho od roku 2009.
10. od Pestré společnosti
11. 4
12. labradorský retrívr
13. vlastně skoro všechno, nejvíce asi hlasové povely, pak gesta či jednoduché znaky, klikr, občas i píšťalku (ale už dlouho ne, protože jsem ji ztratila), Fido reaguje i na zatleskání - podívá se na mě, či když stojím a zatleskám, tak je to signál, že na mě má skočit :)
14. hlasem, zapískáním, dříve i píšťalkou, dokud jsem ji neztratila - ještě jsem nebyla schopná si pořídit znovu tu samou (mám jinou, která mi nevyhovuje - je moc malá a špatně se mi na ni píská). Doma ho volám hlasem, venku většinou zapískáním - naučila jsem se díky němu pískat, protože mi nebylo příjemné mezi lidmi křičet, pak se na mě všichni podívali, protože je zaujal můj "jiný" hlas :) Zapískání je takové méně nápadné a nyní už i pohodlnější, ale musela jsem se to nejprve naučit :) Teď jak nemám píšťalku, tak pískám často a díky tomu mi to už konečně jde...dříve jsem často

nevěděla, jestli se mi podařilo správně zapískat nebo ne, protože jsem neměla sluchovou kontrolu.

15. Hlavně s upozorňováním na pláč dětí. Dává mi jistotu, mohu děti bez obav spustit z očí, protože vím, že kdyby něco, Fido mi řekne. Když děti spí, nemusím je pořád kontrolovat, zda je vše ok. Když mi přes den spí miminko, nemusím ho kontrolovat, jestli se už probudilo - Fido mi řekne. Mohu se volně pohybovat po bytě a zahradě... Nemusím být tolik ve střehu, když má přijít návštěva, nebo když vařím a nastavím si časový spínač atd. Buzení je též fajn, ale to by se dalo vyřešit i bez Fida - světelný budík, vibrační budík...jako dříve když jsme ještě neměli Fida. Ale jeho "mokré" buzení olíznutím na tvář mě probudí spolehlivě nejlépe.
16. Ne a v poslední době spíše méně než dříve, je to tím, že mám dvě děti a když někam vyrazím s kočárkem, je pes navíc docela znát - i když hezky chodí u nohy, musím držet vodítko nebo občas po něm uklidit jeho potřebu. A navíc na něm ve městě nejsem závislá, to spíše doma, upozorňování na zvuky jako sanitka nevyužívám (slyším to se sluchadly). Je fakt, že mi lidé více pomáhají i s kočárkem atd., pokud mě vidí s asistenčním psem, nebo se více snaží při komunikaci se mnou, což je příjemné. Pokud jsme s Fidem a dětmi na rušném místě jako na hřišti nebo v dětském koutku, hlídám si děti více než doma, sice by mě Fido asi upozornil, ale mám menší jistotu (hluk, pláč jiných dětí atd.), takže na něj tak úplně nespolehám.
17. nevím, teď mě nic nenapadá, asi ne - dříve jsem také v pohodě fungovala bez asistenčního psa, určitě mi život zjednodušuje a zpříjemňuje, ale nezměnil mi ho v tom smyslu, že bych teď mohla dělat to, co dříve ne.
18. ano, znám je, vyzkoušeli jsme prvky z dog dancingu, dále frisbee nebo hry s klikrem, ale dlouhodobě se žádné z těchto aktivit nevěnujeme, hlavně z časových důvodů. S Fidem se věnujeme canisterapii, ale to se mezi tyto aktivity asi neřadí.
19. Určitě jsem spokojená. Kvalitu života asi ovlivnil pozitivně - je to s ním jednodušší, příjemnější...ale není to o tom, že by se mi bez vycvičeného signálního psa nějak rapidně snížila kvalita života, i dříve jsem měla spokojený, neméně hodnotný život. Spíše je to o tom, že mi dává v určitých situacích větší klid, jistotu.
20. Upozorňovat na neobvyklé situace a zvuky - např. sirény, kapání vody, alarm...v současnosti to občas dělá, občas ne. Nebo vyhledávání, když se ztratí druhý pes (který neslyší) nebo hledám dítě, které se mi ztratilo z dohledu a nevolá, nepláče. Občas by se mi hodilo, kdyby uměl štěkat na povel, ale to by se kdyžtak dalo naučit. Zvedání všech věcí, které mi spadnou na zem i když nejde zrovna u nohy nebo když je

zaujatý něčím jiným. Naprosto 100 % odložení kdekoli, kdykoli (v současnosti nemá, nemohu ho nechat např. na rušném místě s jistotou, že tam za půl hodiny ještě bude). Upozorňování, když dítě zakňourá nebo zapláče, i na velmi rušném místě.

21. ano, osobně tři rodiny, které mají asistenčního signálního psa pro neslyšící
22. Např. pláč dítěte, klepání na dveře, zvonění...takové ty klasické situace. Fajn bylo i když Fido upozorňoval kamarády, že se jim ozývá jejich dítě. Nebo kamarádka u nás na návštěvě měla v pokoji spící dítě a nemuseli jsme ho díky Fidovi vůbec kontrolovat. Napadá mě ještě jedna situace, která ale není úplně typická pro signální psy, ukazuje se zde však výhoda, že Fido jako asistenční pes umí podávat předměty. Krmím dítě, najednou mě Fido šťouchá a strká mi tlamu do klína - má v ní spadlý ubrousek. Dítě hodí lžičku na zem. Fido mi ji přinese. Za chvíli letí lžička znovu na zem, Fido mi ji okamžitě zase podává. Dítě hodí na zem lahvičku, Fido mi ji podá. Pak na zem spadne rohlík. Fido mi ho podá. Dítě shodí vidličku a já o tom nevím, Fido mě šťouchá a drží v tlamě vidličku. Dítě hází na zem další předměty a Fido mi je podává - šetří mi to čas, nemusím pořád vstávat od stolu. A jako bonus pak nejsou pod jídelní židličkou žádné drobký, protože Fido všechny "vysaje" :) Nebo jsem ztratila na zahradě klíče a Fido mi je našel.

14.5 Příloha 5: Dotazník osoby s postižením sluchu, které jsou majiteli psa bez speciálního výcviku

Dobrý den,

jmenuji se Kateřina Záhorská, studuji obor Čeština v komunikaci neslyšících na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Píši bakalářskou práci s názvem *Signální psi – Kompenzační pomůcka pro neslyšící?*. Práce se netýká jen speciálně vycvičených psů pro neslyšící (signálních psů), ale také psů bez speciálního výcviku, které vlastní osoby se sluchovým postižením. Součástí práce je dotazník a o jeho vyplnění bych Vás chtěla požádat. Ještě před samotným vyplněním dotazníku Vás chci informovat, že pokud na některou z otázek nebudete chtít odpovědět, tak nemusíte. Pokud by Vám bylo něco nejasného nebo Vás zajímalo, jak průzkum dopadl, tak mě můžete kontaktovat pomocí emailu katerina.zahorska@seznam.cz.

Mnohokrát Vám děkuji za pomoc s výzkumem!

1. **Jaké je Vaše pohlaví?**
 - a) muž
 - b) žena
2. **Kolik Vám je let?**
3. **Jaký je typ a stupeň sluchového postižení?**
4. **Jaký je Vámi preferovaný způsob komunikace?**
 - a) český znakový jazyk
 - b) znakovaná čeština
 - c) mluvená čeština
 - d) jiný: _____
5. **Jak dlouho máte psa/psy?**
6. **Jaké je plemeno Vašeho psa/psů?**
7. **Popište, jak komunikujete s Vaším psem. Používáte např. hlas, gesta, znaky z českého znakového jazyka, zatleskání, píšťalku, clicker apod.?**
8. **Popište, jak Vašeho psa přivoláváte.**
9. **Slyšel/a jste někdy o speciálních aktivitách, které můžete dělat společně s Vaším psem, např. dog dancing, agility apod.? Pokud ano, vyzkoušel/a jste nějakou z nich?**
10. **Slyšel/a jste někdy o speciálně vycvičených psech, kteří pomáhají neslyšícím, tj. o signálních psech?**
11. **Uvažujete o tom, že byste zažádali o signálního psa? Proč ano? Proč ne?**

14.6 Příloha 6: Odpovědi k dotazníku pro osoby s postižením sluchu, které jsou majiteli psa bez speciálního výcviku

Respondent č. 1 - Muž (26 let)

1. Muž
2. 26
3. praktická hluchota
4. mluvená čeština
5. od narození
6. Rhodesian ridgeback, yokříský teriér
7. hlasem a gestem
8. hlasem

9. ano, zkoušel a slyšel, jen mamka a sestra byly se psy na výstavách
10. psy pro neslyšící? Neslyšel
11. neuvážuji. Ještě nejsem neslyšící.

Respondent č. 2 - Muž (25 let)

1. Muž
2. 25
3. nedoslýchavý
4. Jiná: mluvím a znakuji
5. Jedna má 10 let, další 2 psi 3 roky
6. Jezevčík, zlatý retrievr, německá doga
7. Hlasem, ale já nejsem majitel psů, moje maminka je majitelka psů
8. jménem psů.
9. Ano, slyšel jsem o tom, ne zkoušel jsem to, protože nejsem často doma, ale moje sestra tam chodila párkrát.
10. ne, neslyšel jsem o tom.
11. Ani ne, vše zvládám bez problému, protože jsem středně lehce nedoslýchavý.

Respondent č. 3 - Žena (26 let)

1. Žena
2. 26
3. Uplná ztrata sluchu
4. znakovaná čeština
5. Prvního jsme měli 15 let, nyní Parsona sedm let
6. Parson Russel
7. Hlas(tony), gesta a zatleskání
8. Voláme ho jménem
9. Slyšela. Ale nevyzkoušela to. Moje sestra má dva border teriery, cvičí s nimi na agility
10. Ano, slyšela.
11. Neuvážuji. Nebot mi stačí náš pejsek, ten se zahová po zvonění jinak, když u mě přijede auto, tak ke mě přiběhne. A navíc sama nepotřebuji tak nutně signálního psa, zvládám to dobře bez něj ve světe slyšících.

Respondent č. 4 - Žena (21 let)

1. Žena
2. 21
3. uživatel KI
4. mluvená čeština
5. od mého narození jsem měla jednoho loveckého psa, pak jsme dostali druhého psa (německý ovčák) - oba byli dobří hlídači, oba jsou teď na nebi, takže teď mám jiného jednoho psa..
6. v současné době- německý ovčák
7. Normálně hlasem - fuj (plácání rukou na psa), ke mně- (plácání rukou na svoje nohy), místo (=do boudy), někdy poslechne i "přines"
8. Hlasem - jeho jménem a zároveň plácání rukama na nohy "ke mně"
9. Ne
10. Ano
11. Ne, kvůli financí a nechtěla bych trápit psa cvičením...pokud se nemýlím, že vycvičení psi by měli být vykastrováni - kvůli tomuhle odmítám. A to že jsem uživatelka KI, tak si myslím, že nepotřebuji signálního psa.

Respondent č. 5 - Žena (25 let)

1. Žena
2. 25
3. percepční hluchota
4. Jiná: zj i čj
5. 2,5 roku
6. kříženec belgického ovčáka
7. hlas, gesta, pískání, píšťalka
8. zavoláním jeho jména, píšťalkou
9. ano, ale nezkoušela jsem
10. ano
11. můj pejsek je již ve výcviku na signálního psa

Respondent č. 6 - Žena (23 let)

1. Žena
2. 23
3. praktická hluchota
4. český znakový jazyk

5. 6 let
6. kříženec
7. nejvíc pomocí gest, hlas málo, občas pískací hračku
8. zamavám na něj a zavolám ho
9. ano, ale nezkoušela jsem
10. ano
11. možná do budoucna

Respondent č. 7 - Žena (23 let)

1. žena
2. 23
3. praktická hluchota
4. český znakový jazyk
5. 12 let
6. kříženec
7. Především hlas či pískací hračku, pak gesta – lehni, sedni si, kotouč, toč a nakonec pár znaků, jako je ven, pojd, jídlo, čekej...
8. Hlasem a gestem+mimikou
9. Ano, asi 8let jsem s ním závodila na agility, doporučuji!..o ostatních sportech jsem slyšela a četla o nich, ale nevyzkoušela...
10. Ano, slyšela.
11. Ne. Mám už svého miláčka, jiného psa nechci.

Respondent č. 8 - Žena (23 let)

1. žena
2. 23
3. Těžká nedoslýchavost
4. mluvená čeština
5. Od malička prvního (11 let), teď druhého 12.rokem.
6. Voříšek
7. Používám hlas, a pak jsme ho učili např. sedni – otevřená ruka, dlaní směrem k psovi, a lehni – ruka sevřená do pěsti a pohyb dolů.. Ale to už nepoužíváme, teď už jen ten hlas.
8. Hlasem. Dříve jsme používali i zvednutou ruku (bez jakéhokoliv pohybu), aby viděl, kde jsme

9. Slyšela, znám i lidi z okolí, kteří to dělají (slyšící, neslyšící lidé).. Ale nezkoušela jsem to. Zastáváme názor, že náš pes má hlídat dům
10. Ano, ve škole formou přednášek, nebo od kamarádky (která se tím zabývá i v Bc.)... Ale spíš se více o tom dozvídám ve spojitosti s nevidomými než s neslyšícími.
11. Třeba někdy v budoucnosti, pokud bych ztratila sluch, nebo by to bylo vhodné pro děti (kdyby také neslyšely)... Anebo možná, když teď o tom tak uvažuji, tak by se mi pes hodil jako chůvička, v noci bych totiž pláč neslyšela. Ale zatím k tomu nemám žádný důvod.

Respondent č. 9 - Žena (33 let)

1. žena
 2. 33
 3. praktická hluchota
 4. český znakový jazyk
 5. od svých 9-ti lety až do teďka
 6. yorkshierský terier a doberman
 7. Naše současná fenka Sára chápe znakový jazyk – ven, papáníčko, lehnout a také používám hlasem...
 8. hlasem
 9. ne
 10. ano, ale s tím naprosto nesouhlasím
 11. V žádném případě!!! Psa beru jako své dítě či přítele a ne kvůli své pohodlné potřebě. Víím, že pár neslyšící si o to zažádali kvůli tomu, aby měli své pohodlí a to už žádná láska k psovi nehraje roli. Ze slepých či tělesně postižených to vidím jinak a v tom podporuji, ale u neslyšících proč???
- Kolik neslyšících mají děti a zvládají na výbornou a proč by nemohli zvládat i se psem? Což já vůbec nechápu. Říká se, že pes je přítelem člověka a dle toho se máme my chovat a ne kvůli pohodlným potřebám.

Respondent č. 10 - Žena (76 let)

1. žena
2. 76
3. lehká nedoslýchavost
4. mluvená čeština
5. téměř po celý život

6. malý pudl apricot
7. běžným způsobem jako když jsem slyšela normálně
8. zavolám ho jménem
9. ne
10. ne
11. určitě ne, nevím, zda budu mít v životě ještě jiného psa

Respondent č. 11 - Muž (56 let)

1. muž
2. 56
3. od narození praktická hluchota
4. český znakový jazyk
5. 7 let, před německý vlčák často jiný pes
6. německý vlčák
7. píšťalka nebo znaky z českého znakového jazyka, např. znaky jídlo, ven, chodit na vodítku, k noze, ticho
8. tleskáním nebo píšťalka
9. ano, výcvik poslušnosti
10. ne
11. ne, vůbec nevím, co signální pes je

Respondent č. 12 - Žena (59 let)

1. žena
2. 59
3. těžká nedoslýchavost
4. znakovaná čeština
5. 4 roky
6. mops
7. pomocí gest, povely rukama, pejsek špatně slyší
8. máváním, pokud mě nevidí, tak si stoupnu a mávám
9. S mopsíkem nejde cvičit!
10. ano
11. ano, již jsme to doma řešili, nejsme si jisti otázkou financí. Potřebujeme více informací... Ale věřím, že signální psi jsou dobrá věc, jen chybí informace.

Respondent č. 13 - Žena (35 let)

1. žena
2. 35
3. těžká nedoslýchavost
4. jiná: český jazyk a odezírání
5. 2 roky
6. Jack Russell Teriér
7. píšťalka, pískací hračka, zatleskání, hlas
8. hlasem a píšťalkou
9. ano, chodím na cvičák, chci kvůli dětem, aby byl pes poslušný
10. ano
11. možná ano, kvůli dětem

Respondent č. 14 - Muž (71 let)

1. muž
2. 71
3. lehká nedoslýchavost
4. mluvená čeština
5. 9 let
6. kříženec pudla
7. hlasem
8. hlasem
9. ne
10. ne
11. ne, nevím, co to je

Respondent č. 15 - Žena (32let)

1. žena
2. 32
3. těžká sluchová vada od narození - zbytky sluchu (nosím sluchadla, se sluchadly slyším některé zvuky, ale většinou je nerozliším a jsem závislá na odezírání)
4. Jiná: na to nemám jednoznačnou odpověď - záleží na tom, s kým komunikuji, můj mateřský jazyk je český jazyk, ale nejpohodlnější je pro mě komunikace v Čzj nebo mluvení doprovázené znaky (podle toho, s kým komunikuju...)

5. Emilka máme s Petrem od roku 2005. Předtím jsem měla fenku francouzského buldočka, od r. 1993-2007.
6. francouzský buldoček
7. Emil je ohluchlý, sluch ztrácel už jako mladý a asi od tří-čtyř let už nic neslyší. Úplně na začátku jsme používali hlavně hlas. Pak poměrně dlouho na přivolání+upoutání pozornosti píšťalku a fungovalo i zatleskání, nyní už to nestačí a používáme nejvíce gesta, rozumí jim a hodně se orientuje zrakem, rychle pochopí, co po něm chceme.
8. Dříve hlasem, pak píšťalkou a nyní máváním. Akorát že už také začíná špatně vidět a to je problém hlavně venku. Dříve si nás hlídal, nyní nás občas ztratí z očí a neorientuje se, už se stalo že za mnou utíkal úplně jiným směrem než jsem byla ve skutečnosti a pak jsme měli problémy se najít a bála jsem se o něj, pro mě byla zas náročná komunikace s lidmi, zda ho neviděli.
9. Ano, ale nevyzkoušeli jsme. Též jsme slyšeli o aktivitách pro francouzské buldočky jako např. coursing, lákalo mě to, ale odrazovala mě od toho obtížná komunikace s ostatními pejskaři, nakonec dostaly vždy přednost jiné volnočasové aktivity.
10. Nevyplněno
11. Nevyplněno

Respondent č. 16 - Žena (38 let)

1. Žena
2. 38
3. Praktická hluchota
4. Jiná: český znakový jazyk i psaná čeština
5. V životě jsem měla, tři psi, současného 3 roky, psi mě provází celým životem
6. Malý kříženec
7. Používám domácí znaky, je to něco mezi znaky z českého znakového jazyka a gesta. A něco jsou správné povely k výcviku psů.
8. Doma zatleskám k upoutání pozornosti, pak pomocí znaků (gest), ukážu doma co je potřeba. Venku píšťalka nebo tleskání.
9. Ano, ale jen výcvik základní poslušnosti.
10. Ano.
11. Možná ano, informace jsem hledala na internetu, přijde mi to zajímavé, ale nyní mám svého pejska a nevím, zda by se společně snášel se signálním psem...

Respondent č. 17 - Žena (62 let)

1. Žena
2. 62
3. Těžká nedoslýchavost
4. Mluvená čeština
5. Dohromady asi 30 let života, nyní 9 let
6. Jezevčík
7. Hlasem
8. Hlasem, jen si nejsem jistá, jak moc mám křičet, nemám zpětnou kontrolu, je mi to nepříjemné.
9. Ne, nikdy.
10. Ano
11. Ne, můj pes mi dá vědět, když je někdo za dveřmi a zvoní, se sluchadly slyším vcelku dobře. Speciálního psa nepotřebuji!

14.7 Příloha 7: Dotazník pro osoby používající znaky ke komunikaci se psem

Dobrý den,

jmenuji se **Kateřina Záhorská**, studuji obor **Čeština v komunikaci neslyšících na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze**. Píši bakalářskou práci s názvem *Signální psi – Kompenzační pomůcka pro neslyšící?*. V minulosti jste mi velmi pomohl/a vyplnění dotazníku, nyní bych Vás ještě chtěla požádat o odpovědi na 3 otázky, které se týkají upřesnění komunikaci s Vaším psem.

Pokud by Vám bylo něco nejasného nebo Vás zajímalo, jak výzkum dopadl, tak mě můžete kontaktovat pomocí emailu katerina.zahorska@seznam.cz.

Ještě jednou Vám mnohokrát děkuji za pomoc s výzkumem!

1. Používáte při komunikaci se psem posunkové povely, které se používají ve sportovní kynologii (Sedni!, Lehni!, Štěkej!...)?

Ano Ne

Pokud ano, napište jaké.

2. Používáte při komunikaci se psem znaky vycházející z českého znakového jazyka (VEN, JÍDLO, TICHŮ...)?

Ano Ne

Pokud ano, napište jaké. A pokud jsou Vámi používané znaky nějak upravené, tak napište jak (např. je změněný tvar ruky, znak je zmenšený či naopak zvětšený, znak je znakovaný na jiném místě než obvykle, používá se jiný mluvní⁴⁸ či orální komponent⁴⁹ než obvykle, mimika je výraznější apod.).

3. Používáte při komunikaci se psem jiná „pohybová gesta“ (BĚŽ ODE MĚ PRYČ, HÁZÍM...)?

Ano Ne

Pokud ano, napište jaké. Zkuste „pohybová gesta“, co nejpodrobněji popsat (např., zda se podobají nějakému znaku z českého znakového jazyka, zda u nich hraje roli mimika, zda u nich porušujete tzv. základní znakovací prostor⁵⁰, zda se jedná pouze o Vámi doma domluvený komunikační kód a nikdo jiný mu nerozumí apod.).

- Chtěla bych Vás velmi požádat, zda byste mohl/a posunkové povely, znaky z českého znakového jazyka a „pohybová gesta“ z otázek 1 – 3 vyfotografovat a poslat mi je na emailovou adresu katerina.zahorska@seznam.cz, do 10. 3. 2015. V bakalářské práci budete mít na fotografii „rozmazaný“ obličej (aby Vás nikdo nepoznal).
- Představuji si to asi takto:

⁴⁸ Slovo či část slova, která je artikulována při produkci znaku při projevu ve znakovém jazyce (Vysuček, 2008).

⁴⁹ „Všechny pohyby/pozice úst, které nejsou odvozeny z mluveného jazyka a podílejí se na stavbě projevu v českém znakovém jazyce.“ (Mareš, 2011, s. 8).

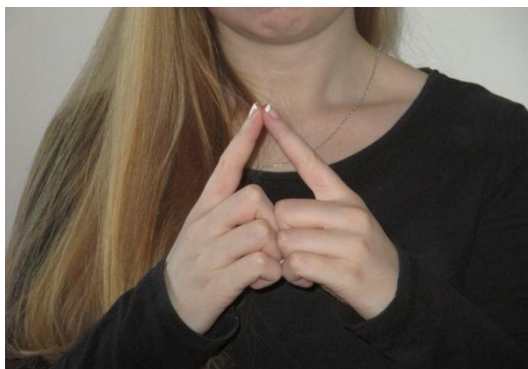
⁵⁰ „Je ohraničený shora temenem hlavy, zdola dolní částí trupu a ze stran upaženými lokty.“ (Kuchařová, 2005, s. 21).

Obrázek 45: Posunkový povel používaný ve sportovní kynologii *Sedni!*

Obrázek 46: Znak z českého znakového jazyka VEN

Obrázek 47: Detail znaku z českého znakového jazyka VEN

Obrázek 48: Příklad „pohybového gesta“ *BĚŽ ODE MĚ PRYČ*